

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Moda ve Tekstil Tasarımı Programı

**1923-1950 YILLARI ARASI CUMHURİYET DÖNEMİ KADIN
KIYAFETLERİ**

YÜKSEK LİSANS

Fatma KESER

145170172

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şeyda ÜSTÜNİPEK

İstanbul, 2017

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Moda ve Tekstil Tasarımı Programı

**1923-1950 YILLARI ARASI CUMHURİYET DÖNEMİ
KADIN KIYAFETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Fatma KESER**

KABUL VE ONAY

Fatma Keser tarafından hazırlanan “1923-1950 YILLARI ARASI CUMHURİYET DÖNEMİ KADIN KIYAFETLERİ” başlıklı bu çalışma, Savunma Sınavı tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tezin Türü olarak kabul edilmiştir.

Başkan : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

(Danışman)

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve SOYADI]

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “1923-1950 YILLARI ARASI CUMHURİYET DÖNEMİ KADIN KIYAFETLERİ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

[Tarih ve İmza]

Fatma KESER

ONAY

Tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumunyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Tarih ve İmza]

Fatma KESER

ÖZET

1923-1950 YILLARI ARASI CUMHURİYET DÖNEMİ KADIN KIYAFETLERİ

Fatma KESER

Yüksek Lisans Tezi, Moda ve Tekstil Tasarımı Programı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şeyda ÜSTÜNİPEK

Ocak, 2017 - 179 sayfa

Cumhuriyet'in ilanıyla her alanda başlayan modernleşme, çağdaşlaşma hareketleri, kadının toplumsal statüsünün gelişimi ile birlikte kıyafetlerinde de değişikliklere sebep olmuştur. Bu araştırmada Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923-1950 yılları arası kadın kıyafetleri dönemlere ayrılarak incelenmiştir (1920, 1930 ve 1940'lı yıllar). Dünyada hala büyük ölçüde etkilerini gördüğümüz Batı (özellikle Paris) modasının, Türk kadını kıyafetlerine etkileri gözlenmiştir.

Cumhuriyet Dönemi kadın kıyafetlerini incelemeye başladığımızda, kıyafetlerin, Atatürk devrimlerinden çok daha önce başlayan bir değişim hareketinin sonucunda modernleştiğini görüyoruz. Tanzimat'ın ilanıyla başlayıp, I. ve II. Meşrutiyet'in ilanıyla devam eden süreçteki, toplumsal gelişmeler, getirilen kanunlar ve yenilikler, Cumhuriyet kadınının kıyafetlerinin modernleşmesine zemin hazırlamıştır. Bu sebeple, Tanzimat Dönemi, Meşrutiyet Dönemleri ve savaşın etkileri ile oluşan değişimler de incelenmiştir.

Araştırma 1950 yılı ile sınırlandırılmıştır. Bu dönemde moda, savaşın getirdiği olumsuz sonuçlara bağlı olarak Paris etkisinden çıkıp, daha çok Amerika etkisine geçerek, değişimler göstermiştir. Aynı şekilde 1950'li yıllarda Türkiye'de çok partili döneme geçiş olmuş, sanayileşmesinde başlamasıyla, kıyafetler Cumhuriyet'in ilk yıllarına göre farklılaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Osmanlı, Kadın Kıyafetleri, Moda, Modernleşme.

ABSTRACT

WOMEN'S CLOTHING IN REPUBLICAN PERIOD BETWEEN 1923-1950

Fatma KESER

Master Thesis, Department of Fashion and Textile Design

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Şeyda ÜSTÜNİPEK

January, 2017 - 179 pages

The modernisation movements that started with the proclamation of the republic brought about changes in women's clothing, in along with improvement in the status of women. In this research, women's clothing is investigated by diving into decades between 1923-1950 (1920s, 1930s and 1940s). The effects of Western Fashion (Paris, especially) on the Turkish women's clothing is investigated, which still affects the world's fashion dominantly.

When the women's clothing in the republic era is observed, it is seen that women's clothing started to modernise much more earlier than Atatürk's Reforms. Developments in society, and the modern laws that occurred in the period that starts with Edict of Gülhane and is followed by the first and second constitutional era established a ground for the modernisation of clothing of the republican women. Therefore, the changes due to Edict of Gülhane, Constitutional eras, and the war are investigated as well.

The research is limited with a period until 1950. In this era, the fashion became influenced by the American rather than Paris due to the negative consequences of the war. In the same manner, in 1950's, a transition to a multi-party system occurred in Turkey, and with the beginning of the industrialization the clothing was differed compared to the beginning of republican era.

Key Words: Republic, Ottomans, Women's Clothing, Fashion, Modernisation.

ÖNSÖZ

Batılılaşma anlamında ilk adımların atıldığı Tanzimat Dönemi'nden başlayarak; toplumsal gelişmelerin, kadının statüsündeki değişimlerin ve çağdaşlaşmanın kadın kıyafetine etkileri olmuştur. Bu gelişmelerle başlayan değişim süreci Atatürk'ün Türk kadınına verdiği önem, erkek ve kadının eşit haklara sahip olması gerektiği hakkındaki düşünceleri sonucunda, çağdaşlaşma yolunda ilerleyen yeni Türkiye'de kadın kıyafetlerinin de değişim geçirmesine ve çağdaşlaşmasına temel oluşturmuştur.

Bu çalışma ile Tanzimat Dönemi'nden başlayarak Cumhuriyet Dönemi ve sonrasında kadın kıyafetleri ve çağdaşlaşma, Batı etkisi ve diğer faktörler incelenmiştir.

Bu çalışmada, bana yardımcı olan ve yol gösteren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şeyda ÜSTÜNİPEK'e ilgi ve desteğinden ötürü teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca arşiv ve kütüphane araştırmalarımda yanımda olan kuzenim Dicle ÖNDEŞ'e, İngilizce çevirilerimi yapan Ertuğrul Barış ÖNDEŞ'e, Osmanlıca dergi yayınlarının çevirilerini yapmama yardımcı olan arkadaşlarıma, çalışmam boyunca bana destek olan aileme çok teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2017

Fatma KESER

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XIII

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problemin Tespiti.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Metodolojisi.....	1
1.4. Ünitelerin Planı.....	2

2.BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E KADAR OLAN SÜREÇTE KADIN KIYAFETLERİ VE ÖZELLİKLERİ

2.1. Osmanlı'da Kadın Kıyafetleri.....	3
2.1.1. Osmanlı'da Geleneksel Kadın Kıyafetleri: Ev İçi Giysisi.....	3
2.1.2. Osmanlı'da Geleneksel Kadın Kıyafetleri: Dış Üst Giysisi.....	12
2.2. Tanzimat Dönemi'nde 1839-1876 Yılları Arası Sosyal Yaşamdaki Değişimler ve Kadın Kıyafetleri.....	17
2.2.1. Tanzimat'ın İlanı.....	17
2.2.2. Tanzimat'ın İlanıyla Sosyal Yaşamdaki Değişimler.....	18
2.2.3. Tanzimat Dönemi'nde Kadın Kıyafetleri.....	20
2.2.4. Tanzimat Döneminde Dünya Modası (1839-1876).....	24
2.3. Meşrutiyet Dönemi'nde 1876-1918 Yılları Arası Sosyal Yaşamdaki Değişimler ve Kadın Kıyafetleri.....	31
2.3.1. Meşrutiyet'in İlanı.....	31

2.3.2. Meşrutiyet'in İlanıyla Sosyal Yaşamdaki Değişimler	32
2.3.3. Meşrutiyet Dönemi Kadın Kıyafetleri.....	34
2.3.4. Meşrutiyet Dönemi'nde Dünya Modası (1876-1918).....	44
2.4. Birinci Dünya Savaşı'ndan Cumhuriyet'e Kadar Olan Süreçte Kadın Kıyafetleri	49
2.4.1. 1918-1920 Yılları Arası Kadın Kıyafetleri	53

3.BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ VE KADIN KIYAFETLERİNDEKİ DEĞİŞİMLER

3.1. Cumhuriyet'in İlanı.....	55
3.1.1. Cumhuriyet Ve Devrimler.....	55
3.1.2. Şapka Kanunu ve Kılık Kıyafet Alanında Yapılan Yenilikler.....	56
3.1.3. Kadın Haklarında Sağlanan Gelişmeler	57
3.2. 1920'li Yıllarda Modanın Etkilendiği Sosyal Olaylar	57
3.3. Kadın Kıyafetlerinde Batı Etkisi.....	61
3.4. 1920'li Yıllarda Kadın Kıyafetleri	62
3.4.1. Model Özellikleri	64
3.4.1.1. Çarşaf.....	65
3.4.1.2. Manto, Pardenes, Kap, Palto	66
3.4.1.3. Tayyör.....	70
3.4.1.4. Etek.....	72
3.4.1.5. Bluz.....	73
3.4.1.6. Elbise	77
3.4.1.7. Kürk.....	86
3.4.1.8. Gelinlik.....	87
3.4.1.9. Deniz Kıyafetleri ve Mayolar	88
3.4.1.10. İç Çamaşır.....	91
3.4.1.11. Pijama	91

3.4.2. Kullanılan Aksesuarlar ve Detaylar	93
3.4.3. Kumaş ve Desen Özellikleri	100

4.BÖLÜM

1930-1950 YILLARI ARASI KADIN KIYAFETLERİ

4.1. 1930'lu Yıllarda Modanın Etkilendiği Sosyal Olaylar	101
4.2. 1930'lu Yıllarda Kadın Kıyafetlerinin Genel Özellikleri	106
4.2.1. Model Özellikleri	108
4.2.1.1. Manto.....	108
4.2.1.2. Ceket, Bolero, Kap	113
4.2.1.3. Tayyör.....	115
4.2.1.4. Etek, Bluz	119
4.2.1.5. Elbise	121
4.2.1.6. Kürk.....	126
4.2.1.7. Gelinlik Elbiseleri.....	126
4.2.1.8. Deniz Kıyafetleri	128
4.2.1.9. İç Çamaşır.....	129
4.2.2. Kullanılan Aksesuarlar ve Detaylar	130
4.2.3. Kumaş ve Desen Özellikleri.....	134
4.3. 1940'lı Yıllarda Modanın Etkilendiği Sosyal Olaylar	136
4.4. 1940'lı Yıllarda Kadın Kıyafetlerinin Genel Özellikleri	138
4.4.1. Model Özellikleri	141
4.4.1.1. Palto, Manto, Ceket, Bolero	141
4.4.1.2. Deri Yelek ve Ceket	145
4.4.1.3. Tayyörler ve Döpiyesler	146
4.4.1.4. Etek.....	149
4.4.1.5. Bluz.....	150
4.4.1.6. Elbise	151

4.4.1.7. Gelinlik.....	156
4.4.1.8. Plaj Kıyafetleri.....	157
4.4.1.9. İç Giyim.....	158
4.4.1.10. Spor Giysileri.....	159
4.4.2. Kullanılan Aksesuarlar ve Detaylar	159
4.4.3. Kumaş ve Desen Özellikleri.....	163

5.BÖLÜM

SONUÇ

5.1. Özet	165
5.2. Çalışmanın Literatüre Katkısı	166
5.3. Araştırma Kısıtları.....	166
5.4. Geleceğe Yönelik Çalışma Alanları.....	167
KAYNAKÇA.....	168
ÖZGEÇMİŞ.....	179

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. Üçetek Entari ve Şalvar, İkietek Entari.....	4
Şekil 2.2. Haremde Kadınlar (yak.1590).....	4
Şekil 2.3. Bele Toplanarak Giyilmiş Üçetek Entari ve Şalvar.....	5
Şekil 2.4. XVII. Yüzyıl Kısa Üst ve Şeffaf Alt.....	6
Şekil 2.5. XVIII. Yüzyıl Başlı Kadın Kıyafetleri.	6
Şekil 2.6. XVIII. Yüzyıl Kadın Kıyafetleri, Kürk Üst Giysisi.....	7
Şekil 2.7. XVIII. Yüzyıl Derin Oval Yakalı ve Kısa Kadın Kıyafeti.....	7
Şekil 2.8. 1800'lü Yıllarda Kadın Kıyafetleri.	8
Şekil 2.9. İkietek ve Bindallı.	8
Şekil 2.10. Entari ve Ceket, Entari.....	9
Şekil 2.11. Etek ve Bluzlar.....	10
Şekil 2.12. Cepken ve Şalvar.....	10
Şekil 2.13. Üçetek Entariler.....	11
Şekil 2.14. Osman Hamdi Bey'in Harem Resminde Üçetekli Kadınlar.....	11
Şekil 2.15. Türk Kadının Sokak Giysisi.....	12
Şekil 2.16. Osman Hamdi Bey, Gezintide Kadınlar (1887).....	15
Şekil 2.17. Terlik ve Pabuç.....	15
Şekil 2.18. Ayakkabı ve Potin.....	16
Şekil 2.19. Terlik ve Mücevher Kutusu.....	16
Şekil 2.20. 1873 Yılında Ev içi ve Ev dışı Giysili Kadın.....	21
Şekil 2.21. Feraceli ve Yaşmaklı Kadınlar.....	22
Şekil 2.22. Feraceli Müslüman Kadınlar.....	22
Şekil 2.23. Süslü Feraceli Yaşmaklı ve Şemsiyeli Kadınlar.....	23
Şekil 2.24. Öğleden Sonrası Takımı, Paquin (yak.1906).....	23
Şekil 2.25. Pierre Desiere Guillemet, Saraylı Kadın.....	24
Şekil 2.26. Romantik Dönem Kıyafetleri.....	25
Şekil 2.27. Krinolin Örneği.....	26
Şekil 2.28. Gotik Etkili Victoryen Elbise.....	27
Şekil 2.29. Şal ve Bone.....	27
Şekil 2.30. Parçalı Etekli Krinolin Elbiseleri ve Prenses Kuplu Elbise.....	28
Şekil 2.31. Uzun Kuyruklu Viktoryen Dönem Elbiseleri.....	28

Şekil 2.32. Uzun Kuyruklu Viktoryen Elbisesi ve Balo Elbisesi.....	30
Şekil 2.33. İmparatoriçe Eugénie.....	30
Şekil 2.34. Sanatsal ve Estetik Elbise.....	31
Şekil 2.35. Etek ve Bluzlar.....	35
Şekil 2.36. Torba Çarşaf Önden ve Yandan Görünüş.....	36
Şekil 2.37. Etek ve Pelerinli Çarşaf Modelleri.....	37
Şekil 2.38. Dar Etekli Meşrutiyet Çarşafı.....	38
Şekil 2.39. Meşlah.....	40
Şekil 2.40. Fausto Zonaro, Gökusu'da Sefa, 1910.....	40
Şekil 2.41. 1912 Jön Türk Şıklığı.....	41
Şekil 2.42. Osman Hamdi, İstanbul Hanımefendisi ve Leylak Toplayan Kız (1881).....	42
Şekil 2.43. Osman Hamdi, Cami Önünde Kadınlar (1882).....	43
Şekil 2.44. Fausto Zonaro, Oryantal Kadın.....	43
Şekil 2.45. Fausto Zonaro, Feraceli Kadın.....	43
Şekil 2.46. Fausto Zonaro, Sandala Binen Cariyeler.....	44
Şekil 2.47. Gibson Kızı Modeli.....	45
Şekil 2.48. Pantolon Etekli Kadın.....	46
Şekil 2.49. Şömizye Bluz ve Kloş Etekli Kadın.....	46
Şekil 2.50. Güzel Çağ Elbiseleri ve Korse.....	47
Şekil 2.51. 1912 ve 1913 Yılları Kadın Kıyafetleri.....	48
Şekil 2.52. Doucet ve Paquin Tasarımları.....	48
Şekil 2.53. 1912 Saç Tuvaletleri.....	50
Şekil 2.54. 1913 ve 1914 Yılı Kadın Kıyafetleri.....	50
Şekil 2.55. Sıkma Baş Örnekleri.....	52
Şekil 2.56. Meşrutiyet Sonrası Kadınlar.....	52
Şekil 2.57. 1919 Yılı Çarşaf ve Saç Modelleri.....	53
Şekil 2.58. Döpiyesli Hanım XX. Yüzyıl Başları.....	54
Şekil 2.59. Ceket ve Etek Modeli.....	54
Şekil 3.1. İbrahim Çallı, Balo.....	58
Şekil 3.2. Balo Kıyafeti.....	58
Şekil 3.3. Paris Modaları.....	59
Şekil 3.4. Paris Tuvaletleri, Paris Modası.....	60
Şekil 3.5. Muhtelif Milletlerde Kadın Kıyafetleri.....	60

Şekil 3.6. Chanel Tasarımlarından Örnekler.....	61
Şekil 3.7. Tayyör Modelleri.....	65
Şekil 3.8. Çarşaf ve Başlık Modelleri.....	65
Şekil 3.9. Parlak Çarşaf ve Başlık Modelleri.....	66
Şekil 3.10. Manto Modeli.	67
Şekil 3.11. Manto Modeli.....	67
Şekil 3.12. Manto Modeli.	67
Şekil 3.13. Çankaya'da Ata'ya Çiçek Sunan Genç Kadın.....	68
Şekil 3.14. Pardösülü Kadın.....	68
Şekil 3.15. Sonbaharlık En Şık Kaplar.....	69
Şekil 3.16. Kap ve Kısa Ceket Modelleri.....	70
Şekil 3.17. Sonbaharlık En Şık Kaplar.....	71
Şekil 3.18. Tayyör Modelleri.	71
Şekil 3.19. Ceket Etek Modeli.	72
Şekil 3.20. Tunik Etekler.....	73
Şekil 3.21. Bluz Modelleri.	74
Şekil 3.22. 1920'li Yıllarda Etek Bluz Modeli.....	74
Şekil 3.23. Bluz Modelleri.	75
Şekil 3.24. Bluz modelleri.....	75
Şekil 3.25. Kol Modelleri.	76
Şekil 3.26. Cepler.	76
Şekil 3.27. Son Moda Müsamere Elbiseleri.....	77
Şekil 3.28. Elbise Modelleri.....	78
Şekil 3.29. Beyaz Yakalı Elbise.....	78
Şekil 3.30. Elbise Modelleri.....	79
Şekil 3.31. Elbise.....	79
Şekil 3.32. Elbise Modelleri.....	80
Şekil 3.33. Elbise Modeli.	80
Şekil 3.34. Elbise Modelleri.....	81
Şekil 3.35. Sonbaharlık En Şık Kaplar.....	81
Şekil 3.36. Elbise Modelleri.....	82
Şekil 3.37. Elbise Modelleri.....	82
Şekil 3.38. Elbise Modelleri.	83
Şekil 3.39. Elbise Modelleri.	83

Şekil 3.40. Elbise Modelleri.....	84
Şekil 3.41. Elbise Modelleri.....	84
Şekil 3.42. İbrahim Çallı, Dikiş Diken Kadın (1927).	85
Şekil 3.43. Elbise Modelleri.....	86
Şekil 3.44. Kürk Ceket ve Kürk Garniler.....	87
Şekil 3.45. Gelin Damat.	88
Şekil 3.46. İbrahim Çallı, Plaj ve Deniz Hamamı.....	89
Şekil 3.47. Mayo Modelleri.....	89
Şekil 3.48. Deniz Kıyafetleri.....	89
Şekil 3.49. Denizci Modelleri.....	90
Şekil 3.50. İç Çamaşır Modelleri.....	91
Şekil 3.51. Pijama Modelleri.....	92
Şekil 3.52. Önlük Modelleri.....	92
Şekil 3.53. Aksesuarlar.....	93
Şekil 3.54. Dantel ve Renkli Mendiller.....	94
Şekil 3.55. Ayakkabılar.	95
Şekil 3.56. İpek Çorap.....	95
Şekil 3.57. Yeni Model Şemsiyeler.....	96
Şekil 3.58. Bel Kuşakları.....	96
Şekil 3.59. Aksesuarlar.....	97
Şekil 3.60. Çiçek Süslemeler, Kurdele Oyunları.....	97
Şekil 3.61. Baş Süsleri.....	98
Şekil 3.62. Başlık Modelleri.....	98
Şekil 3.63. Başlık Modelleri.....	99
Şekil 3.64. Şapka Modelleri.....	99
Şekil 3.65. Alagarson Saç Modeli ve Cloche Şapka Örnekleri.....	100
Şekil 4.1. Moda Albümü Yazısı.....	102
Şekil 4.2. Chanel ve Alix'in Tasarımları.....	103
Şekil 4.3. Paris Modelleri.....	104
Şekil 4.4. Chanel'in Modelleri.....	104
Şekil 4.5. Ergun Terzihanesi Hakkında.....	105
Şekil 4.6. Moda Olan Modeller.....	105
Şekil 4.7. Baskılı Bluz ve Eteği.....	107
Şekil 4.8. Yeni Yakalar ve Yeni Kollar.....	108

Şekil 4.9. Manto Modelleri.....	109
Şekil 4.10. Spor Manto Modelleri.....	109
Şekil 4.11. Ekoseli Manto Modelleri.....	110
Şekil 4.12. Manto Modelleri.....	110
Şekil 4.13. Kış Mantoları.....	111
Şekil 4.14. Klasik ve Sade Mantolar.....	112
Şekil 4.15. Manto Modelleri.....	112
Şekil 4.16. Yeni Manto Modelleri.....	112
Şekil 4.17. Kısa ve Dalgalı Ceket.....	113
Şekil 4.18. Ceket Modelleri.....	114
Şekil 4.19. Kısa Ceket modelleri.....	114
Şekil 4.20. Pikür Modası.....	115
Şekil 4.21. Mevsim Tayyörleri.....	116
Şekil 4.22. Seyahat Kıyafetleri.....	116
Şekil 4.23. Takım Elbiseler.....	117
Şekil 4.24. İlkbaharlık Takım Elbiseler.....	118
Şekil 4.25. Şeref Akdik, Ayna Önünde Köpekli Kadın(1930).	118
Şekil 4.26. Bluz Modelleri.	119
Şekil 4.27. Bluz Örnekleri.....	119
Şekil 4.28. Bluz Modeli.....	120
Şekil 4.29. Mevhibe Hanım'ın Etek Bluzu.....	120
Şekil 4.30. Desenli Elbiseler.....	121
Şekil 4.31. Elbise Modeli.....	121
Şekil 4.32. 1936 Elbise Modelleri.....	122
Şekil 4.33. Yazlık Elbisler.....	122
Şekil 4.34. Yazlık Elbisler.	122
Şekil 4.35. Balo Elbiseleri.....	123
Şekil 4.36. Elbise Modelleri.....	123
Şekil 4.37. Elbise Modelleri.....	124
Şekil 4.38. Şık Elbiseler.....	124
Şekil 4.39. Mevhibe İnönü'nün Gece Elbiseleri.....	135
Şekil 4.40. Nazmi Ziya Güran, Taksim Meydanı (1935).....	125
Şekil 4.41. Kürk Modelleri.	126
Şekil 4.42. Gelinlik Elbiseleri.....	126

Şekil 4.43. Gelinlik Modeli.....	127
Şekil 4.44. Gelinlik Modelleri.....	127
Şekil 4.45. Deniz ve Plaj.....	128
Şekil 4.46. Plaj Elbisesi.....	128
Şekil 4.47. Mayo Modelleri.....	129
Şekil 4.48. Çamaşır Modelleri.....	130
Şekil 4.49. 1930’lu Yıllarda Şapka Modelleri.....	131
Şekil 4.50. Şapka Modelleri.....	131
Şekil 4.51. Fötr Şapka Modeli.....	132
Şekil 4.52. Şapka Modelleri.....	132
Şekil 4.53. Kundura Modası.....	133
Şekil 4.54. Lion Mağazası Kumaşları.....	135
Şekil 4.55. Kürk Kumaşla Yapılmış Modeller.....	136
Şekil 4.56. Sinemanın Modaya Etkileri.....	137
Şekil 4.57. Yeni Modaya Uyum.....	139
Şekil 4.58. Manto Modelleri.....	141
Şekil 4.59. Mevhibe İnönü’nün Pardesösü ve Krep Mantosu.....	142
Şekil 4.60. Yeni Mantolar.....	142
Şekil 4.61. Mantolar.....	143
Şekil 4.62. Palto Modeli.....	143
Şekil 4.63. Palto Modelleri.....	144
Şekil 4.64. İlk Bahar Pardesösü.....	144
Şekil 4.65. Deri Yelek.....	145
Şekil 4.66. Tayyör Modelleri.....	146
Şekil 4.67. Tayyör Modelleri.....	147
Şekil 4.68. Bahar Tayyör Modelleri.....	147
Şekil 4.69. Döpiyesler.....	148
Şekil 4.70. Tayyörler.....	149
Şekil 4.71. Şeref Akdik, Kitap Okuyanlar(1946).....	150
Şekil 4.72. Triko Bluz Örnekleri.....	151
Şekil 4.73. Elbise Modelleri.....	152
Şekil 4.74. 1946 Yılıının Elbise Modelleri.....	152
Şekil 4.75. Şık ve Şehir Elbiseleri.....	153
Şekil 4.76. Mevhibe Hanım’ın Elbiseleri.....	154

Şekil 4.77. Şık Roblar.....	154
Şekil 4.78. Kış Sonu Elbise Modası.....	155
Şekil 4.79. Mevhibe Hanımın Elbisesi.....	155
Şekil 4.80. Yazlık Elbiseler.....	156
Şekil 4.81. Gelinlik Elbiseleri.....	156
Şekil 4.82. Plaj Kıyafetleri.....	157
Şekil 4.83. Mayo Modelleri.....	157
Şekil 4.84. Zarif İç Çamaşırlar.....	158
Şekil 4.85. Kayak Ve Binici Giysisi.....	159
Şekil 4.86. Şapka Modelleri.....	160
Şekil 4.87. Ayakkabı Modelleri.....	161
Şekil 4.88. Kürk Kullanımları.....	162
Şekil 4.89. Kıyafetlerde İşleme Örnekleri.....	162

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problemin Tespiti

Ferace, yaşmak ve çarşıftan sonra Türk kadının kıyafetleri nasıl bir değişime uğramıştır? Bu değişim sırasında kıyafetlerin etkilendiği toplumsal, sosyal olaylar nelerdir? Sorularına verilecek cevapların araştırılıp bulunması, tez çalışmasıyla çözümlenmesi düşünülen problemdir.

1.2.Çalışmanın Amacı

Cumhuriyet'in ilanından 1950'li yıllara kadar olan süreçte kadın kıyafetlerindeki gelişme ve değişmelerin saptanması tezin başlıca amacıdır. Ayrıca Türkiye'de özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde kadın kıyafetlerinin biçimlenişiyle ilgili analizler yapılarak bu alandaki literatüre katkı sağlanması tezin hedeflerindedir.

1.3.Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın literatür bilgi ve veri kaynakları için; kaynak kitaplar, ansiklopediler, makale, dergi, tez ve internet taramaları yapılmıştır.

Araştırmada, betimsel araştırma yönteminin bir tekniği olan doküman analizi ile araştırma kapsamında incelenen kaynak kitaplar, ansiklopediler, makale, dergi, tez ve internet taramalarında, Tanzimat Dönemi, Meşrutiyet Dönemi, Birinci Dünya Savaşı, Cumhuriyet ve sonrası dönemleri, moda anlayışları, çağdaşlaşma ve modernleşme hareketleri incelenerek araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır.

1.4.Ünitelerin Planı

Tezin kapsamı 1923-1950 yılları arası ile sınırlandırılmıştır. Ancak kıyafetlerin geçmişten esinlenmesi ya da kopukluğunu araştırmak üzere, Cumhuriyet Dönemi kıyafetlerinin hemen öncesinde Geleneksel Osmanlı kıyafetleri ve benzer dönemlerde Batı modası da işlenmiştir.

Cumhuriyet'in ilanı ve ardından Atatürk ilke ve inkılapları çerçevesinde başlayan yenileşme ve modernleşme süreci, Türk kadınının sosyal statüsündeki farklılaşma ve gelişmelere paralel olarak kıyafetlerdeki gelişmelerin incelenmesi tezin içeriğini oluşturur.

Bu bağlamda ünitelerin planı tarihi sıra gözetilerek Tanzimat'tan Cumhuriyet Dönemi'ne kadar olan süre, Cumhuriyet Dönemi ve Cumhuriyet sonrası olarak ele alınmıştır. Tanzimat Dönemi, Meşrutiyet Dönemi ve Birinci Dünya Savaşı Dönemi olarak Cumhuriyet öncesi dönemler incelenirken, Cumhuriyet sonrası dönem ise onar yıllık periyodlarla, 1920 ile 1930 arası, 1930 ile 1940 arası, 1940 ile 1950 arası olarak ele alınıp incelenmiştir. Giriş bölümünde problemin tespiti, çalışmanın amacı, metodolojisi, ünitelerin planına yer verilmiştir.

2.BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E KADAR OLAN SÜREÇTE KADIN KIYAFETLERİ VE ÖZELLİKLERİ

2.1. Osmanlı'da Kadın Kıyafetleri

Osmanlı'da geleneksel kadın giyiminin en eski örnekleri olarak, ev içi giyiminde şalvar, iç gömlek, entari ve hırka, ev dışı giyimde ise ferace, yaşmak ve peçe kullanılmıştır. Bu kıyafetler çok fazla değişim göstermeden XIX. yüzyılın sonlarına kadar çeşitli boy ve büyüklüklerde yapılmış olsa da aynı kesim anlayışıyla devam etmiştir (Görünür, 2011: 12-13).

2.1.1. Osmanlı'da Geleneksel Kadın Kıyafetleri: Ev İçi Giysisi

Geleneksel anlamda Türk kadınının sosyal hayatında henüz değişimlerin başlamadığı dönemlerde bilinen en eski kıyafeti ev içinde giyilen şalvar ve gömlektir. Şalvar ve gömlek üzerine üç etekli sırmalı elbise giyilmiştir (Taşçıoğlu, 1958: 14-15-16-17). Şalvarla giyilen kadın giyiminin en eski örneklerine “*üç etek-üç peşli*” ve “*iki etek-iki peşli*” gibi isimler de verilmiştir. Üstlerine ise “*salta*”, “*fermene*”, “*hırka*” denilen uzun kollu cepken türleri (üst giysileri) giyilmiştir. (Komşuoğlu ve diğerleri, 1986: 214-215). Bellerinde altın, gümüş işlemeli ya da değerli taşlarla süslenmiş kemerler kullanmışlardır (Tez, 2009: 249). Sosyal sınıf farkı olmaksızın tüm kadınlar bu tarz giyinirken, daha yüksek gelire sahip kadınların kıyafetlerinde kumaş ve biçim farklılıkları ile süs ve mücevher kullandıkları görülmüştür (Taşçıoğlu, 1958: 14-15-16-17). Ev içinde, başlarını süslü hotoz (başlık) ya da ensede toplanan başörtüsü, türban ile kapatmışlardır (Tez, 2009: 249).

Kaynak: Görünür, 2011: 99-105.
Şekil 2.1. Üçetek Entari ve Şalvar, İkietek Entari.

XVI. yüzyılda ev içi kıyafeti uzun üst elbiseler, ayak bileklerine kadar uzun, bele kadar düğmeli, belden aşağısı serbest bırakılmış biçimdedir. Kuşaklar göbeğe doğru sarılmıştır. İç giysileri şeffaf kumaşlardan yapılmıştır. Kollar uzun ve oldukça geniştir. Uzun iç giysilerin altlarına çeşitli kesimlerde (bol parçalı, dökümlü, sıkı paçalı) uçkurlu şalvarlar giyilmiştir. Başlarına hotoz takmış, boyunlarını gerdanlıklarla süslemişlerdir (Tez, 2009: 250-251).

Kaynak: Bilgi ve Zambak, 2012: 10.
Şekil 2.2. Haremde Kadınlar (yak.1590).

Uzun bol kollu, yakasız, önden açık, yanları yırtmaçlı uzun boy giysisine “entari” denilmektedir. Anadolu Selçuklu Dönemi’nden XX. yüzyılın başına kadar önden açık ve yanları yırtmaçlı entariler uçları zaman zaman bele toplanarak giyilmiştir (Görünür, 2011: 13).

Kaynak: Görünür, 2011: 73.

Şekil 2.3. Bele Toplanarak Giyilmiş Üçetek Entari ve Şalvar.

Entarilerin üzerine hırka, cepken, ceket ve kaftan gibi kıyafetler giyilmiştir. Kesim özelliği açısından geleneksel anlayışla devam eden bu kıyafetler, XVII. yüzyılda Batı'dan gelen etkiler ile işleme teknikleri ve bazı süsleme özellikleri açısından değişmiştir. XVII. yüzyılda entari ve hırkalar kısa olabilmiş fakat iç gömlekleri şekil 2.4'de görüldüğü gibi ayak bileklerine kadar uzun ve şeffaf ipekli kumaşlardan kullanılmıştır (Görünür, 2011: 16-17). Yine bu yüzyılda entariler de diz altı boy da kullanılırken, üstlerine giydikleri giysiler, önden açık, kol ve yaka kesimleri şık, kol ağzları süslü ve iri düğmelidir. İç giysileri ise basit bir gömlek şeklindedir. Şerit ve saçaklar kullanılmış elbisenin üzerine altın ya da gümüş süslemeli kuşaklar takılmıştır. Evde başlarına kırmızı kumaştan yapılmış, dört parmak yüksekliğinde, etrafı bir sıra inci ile süslenmiş, hotoz giymişlerdir. Hotozlar, başta bir tarafa eğik olarak, muslinden ve mendil yardımıyla çenenin altından bağlanmıştır (Tez, 2009: 251-252).

Kaynak: Görünür, 2011: 18.
Şekil 2.4. XVII. Yüzyıl Kısa Üst ve Şeffaf Alt.

XVII. yüzyıl boyunca dokumaların enlerinin imkan verdiği ölçüde giysiler, vücuda uyacak biçimde basit kesim teknikleriyle yapılmıştır (Görünür, 2011: 18).

Kaynak: Bilgi ve Zambak, 2012: 18; Görünür, 2011: 15-19.
Şekil 2.5. XVIII. Yüzyıl Başlı Kadın Kıyafetleri.

XVIII. yüzyılın başlarında elbisenin sıkıca bedene oturtulması veya kol ağzı kesimi gibi ayrıntılarla elbise modellerinde yeni uygulamalar olmuştur (Görünür, 2011: 20-21). Gömleklerinin üzerine işlemeli bir üst gömlek, onun üstüne de pahalı bir kumaştan yapılmış göğsün altına kadar düğmeli bir giysi giymiş, bellerine üstü taşlarla süslenmiş, ipek kumaş ya da deri kemerler takmışlardır. Üstlerine ise mevsim ve giyenin statüsüne uygun olarak kürklerle süslenmiş ceketler giymişlerdir (Tez, 2009: 252-253).

Kaynak: Bilgi ve Zambak, 2012: 15; Görünür, 2011: 16.
Şekil 2.6. XVIII. Yüzyıl Kadın Kıyafetleri, Kürk Üst Giysisi.

XVIII. yüzyılın ortalarına doğru elbiselerde etek boyu ayak bileklerinin üzerine çıkmıştır, yaka göğüsleri açık bırakacak şekilde açık kesilmiş (derin oval), kollar dar, etekler peşlerle iyice genişletilmiştir. Sırma süslü harçlarla süslenmiştir. Şalvarlar bollaşmıştır (Görünür, 2011: 17).

Kaynak: Görünür, 2011: 36.
Şekil 2.7. XVIII. Yüzyıl Derin Oval Yakalı ve Kısa Kadın Kıyafeti.

Üst giysiler özel kumaşlardan üçetek şeklinde yapılmıştır. Yakası, ön ortası, kol etek ucu ve yan dikişleri değerli taşlarla süslenmiştir. İç giysilerinin kolları uzun ve etekleri kabarıktır. Belin altından beli sıkmadan bağlanan üzeri işlemeli kadife, saten, deri ya da kaşmirden yapılmış kuşaklar vardır. Geniş kuşaklar kalçayı belin biraz aşağısından çevrelemiştir. Başlarındaki hotozlar inci, elmas tarzı değerli taşlarla süslenmiş ve taç şeklinde kullanılmıştır (Tez, 2009: 253).

Kaynak: Yalçın, 2012: 186-238-222.
Şekil 2.8. 1800'lü Yıllarda Kadın Kıyafetleri.

Özellikle sarayda kalfaların entarilerinin üstüne Avrupa tarzı ceketlere benzer “Avrupa” denilen birer kısa hırka giymişlerdir. İşlemeli bu tarz ceketleri padişah karşısına çıkarken entarilerin açık yakası ve kalçaları örtmek için kullanılmıştır. Halk tarafından da bu tarz kadife üzeri işlemeli, takma kollu belden aşağısı geniş kalçaları örtecek boyda olan bu ceketlere “*salta*” ismi verilmiştir. Bindallı entarilerin veya önden kapalı diğer entarilerin aynı kumaştan hazırlanmış bu tanıma uyan ve takım olan ceketleri görülmüştür (Görünür, 2011: 23).

Kaynak: Görünür, 2011: 105-135-195.
Şekil 2.9. İkietek ve Bindallı.

XIX. yüzyılda entariler çeşitlenmiştir. Geleneksel kesimli önden açık entariler yerlerini önü kapalı entarilere bırakmaya başlamıştır. Bu dönem “*üç etek*” entarilerin yanı sıra “*iki etek*” entari denilen, önü kapalı olup yanları derin yırtmaçlı, şalvarla birlikte giyilen, uzun etekli, etekleri bele kadar toplanabilen bir tür çıkmıştır. Avrupa

giyim kültürü etkileri ile ortaya çıkan, çan biçiminde etekli, ön açıklığı göğüs altına kadar olup, tamamen önden açık olmayan, takma kollu, yuvarlak yakalı, bele oturmayan ancak üst kısmı daha dar, eteği bol, arkası kuyruklu, ön tarafına göre daha uzun tek parça entariler görülmüştür (Görünür, 2011: 22-23). Şalvar ve gömleğin yerine tek parça entarilerin giyilmeye başlanması bu dönem için kıyafetlerdeki önemli değişim hareketlerindedir (Taşçıoğlu,1958: 18-19). Entarilerin kadife ve atlastan yapılmış, sırma ile yoğun bitkisel motifler işlenmiş olanlarına “*bindallı entariler*” denilmektedir (Görünür, 2011: 22-23). “Peşsiz entari” de denilen tek elbise modellerinin yalnızca boyundan bir açıklığı vardır. Gelin elbisesi olarak giyilen bindallıların zamanla yaka ve kol kenarlarına dantelle süsler yapılmıştır (Komşuoğlu ve diğerleri, 1986: 216). Aynı şekilde bu tür kesime sahip fakat daha hafif ince kumaşlardan yapılmış işlenmiş entariler de kullanılmıştır (Görünür, 2011: 22-23). Entarilerin kumaşı ne olursa olsun etekleri çok bol ve uzundur (Taşçıoğlu, 1958: 18-19).

Önü kapalı boy entarileri, tam anlamıyla Avrupa tarzı giysiler değildir fakat takma kolları, Avupadan gelen dantel sutaşları ile süslemeleri, kuyruklu etekleri ve kumaşları ile geleneksel kıyafet anlayışından farklılaşmıştır (Görünür, 2011: 22-23).

Kaynak: Görünür, 2011: 253-260-261.
Şekil 2.10. Entari ve Ceket, Entari.

Avrupa modellerine uygun vücuda oturan “*etek-bluz*” kıyafetler kullanılmıştır. Aynı dönemde rahat ev içi kıyafeti olarak da etek-bluz kıyafetlerin kullanıldığı görülmüştür. Bu kıyafetlerin altına şalvar giyilmemiştir (Görünür, 2011: 24-25).

Kaynak: Görünür, 2011: 201-235.

Şekil 2.11. Etek ve Bluzlar.

XIX. yüzyılda erkeklerin kullandığı şalvar ve cepkenler de kadınlar tarafından giyilmiştir. Üzeri işlemeli kadife ve fötr gibi kumaşlardan ve ipekli kumaşlardan yapılmış olanları da vardır (Görünür, 2011: 24-25).

Kaynak: Anlağan ve diğerleri, 1995:141.

Şekil 2.12. Cepken ve Şalvar.

XIX. yüzyıl ortalarında halen üçetek entari modası devam etmiştir (Görünür, 2011: 22-23).

Kaynak: Görünür, 2011: 201-235.

Şekil 2.13. Üçetek Entariler.

Kaynak: <http://www.museumsyndicate.com/images/3/26005.jpg>

Şekil 2.14. Osman Hamdi Bey'in Harem Resminde Üçetekli Kadınlar.

Kıyafet kumaşları incelendiğinde, entari ve şalvarlar da önceleri kemha, seraser ve kadifelerin kullanılmış olduğu, XVIII. yüzyıldan sonra desen ve kompozisyon değişiklikleri ile hafif ipekli kumaşların da kullanılmaya başlandığı görülmüştür (Görünür, 2011: 24-25). İpek ve kadife kumaşlar durumu iyi olan kadınlar tarafından, “beledi” denen daha ucuz bir kumaş türü ise durumu iyi olamayan kadınlar tarafından kullanılmıştır. Kadınların gömlekleri çok ince çizgili ipek, şalvarları (çakşır) pahalı kumaşlardandır. Altın veya gümüş işlemeli brokar kumaşlardan kaftan ve elbiseleri yapılmıştır (Tez, 2009: 244-249). İpekli kumaş türleri olan canfes, atlas, çitari, sevai, selimiyeler, keten ve pamuklu kumaşlar, keten pamuk karışık ipekliler “ağabaniler”, işlendikten sonra biçilen “hüseyni” adı verilen entari yapımı için hazırlanan kumaşlar vardır. Bu tarz işlemeli kumaşlar 18. yüzyılda üretilmeye başlanmış, XIX. yüzyılda kullanımı artmış XIX. yüzyılda elbiselerin işlemelerin de mercan ve inciler de kullanılmaya başlayınca iyice ağırlaşmıştır. Bu kumaşlar Galata ve Tepebaşı'nda işlendiği için “Tepebaşı” ve “Galata” işi olarak adlandırılmıştır (Görünür, 2011: 24-25).

2.1.2. Osmanlı'da Geleneksel Kadın Kıyafetleri: Dış Üst Giysisi

Dış üst giysisi olarak tüm kadınlar hangi sınıfa mensup olursa olsun ilk zamanlarda, "ferace" giyip iki "yaşmak" örtünmüşlerdir (Taşcıoğlu, 1958: 18-19). Feracelerin üstüne takılan iki tülbentten oluşan yaşmaklara "mahreme" de denilmiştir. İki parçadan oluşan yaşmakların, birinci parçası başı örtüp çene altına tutturulmuş, ikinci ise yalnızca göz çevresini açıkta bırakarak tüm yüzü kapatacak şekilde takılmıştır (Komşuoğlu ve diğerleri,1986:219). Beyaz renkte kullanılan yaşmaklar feracenin üstünden sarkıtılmış ya da yakanın içinde bırakılmıştır. Zenginler ve saraylılar yaşmaklarını genellikle kolalayarak kullanmıştır. XVI. yüzyılda zaman zaman "peçe" de kullanılmıştır. "Ferace" bedene hafifçe oturan, kolları bol, eteği yere kadar uzun, önden açık, yakası boyuna oturmuş, yuvarlak ya da hafif "V" şeklinde oyulmuş, ön açıklığın iki yanında dikey yırtmaç cepler bulunan dış giysisidir. Feracelerde siyah, mor ya da kırmızı renkler kullanılmıştır. Kalın sağlam kumaştan yapılmış basit bir takke türü olan "hotozlar" krep ya da papai denilen fabrika bürümcüğü ile yapılmıştır. Giysilerinin renk ve modeline uygun olarak çeşitli hotozlar kullanılmıştır. Durumu iyi olan kadınlar hotozlarını mücevherlerle süslemişlerdir (Tez, 2009: 244-250-255).

Kaynak: Yalçın, 2012: 14-62.

Şekil 2.15. Türk Kadının Sokak Giysisi.

Ayrıca, XV. yüzyılda baş giyiminde dış giysiyi tamamlayan nitelikte tepesi altı dilimli sivri külah gibi bir başlık ve ayrıca ince beyaz düzörtü ile başını doğrudan örten ve başın etrafını çember gibi saran kaşbastı kullanan kadınlara rastlanmıştır. XVI. yüzyılda başlarını kafanın etrafından bağlanan örtüyle örtmüşlerdir. Hotozlarına altın ya da gümüşten, bazende altın ya da gümüş karışımı yarım ayak uzunluğunda, başın önünden sarkan, elbisenin içine sokmadıkları bir kumaş parçası takmışlardır. Bu uygulama, yüzlerinin görünmemesini sağlayacak biçimde, gözlerini ve başın kalan bölümlerini örtmüş, ince siyah serj ya da etamin, koyu siyah ipekten yapılmış, işlemeyle süslü parçadır. XVII. yüzyılda fes biçimli hotozlar yerini altı dar üstü geniş hotozlara bırakır hotozun üzerinden dolanan ve yalnızca gözleri açıkta bırakan yaşmak oldukça incedir. 5-6 köşeli altın yıldızlı mukavva ya da altın işlemeli brokar kumaştan yapılmış hotoz kullanılmıştır. Hotoz oldukça yüksek olup üst kısma doğru daralmaktadır ve altın gümüş ve mücevherlerle ya da doğal çiçeklerle süslenerek sade bir mendille gelişi güzel bağlanmıştır. Hotoz üzerine örtülen yaşmakla alnın bir kısmı ve ağız gizlenmekte kadının yalnızca gözleri açıkta kalmaktadır (Tez, 2009: 244-255).

XVIII. yüzyılda kadınlar dışarı çıkarılarken özenerek başlarını yapıp başlıklarının üstlerine yaşmaklarını tutturmuşlardır. Yaşmaklar zamanla giderek incelmış kapanma görevini yitirerek iyice bir süs elemanı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Taşçıoğlu, 1958: 18-19-20). Yaşmakların kumaşları saydamlaşmış, başı genişleten hotozlar kullanıldığından yaşmaklar gevşek bağlanmış ve sırmalarla süslenmiştir. Kendilerini daha uzun boylu göstermek için, altın işlemeli ya da başka güzel kumaşla kaplanmış karton başlıklar takmışlardır. Bu başlık, kirpiklere kadar uzanan bir örtünün altındadır ve yüzün kalan kısmı ise son derece ince ve arkadan sıkı sıkıya bağlanmış başka bir örtü ile saklanmıştır (Tez, 2009: 244-255).

Feraceler XVIII. yüzyılın ilk yarısına kadar geleneksel özelliklerle değişim göstermeden gelmişlerdir. Lale devri (1718-1730 XVIII. yüzyıl) ile kadınların mesire hayatına karışmaları sebebiyle, dışarı hayatlarının başlaması, kıyafetlerinde süslenmeyi beraberinde getirmiştir. Ferace modellerinde, yakalar gayet büyümüş ve vücut hatlarını ortaya çıkaracak şekilde vücuda oturtulmuştur. Arkadan yere kadar uzanan bu büyük yakalar kafayı örtme amacıyla da kullanılmıştır (Taşçıoğlu, 1958:

18-19-20). Feracelerin yakalarındaki değişim, “önce bir karış, zaman içinde daha geniş yakalar takılır” şeklinde anlatılmıştır. Özellikle varlıklı hanımlar mesire yerlerinde renkli ferace ve yaşmakları kullanmışlardır (Tez, 2009: 252-253). Yaşmaklar çok ince kumaşlardan yapılmaya başlanmış, kapama fonksiyonlarını kaybedip süslenme aracı olmuştur. Fakat bu darlık ve şeffaflıktan duyulan rahatsızlık üzerine çıkarılan fermanlarla, kadınlar giydikleri kıyafetlere dikkat etmeleri yolunda uyarılmıştır (Taşçıoğlu, 1958: 18-19-20). Muhaddere Taşçıoğlu Kadının Sosyal Durumu ve Kıyafetleri kitabında bahsettiği ferman aşığıdaki gibidir.

“Nisa taifsinin çarşı pazarda açık renk feracelerle gezip edepsizlik ettikleri padişahın kulağına gitmekte ve Fimabaad herkes edebiyale olması iktiza edenlere tenbih olunmaktadır (Taşçıoğlu, 1958: 19).”

Bu fermana rağmen kıyafetlerde aynı durumun devam etmesi üzerine ikinci ve daha şiddetli bir ferman çıkarılmıştır.

Zeki Tez’in Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi isimli kitabında 1726 yılında yayınlandığı söylenmekte olan ikinci fermanın içeriğini görmekteyiz. (1726 Lale devri ve padişahı III. Ahmet’tir.)

İstanbul kadınlarının giysileri konusunda Şevval 1138’de (M 1726), kadınların giysileriyle ilgili İstanbul kadısına, yeniçeri ağasına ve hassa bostancıbaşıya gönderilen hükümde, “kimi yaramaz kadınların halkı baştan çıkarmak amacıyla sokaklarda süslü püslü gezdikleri, giysilerinde yeni alışkanlıklar göstermeye, gayrimüslim kadınlara özenerek serpuşlarında değişik şekiller uygulamaya başladıkları ve bu davranışların iffetli kadınları da baştan çıkaracak dereceye ulaştığı, çünkü kocalarından böyle giysiler isteyen kadınların aile içinde huzursuzluk yarattıkları, kimi ailelerin bu nedenle boşanmanın eşiğine geldikleri, bu tür garip giysilerin kesinlikle yasaklandığı açıklanmıştır. Bundan böyle İstanbul kadınlarının bir karıştan büyük yakalı ferace, üç değirmiden fazla yemeni ile sokağa çıkamayacakları, feracelerinde süs olarak bir parmaktan kalın şerit kullanamayacakları, bu yasalara uymayan kadınların sokakta yaka ve serpuşlarının kesileceği ve giysilerinin yırtılacağı, dinlemeyenlerin yakalanıp başka kentlere sürüleceği, ayrıca bu hükümler dışında davranan terzi ve şeritçilerin de şiddetle cezalandırılacağı bildirilmiş ve bu hüküm mahalle imamları aracılığıyla bütün İstanbul kadınlara duyurulması istenerek yasakların izlenmesinde ihmali görülenlerin de cezalandırılacağı belirtilmiştir (Tez, 2009: 253-254).”

Bunun üzerine feraceler bollaşıp, kalın ve siyah yaşmak kullanımı gelmiş fakat bu kullanıma istenildiği kadar uyulmadığı da görülmüştür (Taşçıoğlu, 1958: 18-19-20).

II. Mahmut (1808-1839) döneminde ferace kullanımıyla birlikte çarşaflar kullanılmaya başlamış fakat yaygınlaşmamıştır. Abdülhamit ve Mehmet Reşat zamanlarına kadar feraceler kullanılmaya devam etmiştir (Taşçıoğlu, 1958: 23-24).

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Gezintide_Kad%C4%B1nlar#/media/File:Osman_Hamdi_Bey_002.jpg
Şekil 2.16. Osman Hamdi Bey, Gezintide Kadınlar (1887).

Aksesuar kullanımlarını incelersek, ayaklarına genellikle sırma işli “*terlik*” giydikleri görülmüştür. Ayakkabı olarak “*çedik*” denen potine benzeyen bilek kısmı bol olan bir ayakkabı türü giymişlerdir. Sokağa çıkarken ise bunların üzerine “*papuç*” (pabuç) giymişlerdir. Daha sonraları ise ayak bileğini kavrayan tamamen topuksuz, lastikli “*botinler*” (potin) giyilmiştir. Tanzimatla birlikte topuklu ayakkabı kullanımı da gelmiştir. Avrupa tarzı “*iskarpinler*” ile yüksek “*topuklu botlar*” da bu dönemin sonlarında kullanılmıştır (Taşçıoğlu, 1958: 14-15-16-17-21-24-25). Bölgeye göre farklı isimler alan yemeni, çizme, kaloş kundura ve lastik mest gibi ayakkabı çeşitleri de değişik dönemlerde görülmüştür (Komşuoğlu ve diğerleri, 1986:220).

Kaynak: Görünür, 2016: 84-143.
Şekil 2.17. Terlik ve Pabuç.

Kaynak: Görünür, 2016: 129-175.
Şekil 2.18. Ayakkabı ve Potin.

Şemsiye kullanımına III. Selim zamanında başlanmıştır ve sonraki dönemlerde de devam edilmiştir. Osmanlı kadını şemsiyeyi güneşten korunmaktan çok erkeklere karşı yüzlerini kapatmak amacıyla kullanmışlardır. Bu yüzden amacına uygun kullanılsa da gece ve gündüz yanlarında her kıyafetlerine uygun renkte şemsiyeler taşımışlardır.

Avrupada kullanılan tiyatro gözlükleri de Osmanlı Dönemi'nde kadınlar arasında moda olmuştur. Özellikle altın çerçeveli, altın zincirli modelleri zengin kesim tarafından tercih edilmiştir. Ayrıca kabe yağı ile yüzlerini nemlendirirken, gözlerini sürme, ellerini kına ile süslemişlerdir (Taşçıoğlu, 1958: 14,15,16,17,24,25).

Kırmızı kadife kumaş üzerine gümüş tel işlemlerle bitkisel desenlerin yapıldığı terlikler ve anka kuşu motiflerinin işlenmiş olduğu mücevher kutusu örneklerinde görüldüğü gibi işlemler, gümüş tel süslemeler, kadın aksesuarlarında sıklıkla kullanılmıştır (Şekil 2.10.).

Kaynak: Nişantaşı Müzayede, 2015:277.
Şekil 2.19. Terlik ve Mücevher Kutusu.

2.2. Tanzimat Dönemi'nde 1839-1876 Yılları Arası Sosyal Yaşamdaki Değişimler ve Kadın Kıyafetleri

2.2.1. Tanzimat'ın İlanı

Osmanlı'da Lale devri ile başlayan Batılılaşma hareketi, Tanzimat Dönemi'nde, özellikle aydın kesimden başlayarak halka doğru yayılmaya başlamış, eski dönemlerde Batı ile yaşanan zıtlıklar ve çatışmalar azalmıştır (Doğan, 2011: 58).

II. Mahmud'un 1839 yılında ölümü üzerine 18 yaşındaki oğlu Abdülmecit tahta çıkmıştır. Abdülmecit, Mustafa Reşit Paşa ile birlikte köklü bir reform arayışına girişmiştir. Bunun sonucu olarak "*Tanzimat Fermanı*" 3 Kasım 1839'da, Mustafa Reşit Paşa tarafından, padişahın, devlet adamlarının, yüksek dereceli memurların, ulemanın, Ermeni ve Rum patriklerinin, Yahudi hahamının, esnaf temsilcilerinin, yabancı elçilerin ve kalabalık bir halk topluluğunun önünde okunmuş ve kabul edilmiştir. Gülhane Parkı'nda okunmasından dolayı "*Gülhane Hatt-ı Hümayun'u*" diye adlandırılmıştır (Doğan, 2011: 57).

Tanzimat Fermanı yeni kanun düzenlemeleriyle devletin gücünü yeniden kazanmasını hedeflemiştir (Doğan, 2011: 57,58).

Tanzimat Fermanı'yla amaçlanan, bütün Osmanlı tebaasını dil, din, milliyet ayırımı olmaksızın bir Osmanlı vatandaşlığı içinde kaynaştırarak devletin parçalanmasını önlemektir. Fakat bu yeniliklerin şeklen benimsenmesi, azınlıklara verilen hakların devletçe istismar edilmesi, bu yenilikleri uygulamak adına devlette yeterli kadronun bulunmaması, gibi sebeplerle Tanzimat Fermanı istenen amacı gerçekleştirilememiştir. Tanzimat Dönemi 1876'da II. Abdülhamit'in tahta çıkması ve I.Meşrutiyet'in ilanı ile sona ermiştir (Doğan, 2011: 60).

2.2.2. Tanzimat'ın İlanıyla Sosyal Yaşamdaki Değişimler

1839'da Tanzimat Fermanı ile geleneksel yapısında değişikliklere gideceğini duyuran Osmanlı Devleti'nde, bu dönemde devlet kurumları, hukuk düzeni, eğitim sisteminde yapılan yenilikler, toplumsal yaşamda da değişikliklere sebep olmuştur.

Devletin yapısını güçlendirmek, modern ve sürekli bir ordu kurmak, bireylere özel mülkiyet ve geniş hürriyet hakkı tanımak, Batı'nın gündelik yaşantısını toplum hayatına adapte etmek, Tanzimat'la birlikte gelen yenilik hareketinin amacı olmuştur (Özer, 2006: 24).

Bu dönemde toplum hayatında başlayan önemli değişimler, eğlence anlayışı ve gidilen sosyal mekanların değişmesi, yabancı oyun ve tiyatro kumpanyalarının başlamış olması, Avrupai giyim tarzına uygun kıyafetlerin geleneksel kıyafetlere uygulanmaya başlanması, yaşam şeklinde alafranglaşma olarak sayılabilir. Moda, müzik, mimarinin yanısıra, dil ve edebiyat, eğitim, ticaret ve sanayi, yaşam koşullarının iyileştirilmesinde önemli adımlar atılmıştır (Özer, 2006: 25).

Sultan Abdülmecit'in Topkapı Sarayı'ndan, Batı tarzında inşa edilmiş ve döşenmiş Dolmabahçe Sarayı'na taşınmasıyla, boğazın iki yanına benzer tarzda konak ve yalılar yapılmıştır. Avrupai yaşam tarzının sürdüğü Pera'nın popülaritesi artmış, sur içindeki İstanbul önemini kaybetmeye başlamıştır. Avrupa'dan gelen toplulukların opera, operet, tiyatro gibi gösterilerini yapabilmeleri için, Dolmabahçe sarayının yanına bir tiyatro binası inşa edilmiştir. Yabancı elçiliklerin verdiği balolara, Padişahın katılması dönemin önemli olaylarından. Saray eğlenceleri azalırken özellikle Beyoğlu civarında Avrupai tarz eğlencelerde artışlar gözlenmiştir. Bu dönemde gazetecilik, roman, tiyatro ve felsefeye de ilgi artmıştır. Ermeni tiyatrocuların daha çok sahnelerde görüldüğü tiyatrolarda, Batı dünyasından uyarılma ve çeviriler yapılmıştır. Yabancı dillerden roman çevirileri de yapılmıştır (Özer, 2006: 27-29).

Daha çok Galata ve Pera bölgesinde yaşayan Batılı Levanten'lerin (İstanbul'a gelerek kendileri gibi yabancı, ya da Gayrimüslümlerle evlenerek kente yerleşen Avrupalılar), dilleri, giyimleri, beğenileri, yaşam biçimleri, eğlenceleri ve hatta mimarileri, Osmanlı halkına Avrupalı yaşam tarzı anlamında örnek olmuştur (Özer, 2006: 28).

Mısır'lı zengin Paşa'ların hanımlarının yazlarını İstanbul Boğaziçi'nde, yalılar kiralayarak ya da satın alarak geçirmesiyle, hem yaşam tarzları hem de kılık kıyafetleriyle, İstanbul ve saray hanımlarına örnek olmuşlardır (Özer, 2006: 30).

Bu dönem Osmanlı kadının hayatında da önemli bazı değişimler gözlemlenmiştir. Daha çok kadın gazete, dergi ve roman okumaya başlamıştır (İnalçık ve Seyitdanlıoğlu 2008: 438,441). Kadınlara özel çıkarılan süreli yayınlarla, kadınların hem eğitimi hem de Batı medeniyetlerini yakından takip etmelerine olanak sağlanmıştır (Özer, 2006: 31). Ayrıca, moda, günlük yaşam, tüketim kalıpları farklılaşmış, kadınlar yabancı dil öğrenmeye başlamış ve piyano çalmışlardır. Eğitim alanında yapılan önemli gelişmelerden biri, ortaöğretim alanında İnas Rüşdiyeleri'nin (kız ortaokulları) açılmasıdır (İnalçık ve Seyitdanlıoğlu 2008: 438,441). Dikiş evi gibi ev işlerinin öğretildiği sanat okulları ve kız okulları açılarak, kadınların meslekleşmeleri yolunda önemli adımlar atılmıştır. 1873'te ilk kadın öğretmen tayini olmuştur (Berkes, 2012: 231).

Kadınlar için tek kapalı eğlence mekanı hamamlar olurken, erkekler de geleneksel kahvehane ve meyhanelerin yanında, Batı tarzı mekanlara da ilgi artmıştır (Özer, 2006: 32). Geleneksel mekanların dışında, Beyoğlu'nda sergilenen ithal giyim ve dekorasyon ürünlerini vitrinden izlemek amacıyla insanlar sokağa çıkmışlardır. Bu o dönem için bir yenilik olmuştur. Bir malı satın almasa bile ithal malların vitrindeki sergilenişini izlemek amacıyla caddelerde gezmeye başlamışlardır (Işın, 1995: 99).

Alafranga sofrada adabı, Avrupa tarzı mobilyalar, kagır konaklar bu yüzyılın önemli değişimlerindenidir (İnalçık ve Seyitdanlıoğlu 2008: 438). Pera bölgesi Batılı yaşam tarzının hakim sürdüğü bir yerdir. Pera bölgesinin elit tabakası, sadece giyim kuşama değil ev dekorasyonu konusunda da örnek oluşturmuştur. Avrupai tarz sandalye, kanape, koltuklar Paris ve Londra'dan getirilen cam, porselen, bronz ve bakır eşyalar hem evleri süslemeye hem de mağazalarda satılmaya başlanmıştır. Ev, park ve bahçe düzenlemeleri ve mimaride de Batı Avrupa kentleri örnek alınmıştır (Özer, 2006: 33-34). Pera'da şarkı dans öğrenimine, paşa konaklarında musiki eğitimine başlanmış, ata binmek, jimnastik hareketleri yapmak yaygınlaşmıştır. Yeni saç modelleri berber dükkanlarında uygulanmıştır, özellikle kadınlarda iki kaş üstüne top perçem bırakmak moda olmuştur (Özer, 2006: 35).

2.2.3. Tanzimat Dönemi'nde Kadın Kıyafetleri

II. Mahmut Dönemi'nde başlatılan kıyafet ıslahatıyla erkek giyiminde önemli değişimler olmuştur (Özer, 2006: 33). II. Mahmut tıbbiye açılış nutkunda Batı'nın model alındığını açık açık söyleyen ilk hükümdar olmuştur. II. Mahmut'un giyim, kuşama, kişisel dış görünüş, yaşayış, tutum ve davranış ile ilgili alanlarda, kendide bu şekilde davranarak ve biraz da halkını zorlayarak, çağdaşlaşma çabaları, kimi çevrelerde eleştirilmiş, kimi çevrelerde takdir görmüştür (Berkes, 2012: 194-195). II. Mahmut Dönemi'nde erkek kıyafetlerinin yanında kadın kıyafetlerinin de bazı değişikliklere uğradığı, Batı modasından etkilendiği, şekil ve malzeme kullanımların da değişiklikler olduğu gözlenmiştir (Taşçıoğlu, 1958: 22).

Tanzimat ve öncesi dönem incelendiğinde kadın kıyafetlerinde çok büyük değişimlerin olmadığı, ev içi giyimde, şalvar, bluz, üç-etek giyimi devam ederken, şalvarsız giyilen tek elbise modellerinin, etek ve bluzların da giyilmeye başlandığı, ev dışı giyiminde ise ferace, yaşmak kullanımının devam ettiği görülmektedir.

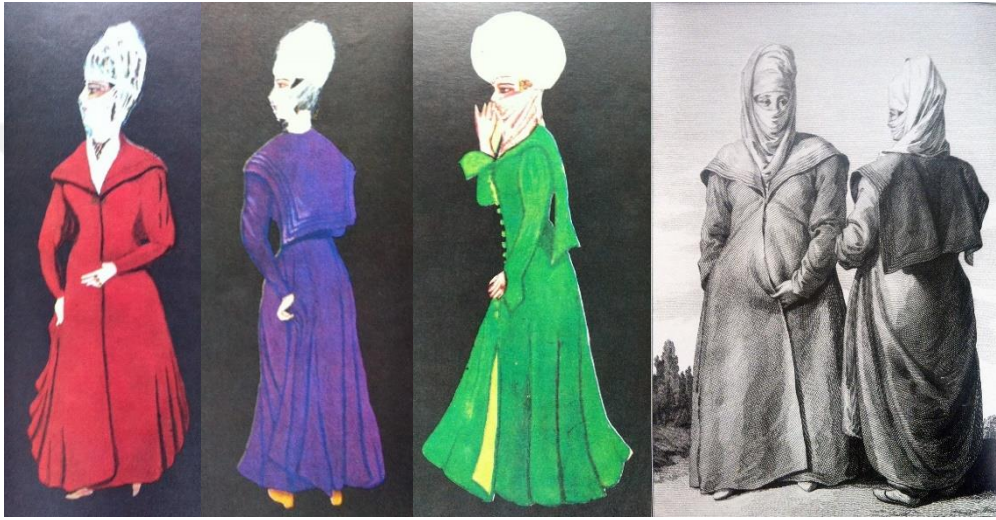
Kaynak: Hamdi Bey ve Launay, Üyepazarıcı, 1999: 15.
Şekil 2.20. 1873 Yılında Ev içi ve Ev dışı Giysili Kadın.

1873 Yılında Türkiye’de Halk Giysileri Elbise-i Osmaniyye adlı eserde yer alan fotoğrafta, yere kadar uzun etekli entari ve geniş şalvar modeli, pililerin toplanmasını sağlayacak kaşmir kuşak modeli görülmektedir. Bu kıyafetlerin yapımında, Şam, Halep veya İstanbul bölgesi imparatorluk fabrikalarından temin edilen brokar kumaşlar kullanılmıştır. Saçlar inci ve kurdelalarla süslenmiş, mücevher olarak küpe ve yüzük, ayaklarına ise yine inci ve altın nakışlara süslü kadife pabuç giymiş oldukları görülmektedir.

Tanzimat Dönemi’nde, Avrupa giyim unsurları ve giysilerinden etkilenilmiş 19.yy ortalarından sonra geleneksel giyim ile Avrupa modası karışmaya başlasa da kesin değişiklikler 1870’lerden sonra görülmüştür. 1858’lerde korsaj kullanımı görülmüştür. Uzun entari (üçetekli) ve şalvar üzerine korsaj giyilmiştir. Kadınların ev kıyafetlerinde sadeleşme görülmüştür. Ev içi kıyafetler göz alıcı olmaktan çıkmış brokar kürk ve mücevher kullanımından vazgeçilmiştir. Ev içinde başlık kullanılmamıştır. Eski yunan kıyafetlerini anımsatan tarzda göğüste kavuşarak kapanan hafif kumaştan yapılmış entariler giyilmiş, bellerine ipek veya kaşmir kuşaklar bağlanmıştır. 1869 yılında Fransız İmparatoriçesi Eugenie’nin İstanbul’da Sultan Abdülaziz’i (1861-1874) ziyaretinden sonra, onun kıyafetlerinden etkilenen

sultan ve saraylı hanımların giyim tarzı Avrupa modalarına uygun hale gelmeye başlamıştır. Dikiş teknikleri ve kalıp teknikleri kullanılarak dikilen takma kollu, takma yakalı, pensli robalı entariler giyilmeye başlanmıştır (Görünür, 2011: 25-30).

Dış giyside ferace ve yaşmakların yanında, ilk defa II. Mahmut Dönemi'nde torba çarşafında var olduğu, fakat genellikle kullanılmamış olduğu da görülmüştür (Taşçıoğlu, 1958: 24).

Kaynak: Sevin, 1990: 102-103, Sevim, 2002: 123
Şekil 2.21. Feraceli ve Yaşmaklı Kadınlar.

Kaynak: Sevim, 2002: 123
Şekil 2.22. Feraceli Müslüman Kadınlar.

Şekil 2.21'de Nurettin Sevin'in kitabında yer alan Le Costume Historique ve bir Fransız gravüründen alınarak yapılmış, ferace ve yaşmak örnekleri görülmektedir. Yakalar üç resimde de Türkmen kadınlarının yakaları gibidir. Yaka kenarlarına üç sıra kırma dizilmiş ve bugünkü ismiyle bahriye yaka diyebileceğimiz tarzda bir yaka örneği görünürken yüzlerinde ince bir yaşmak kullanımı mevcuttur. Feracelerde o dönemde renk olarak koyu yeşil görülmüşse de üstteki örneklerde olduğu gibi mor ve kırmızı renklerde kullanılmıştır. Özellikle Lale devri sonrası yaşmakların, içindeki mücevherleri gösterecek kadar inceldiği gözlenir. Sıkma kol şekli mevcuttur. Yeşil feracenin başlığı dönemin erkeklerinin kullandığı burma kavuğu andıran tiptedir (Sevin, 1990: 102,103). Yine şekil 2.22'deki gravürde o dönemde müslüman kadınların giydiği ferace, yaşmak örneği verilmiştir. Bu feracelerde yakaların arkadan bele kadar uzun olduğu görülmektedir.

Kaynak: Sevin,1990:119-120-128.

Şekil 2.23. Süslü Feraceli, Yaşmaklı ve Şemsiyeli Kadınlar.

Kaynak: Fogg, M: 200.

Şekil 2.24. Öğleden Sonrası Takımı, Paquin (yak.1906)

Şekil 2.23’ de görülen uzun yakalı ve parlak feraceler III. Selim zamanında yasak edilse de bir süre sonra tekrar çıkmış ve ferace modasının sonuna kadar ufak değişikliklerle devam etmiştir. İlk iki feracenin yaka şeklini incelediğimizde, önden açık gelerek arkaya hafif genişleyerek kıvrılıp yerden bir karış yukarıda bittiği görülmektedir. Etek ucu arkada yuvarlak bir kesime sahiptir. Kolları kısa ve genellikle dantelli eldivenler kullanılmıştır. Üç ferace örneğinde de görüldüğü gibi şemsiyeler feracelerin renkleriyle uyumlu ve dantel süslemelidir. Yurtdışında moda olan, belin göğüs altına oturtulduğu ampir bel hatlarının kullanıldığı modeller dönemin levanter terzileri tarafından ferace modellerine uygulanmıştır. Şekil 2.24’deki Paquin’in elbisesinde görülen ampir bel hattı, gülkurusu ve sarı süslü feracenin bel hattında görülene benzerdir. “Ampir” moda akımı, Fransada Napolyon’un imparatorluğuyla giyimde uygulanmıştır. En önemli özelliği bel çizgisinin yukarıda olmasıdır (Komşuoğlu ve diğerleri, 1986: 196).

Kaynak: Başkan, 1990: 33.

Şekil 2.25. Pierre Desiere Guillemet, Saraylı Kadın.

Şekil 2.25’de Sultan Abdülaziz’e (1861-1876) yakınlığıyla bilinen oryantalist ressamlardan Pierre Desiere Guillemet’in “Saraylı Kadın” tablosu bize Tanzimat Dönemi’nin sonlarında kadın kıyafeti ile ilgili bilgi vermektedir. Kıyafetin kol uçlarına renkli dantel yapılmıştır, kol ağzları geniş ve yırtmaçlıdır. Kıyafetin yaka kenarlarına aşağıya doğru devam eden dantel işlemler yapılmıştır. Kıyafetin açık olan yakasının içinden görülen açık renk bir içlik giyilmiştir. Kıyafetin beline konulan kemer farklı desen ama renk olarak asıl kumaşla uyumludur. Kemerin bağlama yeri belde, göğüs altına yakındır. Kıyafetin kumaşı çizgilidir. Kadının örgülü saçları küçük ve hafif öne doğru takılmış mavi bir şapka ile sonlandırılmıştır. Aksesuar olarak zarif bir küpe ve kolye ile kıyafet tamamlanmıştır.

2.2.4. Tanzimat Dönemi’nde Dünya Modası (1839-1876)

Romantik Dönemin moda akımları (yak.1770-1840) kadınlara özgü bir narinliği, ince bilek ve büyük göğüsleri ön plana çıkarmıştır. Ampir eteğin düz kesimi zamanla yerini, 1820’lerde ortaya çıkan A formunda açılan evaze eteklere bırakmıştır. Etek uçları bilekler görünecek şekilde bileklerin hemen üstlerinde bitirilmiştir. 1830’larda etekler daha hacimli bir hal almış ve Geç Romantik Dönem boyunca, eteklere çan şekli verilmek için kat kat jüpon katmanları giyilmeye başlanmıştır. Giyen kişinin altına ufak bir yastık konularak giyilmiştir. Etek uçları

süslü ve yerlere degecek kadar uzundur. 1825-1830 yılları arasında ampir (elbisenin gövde kısmının belde değil göğsün altında kesilerek toplanması) kesim elbiselerden uzaklaşmış, doğal bel çizgisine dönülmüştür. Korselerin gövdesi uzamış, hafifçe sertleştirilmiş korseler, arkadan bağlanmış ve önde katı fildişi ya da ahşap korse balinası yerleştirilmiştir. Daha sonra baskı oluşturan korselerin geri dönüşü ile beller incelmış, 1840'larda önü sivri uçlu korsajı, "büstiyer-korse" tarzı, belin oluşması için balina kemiğiyle güçlendirilmiştir. Genellikle tek parçadan oluşmuş elbiseler Romantik Dönem'de giyilmiştir. Korsajlar eteğe dikilerek kullanılmıştır ve arkadan bağlanmıştır. Organze, ipek ve tartan ekose kumaşlar sıklıkla kullanılmıştır (Fogg, 2014:130,131).

Yaka hatlarında "V" biçimler, kayık yakalar, kırmalı yakalar, kayık yakalara firfir ilaveleri kullanılmış, omuzlar açık bırakılarak, bel hattı daha ince gösterilmiş, hacimli kollar kullanılmıştır. 1830'larda bileğe sıkıca oturan dirseğe kadar hacimli koyun budu (gigot d'agneau) denilen kollar moda olmuştur (Fogg, 2014:131).

Kaynak: Fogg, 2014: 131,132.

Şekil 2.26. Romantik Dönem Kıyafetleri.

Açıktaki kalan omuzlar pelerin ya da bertha yaka olarak bilinen geniş dantel ya da keten yakalarla örtülmüştür. Harmani, palto, kısa mantolar, farklı boylarda pelerinler, kürk atkılar üste giyilmiştir. Geniş tokalı kemerler, ufak el çantalarının içinde opera dürbünleri ve zincirli altın saatleri, dantel süslü şemsiyeler, yüksek

kenarlı, çene altından bağlanan şapkalar aksesuar olarak kullanılmıştır (Fogg, 2014:131).

Viktoryen Dönem’de (1837-1901) iç eteklere duyulan ihtiyacı ortadan kaldıran, kafes şeklinde, daha sonraları esnek çelik kasnakları kumaş kaplı olan krinolinler kullanılmıştır. Krinolin 1859’da en geniş, 1868’te ise küçülerek, metal ve kemikten oluşan kumaş yastık şekline dönüşmüştür (Fogg, 2014:146).

Kaynak: Fogg, 2014:146.
Şekil 2.27. Krinolin Örneği.

1840’larda Fransa ve İngiltere’de sanatta egemen olan gotik etkileri Viktoryen Dönem’de giysiler üzerinde de görülmüştür. Ağır kumaşlar kullanılmış dökümlü silüetler elde edilmiştir. Düşük omuzlara, üstten dar uca doğru genişleyen uzun kollar takılmıştır. Ön gövde bölümü sivri ve genellikle düğmeli elbiselerin etek bölümü plili ve at kılından yapılmış juponlarla desteklenmiştir (fransız krinolin). 1856 da zahmetli iç eteklere duyulan ihtiyacı ortadan kaldıran ilk kafes krinolin ortaya çıkmış devamında da çelik krinolinler Britanya’da patentini alınmıştır. Doğal bel çizgisi vurgulanmış elbiselerin kolu omuzdan bileğe doğru genişlemiştir. Beyaz pamuk üzerine işlemeli ve dantel süslü ayırık iç kollar sıkça görülmüştür. Çan etekler büzgü, fisto volan ve çeşitli süslerle vurgulanarak giderek genişlemiştir. Britanya Kraliçesi Victoria’nın İskoçya sevgisinin etkisi ile renkli tartan ve ekoseler moda olmuştur (Fogg, 2014:147).

Kaynak: Fogg, 2014:147.
Şekil 2.28. Gotik Etkili Victoryen Elbise.

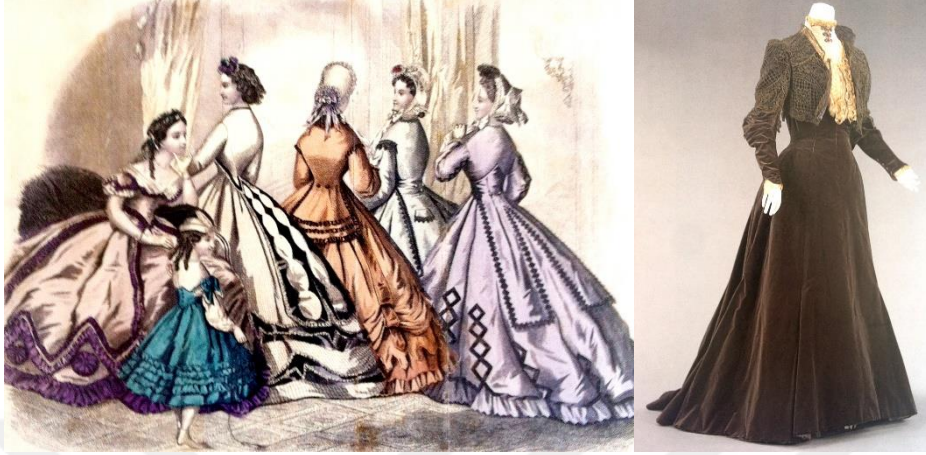
Rahat sabah elbisleri, ipek entariler, akşam yürüyüşleri için redingotlar, eğlenceler için fazla süslü eteği yuvarlak kesimli elbiseler bu dönemde giyilmiştir. Gece kıyafetleri aşırı dekolteli, kadife, ipek gibi lüks kumaşlardan yapılmış, yaka hatları omuzları açık bırakacak şekilde ya da hafifçe kalp biçimi kesimlidir (en coeur). Kolları ve göğsü çevreleyen, dantelden yapılmış, büzgülü pelerin tarzı fırfırlı yakalar takılmıştır (Fogg, 2014: 147).

Kaynak: Fogg, 2014:150,153.
Şekil 2.29. Şal ve Bone.

Viktoryen Dönem’de kadınlar kıyafetlerinin üstlerine (şal desenli) şallar veya harmani denilen giysiler almışlardır. Bone tarzı ve başın önüne takılan küçük şapkalar kullanmışlardır. Saçlarını ikiye ayırıp kulaklarının üzerine bukleler indirmişlerdir. Krinolin ölçüleri büyüdükçe bele oturmaya devam eden eteğin genişleyerek etek ucuna uygun olması için gömlek kısmı parçalı hale getirilmiştir. Kup (prenses line) olarak bilinen ve gövdenin hatlarını ortaya çıkaran bel dikişi

olmayan elbise kalıbı ortaya çıkmıştır. Düğümlü etekli elbiseler de görülmüştür. (Fogg, 2014: 147,148).

Kaynak: Fogg, 2014:147

Şekil 2.30. Parçalı Etekli Krinolin Elbiseleri ve Prenses Kuplu Elbise.

1868’lerde krinolin modası geçmiş ve geniş çemberli kafes iç etekler, arka tarafı yastıkla kabartılmış dış eteklere dönüştürülmüştür (Fogg, 2014: 147,148).

1870’lerin sonunda elbiselerde kullanılan kumaş miktarının değişmesiyle silüetlerde farklılıklar oluşmuştur. Etekteki bolluk dizlerin arkasına toplanacak şekilde azalmış, uzun kuyruklar tüm elbiselerde görülmeye başlanmıştır. İyice daralan beller, dışta “V” şeklini alan gövde ve eteğin yatay dökümü ile iyice vurgulanmıştır (Fogg, 2014: 148).

Kaynak: Fogg, 2014: 149,175.

Şekil 2.31. Uzun Kuyruklu Viktoryen Dönem Elbiseleri.

1874'lerde ayrı gövde ve etek şeklinde çalışılmış elbiseler, uzun sıkı korsenin üzerine giyilen ve farklı materyallerden oluşan göğüslüğe sahip zırh tarzı bir korsajla kullanılmıştır (Fogg, 2014: 148).

1880'lerde eteği içten kabartan yastık yukarı doğru getirtilmiş sırtın en dar kısmında bir çıkıntı oluşturulmuştur. Siluet önde düzleşmiş ve kumaş kalçanın arkasında toplanarak etek ucuna doğru bir kuyruk oluşturulmuştur (Fogg, 2014: 148).

Viktoryen Dönemin sonlarında dikey dökümlü etekler, yerini kalçalara rahatça oturan verev kesimli eteklere bırakmıştır. Yüksek kol oyukları ve dar kesimli kol kesimleri ile elbise gövdelerinin uzaması sağlanmıştır. Kol başları büzgülerle yükseltilmiştir. 1894'lerde yastıklarla tutturulan vatkalarla kol başları iyice dışarı doğru çıkarılmış, bilek hizasında ise kola sıkıca oturtulmuştur (Fogg, 2014: 149).

Dönemin ünlü terzilerinden, Charles Frederick Worth(1825-1895) ilk moda evinin kurucusu İngiliz tasarımcıdır. 1864 lerde III. Napolonun eşi İmparatoriçe Eugénie'yi resmi devlet etkinliklerinde giydirmekten ve sosyal etkinliklerde gece elbiselerini tedarik etmekten sorumlu olmuştur. Avrupa yüksek sosyetesini ve Amerikanın zengin elitlerine özel ısmarlama dikimler yapmıştır. Bir diğer terzisi, 1874'te moda evini kuran, Jacques Doucet'in (1853-1929) müşterileri genellikle Parisli marjinal kadınlar olmuştur. Jeane Paquin (1869-1936) ve kocası Isidore Rene Jacob dit Paquin ise, tayyör takımlar ve gündelik giyimin içinde olduğu geniş kapsamlı kıyafetler ile bol süslü zarif elbiseler yapmışlardır (Fogg, 2014: 173).

Kaynak: Fogg, 2014: 173,176.

Şekil 2.32. Uzun Kuyruklu Viktoryen Elbisesi ve Balo Elbisesi.

Kaynak: Fogg, 2014: 172.

Şekil 2.33. İmparatoriçe Eugénie.

XIX. yüzyılın ortalarında hacimli etekler ve sıkı bağlanmış korselere karşı “sanatsal” adı verilen bir giyim akımı çıkmıştır. 1860’larda Ön-Raffaelocu ressamların modelleri ve metresleri tarafından giyilmiş bol, doğal dökümlü giysiler ile ilişkilendirilmiştir. Farklı bir güzellik anlayışını benimseyen Ön-Raffaelocular dağınık saç, beyaz ten, bıkkın ya da düşünceli kadının güzel olduğu idealini yaygınlaştırmışlardır. Orta çağ elbiselerine uygun biçimde bedene oturan ancak korsesiz, yakası ve sırtı yalın ve az oyulmuş, kolları yere kadar uzanan, etekleri kalın bir kuşakla toplanan, ayaklar etrafında katlanan elbiseler giyilmiştir. Özellikle edebiyat ve sanat çevrelerinin giydiği bu elbise stili 1870’lerde popülerliğini yitirmiş, 1880’lerde ise “estetik elbise” adıyla tekrar çıkmıştır (Fogg, 2014: 184, 185, 187, 189).

Kaynak: Fogg, 2014: 186,188.
Şekil 2.34. Sanatsal ve Estetik Elbise.

Tarihsel olarak modayı incelediğimizde benzer etkilerin Osmanlı kadın kıyafetlerindeki de görülmektedir. Özellikle korse kullanımının başlaması, kabarık etekler, uzatılmış kuyruklar, etek uçlarına firfir ilaveleri, danteller Romantik Dönemin etkileri gibi gözükmemektedir.

2.3. Meşrutiyet Dönemi'nde 1876-1918 Yılları Arası Sosyal Yaşamdaki Değişimler ve Kadın Kıyafetleri

2.3.1. Meşrutiyet'in İlanı

Meşrutiyet, mevcut hükümdarın yanında bir anayasa ve bir parlamentonun varlığını öngören rejimin adıdır. Padişahın yanında bir parlamentonun bulunması ve yetkilerinin paylaşılmasıdır. Halk meclis yolu ile yönetime katılırken, yönetim ve yönetilen arasındaki hukuku belirleyen bir de anayasanın bulunmasıdır. Kişisel hak ve özgürlükler anayasa ile garanti altına alınırken padişah tüm eylemlerinden sorumlu olacak ve bir anayasa ile bağlanacaktır. I. Meşrutiyet, ilk anayasanın ilan edildiği 23 Aralık 1876 ile meclisin kapatıldığı 14 Şubat 1878 tarihleri arasındaki devre olmasına karşın, I. Meşrutiyet Dönemi, II. Meşrutiyetin ilan edildiği 1908'e kadar olan sürecin tamamına ismini verir. 31 Ağustos 1876'da tahta çıkan II. Abdülhamit, 1876'da I. Meşrutiyeti ilan etmiş, 1878'de askıya almış, 1908'de II. Meşrutiyeti ilan etmiştir (Doğan, 2011: 63).

II. Meşrutiyet 1908-1918 yılları arasındaki dönemdir. 23 Temmuz 1908 yılında II. Abdülhamit'in meşrutiyeti yeniden ilan etmesiyle başlar. Kanun-i Esasi (anayasa) tekrar yürürlüğe girmiştir. Dönemin önemli iki partisinden İttihat ve Terakki partisinin seçimleri kazanmasıyla sonuçlanan bir seçim süreci olmuş, Ahrar Partisi ise bu partinin karşısında güçlü bir muhalefet olmuştur. 17 Aralık 1908'de Meclis-i Mebusan da çalışmalarına başlamıştır (Doğan, 2011: 75).

Osmanlı Devletinin son 10 yılını kapsayan II. Meşrutiyet Dönemi'nde devlet fiilen dağılmıştır. Bulgaristan, Girit ve tüm Balkan toprakları, Adalar, devamında da Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün Osmanlı toprakları elden çıkmıştır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde açılan meclis, kurulan siyasi partiler Cumhuriyet rejimine öncü olmuştur (Doğan, 2011: 79-80).

2.3.2. Meşrutiyet'in İlanıyla Sosyal Yaşamdaki Değişimler

İstanbul XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra yabancı görevlilerin dışında farklı amaçla seyahat eden yabancıların uğradığı bir yer olmuştur. 1870'te İstanbul Paris demiryolunun açılıp Orient Express seferlerinin başlamasıyla 1884'te ihtiyacı karşılamak amacıyla Pera Palas açılmıştır. Tarabyadaki Summer Palas ise yabancı elçiliklerin yazlık gibi konaklamasına imkan verecek şekilde modernleşmiştir. Çok sayıda açılan otelleriyle Beyoğlu Pera bölgesi, bu dönemde turistler için canlanmıştır (Işın, 1995:103-104). Günümüzdeki ismiyle Beyoğlu'nun İstiklal Caddesi o zamanın Perasının Cadde-i Kebir'i yeni bir yapılanmaya girmiştir. Yeni Beyoğlu'nda, gazinolar kafeşantanlar, içkili lokantalar, modern meyhaneler, birahaneler, kabareler, pastaneler, hertürlü Avrupa malın satıldığı mağazalar, elçilik binaları, sosyal klüpler, görkemli apartman stilineki konutlar mevcuttur (Özer, 2006: 51).

Ulaşımındaki yenilikler, atlı tramvaylar ve faytonlardan 1895'te ilk otomobillere geçilmesi, II. Meşrutiyet'ten ise sonra elektrikli tramvaylar kullanılmasıdır (Işın, 1995:103-104).

Teknolojik yenilik olarak, II. Meşrutiyet'ten sonra telefon ve telgraf kullanımı gündelik hayata girerek yaygın kullanıma başlamıştır (Işın, 1995: 103-104).

İletişimde, 1899'da ilk defa kadınların çıkardığı gazeteler görülmüştür. "Hanımlara Mahsus Gazete" Şadiye hanım tarafından çıkarılmış ve kadın yazarlara yer verilmiştir (Taşçıoğlu, 1958: 34). Elektriğin İstanbul'a gelmesi ve 1908'lerde sinemanın görülmeye başlanması ile eğlence anlayışı farklılık kazanmıştır (Özer, 2006: 53).

Kıyafetlerde Avrupa modası takip edilmiş özellikle saray halkının kıyafetleri Paris'ten getirilmiştir (Özer, 2006: 45). Meşrutiyet'in ilanından sonra kadınlara yönelik çıkarılan dergiler çoğaldığı için yurtdışında moda olan kadın kıyafetleri bu dergilerle takip edilmiştir (Taşçıoğlu, 1958: 34).

Yabancıların mülk edinmesi Tanzimat Fermanı'nda geçerlidir. Bu nedenle Beyoğlu'nda apartmanlaşma özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmıştır. Bu nedenle zenginler için yazlık bir ev sahibi olmak önemlidir. Zenci dadılar, Çerkes hizmetçiler, Fransız mürebbiyeler zengin ailelerin yaşantısına ilave olmuştur. Elçilik kokteyllerine katılmak, birkaç ailenin biraraya gelerek ünlü sanatçılar eşliğinde davetler vermesi modernleşmenin unsurlarındandır (Işın, 1995: 100, 101, 102).

Ailelerin yaşama biçimlerinde değişimler olmuş, otorite aile büyüğünün tekeline çıkmış, evin bireyleri arasında bölüşülmüştür (Işın, 1995: 102).

Kadınlar için tesettür ve giyim kuşamdaki örtünme zorunluluğu devam etse de, modernleşme sürecinde bu olgular dinsel buyruk olmaktan çıkıp ferace, yaşamak ve tesettür moda olgusunun malzemelerine dönüşmüştür (Işın, 1995: 102). Fakat kadınlar hala kocalarıyla bile lokanta ve gazinolara gidememişlerdir (Berkes, 2012: 445).

1911’de ilk kız lisesi İnas İdadisi, 1913’te hastabakıcı kursu ve ev işleri, çocuk bakımı konusunda da çeşitli gece kursları, kadınlar için açılmıştır. Kız sanat okullarında sekreterlik eğitimleri başlamıştır (Berkes, 2012: 445).

2.3.3. Meşrutiyet Dönemi Kadın Kıyafetleri

Tanzimat Dönemi ve öncesinde başlayan değişiklikler kadın hayatı, giyimi ve sosyal yaşantısı üzerinde Meşrutiyet’e kadar büyük etkiler gösterememiştir. Kadın kıyafetlerinde Batı’dan gelen modanın etkileri çok kısıtlı kitlelere hitap edebilmiş ve az miktarda uygulanabilmiştir. Bunda saray kadınlarının harem dışında sosyal hayatlarının olmayışı ve halk tabakasından kadınların ise iş ve meslek hayatlarının olmayışı önemli rol oynamıştır (Taşcıoğlu, 1958: 26).

Meşrutiyet senelerinin dergilerinden kıyafet modası hakkında verilen bilgiler takip edilmiştir. ”Mehasin” ismi ile yayınlanan dergide uygun modeller ve patronlar, güzellikle ilgili yazılar yayınlanmıştır. Vücut ölçülerinin önemli olduğu, çok dar korse kullanımının geldiği görülmüştür. Karını tamamen yok edip, beli incecik gösterirken basenleri arkaya doğru çıkaran korse modelleri, özellikle dışarı çıkan tüm kadınlar tarafından kullanılmıştır (Taşcıoğlu, 1958: 27).

Kesin değişiklikler 1870’lerden sonra görülmüştür. Avrupalı kadınlar gibi giyinilmeye başlanmıştır. Batı tarzı kıyafetlerde ölçüler giyecek kişinin bedenine göre alınıp dikilmiştir. Yeni stil giysiler başlarda düğünler gibi özel günlerde giyilmiş, zamanla yaygınlaşmış, XIX. yüzyılın sonunda her yerde giyilmeye başlanmıştır. Fakat geleneksel tarzda kıyafetlerin giyilmesinin özellikle yaşlı kimseler tarafından devam ettirildiği görülmüştür. XX. yüzyılın başlarında özellikle Osmalı hanedanına mensup kadınların Batı tarzı kıyafetleri ve başları açık pozlar vererek çektiikleri fotoğraflar bulunmaktadır (Görünür, 2011: 26,27).

Etek-bluzlar kullanılmış, sıkı bir kemerle bel hattı belirginleştirilmiştir. Uzun kollu, dik yakalı, çok büzgülü bluzlar, pililer, pilikaşeler, pensler, danteller şeritler ile süslenmiştir. İki etek üst üste giyilmiştir. Üst etek dönemin modasına uygun yapılmış, ipekli kumaştan yapılan içe giyilen etekliğinde uçları pililer, pili kaşeler, kırmalarla süslenmiştir. Üstteki etek yukarı sıyrıldığında alttaki etekteki süsler ortaya çıkmaktadır (Taşcıoğlu, 1958: 28). Avrupa modasına tamamen uygun dikilen bluzlar balenlerle vücuda oturtulmuştur. Bluzların takma kolları genellikle kabarıktır. Etekler evaze kesimli olarak parçalı dikilmiş ve arkasında uzun veya kısa kuyrukludur. Kıyafetlerde geleneksel işlemlerin yanısıra, Batı tarzı dantel ve sutaşı gibi malzemeler kullanılmıştır (Görünür, 2011: 26,27). Özellikle büyük kentlerde uzun etek ve ceketten oluşan takımlar giyilmiştir (Komşuoğlu ve diğerleri, 1986: 216).

Kaynak: Görünür, 2011: 229-231-245.
Şekil 2.35. Etek ve Bluzlar.

Paris modasının etkisi ile elbise modellerinde de değişiklikler meydana gelmiştir. O dönemde Paris'te moda olan elbise modeli yakaları göğüs ve omuzları tamamiyle ortada bırakacak kadar açık, kolları kısa ve uzun eteklidir. Osmanlı'da elbise bu modele uygun dikilmiş, yaka açıklığına uygun dik yaka formunda dantel veya tül den bir kumaşla iğnelerle takılıp çıkarılabilen bir parça ilave edilmiştir. Kısa kolların üstüne ise bileklere kadar uzun lastikli başka bir kol ilavesi yapılmıştır (Taşcıoğlu, 1958: 28). II. Abdülhamit Dönemi'nde elbiseler Avrupa modellerine uygun olarak yapılmış, malakof, stil tünik elbiseler, arkası kabarık etekler kullanılmıştır. Bu modellere yapılan sırma işlemler ile kendi tarzlarını da bu kıyafetlere ilave etmişlerdir (Taşcıoğlu, 1958: 22,28).

Dış giyimde bu dönemin en önemli kıyafet değişimi feracelerden vazgeçilip çarşaf modellerine geçilmesidir. Çarşaf modellerinde Avrupa modellerine uygun değişiklikler yapılmıştır (Taşcıoğlu, 1958: 22).

Kaynak: Anlağan ve Diğerleri, 1995:141; Baştuğ, 2010: 69.
Şekil 2.36. Torba Çarşaf Önden ve Yandan Görünüş.

İlk görülen çarşaf tipi “torba çarşaf” tır. Altı üstü bütün bir parçadan oluşan çarşaf, ortadan büzülerek bu kısmı bele getirilmiş, üst kısmı kafaya kapatılmıştır. Üstüne peçe, incili iğnelerle tutturulmuştur. Şam’ın sırmalı çarşafı, yanardöner kumaşlardan yapılmışları, çeşitli renk olanakları ile giyilmiştir (Taşcıoğlu, 1958: 24). Meşrutiyetin ilanı ile “torba çarşaf”, “etek ve pelerin” olarak iki parçaya ayrılmıştır. Etek dönemin modasına uygun olarak çeşitli tarzlarda hazırlanmıştır. Belden büzgülü, kloş olarak yapılmış ya da etek uçlarına sıra sıra düğmeler kullanılmış, değişik tarzda çarşaf etekleri giyilmiştir. Çarşaf modellerinin değişimi ile o dönemde Avrupa’da kullanılan tayyörlerin benzerliği dikkat çekicidir (Taşcıoğlu, 1958: 26, 27).

Kaynak: Baştuğ, 2010: 69; Görgünay, 2008: 148; Sevin, 1990:130.
Şekil 2.37. Etek ve Pelerinli Çarşaf Modelleri.

Şekil 2.37’de görülen çarşaf modelleri, bu dönemin kabarık, abartılı ve genellikle vatkalı kollarına uygun olmayan düşük omuzlu feracelerin yerine giyilmeye başlanmıştır. Bağdatlı Arap kadınlarının giydiği bu çarşaf, dönemin yurtdışı modasına uygun hale getirilerek kullanılmaya başlanmış, şapkalarına ise tül yerine peçe takarak yüzlerini örtmek amaçlı kullanmışlardır. Koyu renk ipekli kumaşlardan yapılmışlardır (Sevin, 1990: 130, 131, 132).

Nurettin Sevin’in ve Zeki Tez’in kitaplarında çarşafın ilk giyilme tarihi 1892 olarak verilmiştir. Muhaddere Taşçıoğlu’nun kitabında ise II. Mahmut Dönemi’nde çarşafın kullanılmaya başlandığı fakat yaygınlaşmadığı hakkında bilgi vardır. Bunun yanında çeşitli kaynaklarda çarşafın ilk defa görülmesi ile ilgili çeşitli başka tarihler de mevcuttur. Aşağıdaki çarşafın yasaklanma belgesinin tarihinin 1890 olması bize çarşafın 1890’dan önce giyildiğini göstermiştir.

2 Nisan 1890 yılında siyah çarşaf giyilmemesi hakkında II. Abdülhamid tarafından çıkarılan emir aşağıdaki gibidir.

“Bugün Cuma selamlığı töreninden sonra Padişah Hazretleri, Teşvikiye’deki silahhaneyi gizdikten oradan saraylarına dönerlerken yolda, tuhaf bir şekilde bellerinden bağlı siyah çarşafı bürünmüş ve yüzlerini de siyah renkte ve gayet ince peçelerle örtmüş bazı kadınlar gözüne ilişmiş, bunların örtünmemiş denilecek halde açık saçık bulunmalarına ve adeta matem elbisesi giymiş hristiyan kadınlarına benzemelerine bakılarak birdenbire islam olduklarında tereddüt buyurulmuştur. Açıklamaya gerek olmadığı gibi büyük islam devletinin ayakta durması ve

yükselmesi kadın ve erkek bütün müslümanların her türlü hal ve hareketlerinde dinin yüksek hükümlerine son derece dikkatle uymalarına bağlı olup aksi halde Allah esirgesin gerek fertler gerek devlet için maddi ve manevi sonsuz zararlara sebep olacağından islam kadınlarının Allah'ın emirlerinden bulunan örtünme usul ve kaidelerine fevkalade dikkat ve itina etmeleri lüzumunu açıklamaya gerek olmadığı, bu çarşaf lar ise islam kadınlarınca örtünmeye asla uygun ve müsait olmadığı gibi bir maksatla şuraya buraya girmek için bazı münasebetsiz erkekler tarafından da bir fesat ve fırsat perdesi olarak kullanılmakta olup hatta geçenlerde bir erkek bu suretle çarşafa bürünerek kadın kıyafetinde silahlı olarak bir eve girip içerdeki kadının üzerine hücumla çaldığı eşyayı pencereden arkadaşına atarak savuşmuş olduğundan dindarlık ve maslahat bakımından meydanda olan zararlarından ötürü icap edenlere uygun bir şekilde anlatılıp tenbihlerde bulunmak suretiyle kadınların çarşaf giymelerinin yasaklanması Padişah emri gereğindedir. Bu hususta emir, emir sahibinindir (Bulut, 2001: 34,35).”

II. Abdülhamid Dönemi'nde modaya uygun çarşaf ların yaygınlaşması ile ferace ve yaşmaklardan uzaklaşmıştır. Her ne kadar çarşaf giyilmesi ile ilgili yasaklar çıktı ise de kadınlar çarşaf larından bu dönemde vazgeçmemişlerdir. Çarşaf lar genellikle koyu renklerden ve ipekli kumaşlardan yapıldıysa da ilk defa çarşafa girecek genç kızlar için açık renk kumaşlar tercih edilmiştir. Kullanılan peçeler de, giyenin muhitine göre, en ince tül den, en kalın krepe kadar her çeşit kumaştan yapılmıştır. Meşrutiyet'ten sonra yünlü kumaşlar ve her renk çarşaf kullanılmış peçeler de bu renklere uygun kullanılmıştır (Sevin, 1990: 132).

Kaynak: Sevin, 1990: 139.

Şekil 2.38. Dar Etekli Meşrutiyet Çarşafı.

Meşrutiyetin ilanıyla kadınların baskıdan kurtulması ve sosyal yaşamlarındaki değişimlerle birlikte kıyafetlerinde de bir rahatlama görülmeye başlanmıştır. Her tür kumaştan yapılmaya başlayan çarşafların etekleri iyice daralmıştır. Bu eteklerin yanlarına ve arkalarına kuyruk gibi kumaşlar düğmelerle tutturulmuştur. Aynı şekilde elbiselerin üstleri çok sayıda düğmeyle süslenmiştir. Kabarık omuzlar, geniş etekler, kat kat jüponlar kaybolmuş, onların yerine dapdar etekler incecik kombinezonlar gelmiştir. Daralan çarşaf eteklerinin içine başka bir kıyafetin giyilmesi zorlaşmış, onun yerine tek parça pelerin gibi kısa çarşaf kullanılmaya başlanmıştır (Sevin, 1990: 140).

II. Abdülhamid tarafından bu dönemde yayımlanan buyruktan kılık kıyafette yaşanan bu değişimleri görmekteyiz. II. Abdülhamid tarafından 29 Ocak 1904'te yayımlanan buyruk şöyledir:

“Müslüman ailelerin eskiden beri giydikleri çarşaf ve feracelerin şekilleri son zamanlarda bozulmuş, istenen koşulları yitirmiştir. Çarşaf lar entarilere benzeyen bir şekle girmiş, kolsuz feraceler geleneklere uymayacak derecede açılmıştır. Yaşmakların inceliği, kadınların gizli yerlerinden olan saçların gözükmelerini kolaylaştırıyor. Kimi kadınların asker ceketlerine benzeyen manto giydikleri ve örtünme yaşına gelmiş olan genç kızların başı açık gezdikleri görülmektedir... Bu emre aykırı hareket eden kocalar ve babalar hakkında son derece şiddetle muamele edilecektir (Tez, 2009: 255).”

1909'dan sonra kabarık kol modasının kalkmasının, düşük omuz modasının geri gelmesinin etkisiyle, düşük kollu elbiselerin üstüne uyacak şekilde mantomsu çarşaf lar giyilmeye başlanmıştır. 1918'e kadar olan süreçte yavaş yavaş çarşaf giyimi terk edilmiştir (Sevin, 1990: 140).

Kaynak: Sevin, 1990:132
Şekil 2.39. Meşlah.

Kaynak: Öndeş ve Makzume, 2003: 289.
Şekil 2.40. Fausto Zonaro, Gökusu'da Sefa, 1910.

Şekil 2.40'da Fausto Zonaro'nun Gökusu'da Sefa tablosunda dönemin meşlah denilen giysisine benzer bir kıyafetli kadın figürü görülmektedir. Başındaki örtünün gevşek bağlanması ve yaşmak kullanılmamış olması dikkat çekmektedir.

Ferace modası giderek azalıp çarşaf modası gelince, kadınlar mesire yerlerinde yeni modaaya uygun çarşafarla gezmekte zorlanmışlardır. O nedenle "yeldirme" ve "meşlah" adı verilen çarşaftan daha hafif kıyafetleri mesire yerlerinde giymeyi tercih etmişlerdir. "Yeldirme", devrik yakalı, takma kollu, önden düğmeli dönemin Avrupa modasına yakın mantolarının tipindedir. Yaka kenarları işlemeler ve dikiş desenleriyle süslenmiş, beyaz bir örtü ile baş kapatılmıştır. "Meşlah", bir tarafının ortası kesilmiş ve kapalı kısmından el girecek kadar yer bırakılmış, etrafı ve arkası işlemeli sade bir üstlüktür, araplardan alınan bu kıyafet beyaz sadakor ve ipekli kumaşlardan yapılmıştır. Kısaca kolsuz, bol ve önden açık bir kıyafet olarak tanımlanabilir. Bu tarz kıyafetlerle İstanbul içinde asla gezilmemiş, bu kıyafetler sadece kadın kadına eğlencelerde, mesire yerlerinde kullanılmıştır (Sevin, 1990: 133,134; Taşçıoğlu, 1958: 29).

Kaynak: Geremenar ve İnankur, 2002:125.
Şekil 2.41. 1912 Jön Türk Şıklığı.

Bu dönemle ilgili kıyafet örnekleri resimler üzerinde incelenmektedir. Şekil 2.41'deki resimde görülen çarşaf modellerinde, hem torba çarşaf hemde uzun dar etek üzerine giyilen pelerin şeklindeki çarşaf modelleri sokaklarda biraradadır. Mor, kırmızı, nefti, siyah gibi renkler kullanılmıştır. Kadınların sıkma baş modeli ile çarşafın üst kısmıyla başlarını kapattıkları iki farklı model mevcuttur. Ayrıca bazı kadınların peçe ile yüzlerini tamamen kapattıkları görülmektedir. Bazı giysiler daha moderndir, kısa pelerinlerinden açık kalan kolları eldivenlerle kapatılmış, ellerine süs olarak kürk alınmış, dar eteklerinin altına topuklu ayakkabılar giyerek tamamlanmıştır. Başlarındaki başlıklar modern tarzda ve üstlerinde çok şeffaf örtüler takmışlardır.

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Osman_Hamdi_Bey#/media/File:A_Lady_of_Constantinople_-_Osman_Hamdi_Bey.jpg; [https://tr.wikipedia.org/wiki/Leylak_Toplayan_K%C4%B1z_\(tablo\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Leylak_Toplayan_K%C4%B1z_(tablo)) .

Şekil 2.42. Osman Hamdi, İstanbul Hanımefendisi ve Leylak Toplayan Kız (1881).

Dönemin başlıca ressamlarından Osman Hamdi'nin resimlerinde dönem kıyafet özellikleri incelenebilmektedir. Şekil 2.42'deki siyah dış giysi, açık renk bir iç elbise ve başlığın üzerine tutturulmuş şeffaf yaşmak görülmektedir. Siyah dış giysinin önden boydan boya düğmelerle süslü olduğu, arkaya doğru daha uzun olan uçlarının pilelerle süslendiği, bol kollarının içinden iç elbisesinin süslü kollarının çıktığını, önden daha kısa olan etek kısmından iç elbisenin firfırlı dantelli ucu çıkmaktadır. İç elbiseye baktığımızda ise açık renk, etek ucu pileli ve uçları dantellidir.

Osman Hamdi'nin Leylak Toplayan Kız resminden (şekil 2.42.) ev içi giysi örneği olarak önem taşımaktadır. Kıyafet şalvar, bluz, üst giysisi, terlik ve yemeniden oluşmaktadır. Yeşil renk, ayak bileklerine kadar uzun, bol şalvarın üstüne iç bluz giyilmiştir. Bunların üstüne yandan yırtmaçlı, kol uçları bol, desenli ve arkası yerlere kadar uzun bir üst giysi yer alır. Ayaklarında işlemeli terlikleri, başında kırmızı bir yemeni mevcuttur.

Kaynak: Germenar ve İnankur, 2002: 303.
Şekil 2.43. Osman Hamdi, Cami Önünde Kadınlar (1882).

Yine Osman Hamdi'nin resimlerinde kadınların yeşil, mavi, kırmızı, ekru, siyah, eflatun gibi değişik renklerde feracelerle dışarıya çıktıkları görülür. Yüzlerinde ince yaşmaklar, ellerinde uçları dantellerle süslü renkli şemsiyeler mevcuttur.

Kaynak: Öndeş ve Makzume, 2003: 222. **Kaynak:** Öndeş ve Makzume, 2003: 220.
Şekil 2.44. Fausto Zonaro, Oryantal Kadın. **Şekil 2.45.** Fausto Zonaro, Feraceli Kadın.

II. Abdülhamit Dönemi'nin başlıca ressamlarından olan İtalyan Fausto Zonaro'nun resminlerinde giysi modaları izlenmektedir. Şekil 2.44'de dönemin giysi örneği, Şekil 2.45'de ise başlık modaları görülmektedir.

Kaynak: Öndeş ve Makzume, 2003: 286.

Şekil 2.46. Fausto Zonaro, Sandala Binen Cariyeler.

Çanta ve şemsiyeler başlıca dönem aksesuarları arasındadır. Şekil 2.46'da Fausto Zonaro'nun resminde kadının elinde şemsiye vardır. 1910'a kadar saçlar tepede toplanarak kullanılmıştır (Sevin, 1990: 132). Baş üzerinde alına kadar toplanan saçlar, incili elmas taraklarla süslenmiştir (Taşçıoğlu, 1958: 28).

II. Abdülhamit (1876-1909) Dönemi'nde, durumları iyi olan kadınlar samur, vaşak, zerdevce kürklerini kullanmış, durumu daha düşük olan kesim ise sansar, yaban kedisi ve nafe kürkünü tercih etmişlerdir (Komşuoğlu ve diğerleri, 1986: 220).

2.3.4. Meşrutiyet Dönemi'nde Dünya Modası (1876-1918)

Osmanlı kadını kıyafetleri incelendiğinde, dünya modasını biraz geridende olsa takip ettiği, modelleri kendi yorumları ile kültürlerine uyarladıkları görülmektedir.

Bu dönemde dünya modasını incelediğimizde, 1890-1910 yılları arasında ressam eleştirmen ve illüstratör Charlars Dana Gibson tarafından üretilmiş illüstrasyonlar ile ortaya çıkmış bir Amerikan arketipi "gibson kızı", Amerikan kadınının giyim kuşamda özgürleşmesini temsil ettiği görülmektedir. Fiziksel

yapısının yanında eğitimini, sportif aktiviteleri ve çalışma hayatına katılmayı da önemseyen Amerikan kadını temsil etmiştir. Kum saati figürü şeklinde, tek parçalı elbise yerine ayrı birer korsaj ya da bluz ve etekle oluşturulmuş görünüm gibson kızının en bilinen görünümüdür. Kabarık kollu bluzlar dar beli vurgulamıştır. 1895’lerde kollarda votka kullanılarak iyice genişletilmiştir. Koyun budu ya da gigot diye adlandırılan kollar daha sonraları bileğe kadar hacimli oturarak manşette büzülen (bishop) balon kol modellerine dönüşmüştür. Fırfırlı kurdela ve dantel şeritler bedende, dik sert yakalarda, kollarda kullanılmıştır. Bedeni “S” biçimine dönüştürmek amacıyla korseler giyilmiştir. Bel çizgisinin hemen üzerine ufak büzgüler kullanılmıştır. Şömizye bluz ve etek kombinasyonlarının süslemeleri azaltılmış, hafif ve yıkanabilir kumaşlarla üretilmiş olanları, iş ve spor giyimi için tercih edilmiştir. Saçlar piramit şeklinde biçimlendirilmiş, gevşek topuz yapılarak, başın ön tarafına doğru yerleştirilen hasır bir şapka giymişlerdir. (Fogg, 2014:190,191).

Kaynak: Fogg, 2014:190.
Şekil 2.47. Gibson Kızı Modeli.

1851 yılında pantolon etekler giyilmiştir. Türk stili pantolon ya da şalvar tasarımları, çember kafesin kullanılmasını ortadan kaldırmıştır. Bol pantolonlar, baldır hizasında eteklerin altına giyilmiş, dantel bir fırfırla ayak bileklerinde büzülmüştür. Başlarda cinsiyet ayrımının yok olacağı endişesi ile çok fazla tercih edilmeyen bu kıyafetler, 1880’ler ve 1890’larda tekrar ortaya çıkmıştır. Paçalı etek,

golf pantolonları, jimnastik pantolonları gibi spor aktivitelerinde kadınların ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı kullanılan türleri de çıkmıştır. (Fogg, 2014:193).

Kaynak: Fogg, 2014:192.

Şekil 2.48. Pantolon Etekli Kadın.

1890’larda şömizye bluzlar ve etek kombinasyonları moda olmuştur. “Şömizye” bir bluzun ya da bir elbise gövdesinin, devrik yakalı, önden düğmeli biçiminde tasarlanmasına denilmiştir. Eskiye göre daha az kabarık koyun budu kollar, kıvrık çift manşetlerle kullanılmıştır. Üstlerine ceket, altlarına koyu renk eteklerle kombinlenmişlerdir. (Fogg, 2014:195).

Kaynak: Fogg, 2014:194.

Şekil 2.49. Şömizye Bluz ve Kloş Etekli Kadın.

Belle Epoque (Güzel Çağ) (1890-1914) denilen dönem, Art Nouveau sanat akımına karşılık gelmektedir. Bitki saplarından yola çıkan sanat akımına denk olarak kadın silüetleri uzamıştır. Bu dönem de, yüksek Viktoryen Dönemin incecik daracık belleri ve krinolinlerinin yerine, “S” biçimli, önü düz, kuğu gagası ya da sağlık korsesi tercih edilmiştir. Elbiseler, kavisli bir biçimde, göğüs kafesinden kalçalara inerek vücuda oturmuştur. Kollar da koyun budu, gigot, mendil kol gibi çeşitler kullanılmıştır. Beyaz uzun eldivenler takılmıştır. Çene hizasında yaka hatları gündelik elbiselerde kullanılarak figürün uzaması sağlanmıştır. Bel çizgisi genellikle doğal çizgisinde ya da göğüs kafesinin hemen altında, parçalı A-formunda açılan evaze eteğin kalça bölümünün hemen üzerinde düz bir şekilde oturtularak kullanılmıştır. Geniş alçak kenarlı ipek çiçeklerle ya da kuş tüyleriyle süslü şapkalar, dantelden yapılan şapkalar, 1910’larda elmas işlemeli tuğ ile süslü Kraliçe Mary sarığı ve kenarsız şapkalar kadınların başlarını süslemiştir. (Fogg, 2014:196,197).

Kaynak: Fogg, 2014:196-197.
Şekil 2.50. Güzel Çağ Elbiseleri ve Korse.

XX. yüzyılın başlarında iç giysiler ve dış giysilerde değişimler başlamıştır. Korseler, balenli iç giysiler yerine basit sutyenler, hafif jüponlar, jartiyer kemerleri kullanılmaya başlanmıştır. Daha düz ve daha dar etekler ampir kesim etkisindedir. Daha uzun kemerli korse kullanımı ile vurgu ince bacak ve kalçalara kaydırılmıştır. Dar etek hareket kabiliyetini azaltınca, dönemin tasarımcıları daha az korseli ve dökümlü yırtmaçları olan kıyafetler tasarlamışlardır. Dönemin ünlü tasarımcıları arasında Lady Duff-Gordon, Jacques Doucet, Jeanne Paquin ve Paul Poiret gibi isimler bulunmaktadır. (Fogg, 2014:130,131).

Kaynak: Fogg, 2014:198.

Şekil 2.51. 1912 ve 1913 Yılları Kadın Kıyafetleri.

Doucet, tasarımlarında genellikle, ampir kesimleri, dantel katmanları, daralmış etekleri ve vurguyu belden yakalara çıkartarak kullanmıştır. Uzun korse kullanımı ile kalçalar hafifçe düzleştirilmiştir. Duff-Gordon da Doucet gibi, korseyi reddeden tasarımlar yapmıştır. Bol kesimli, balensiz elbiseler tasarlamış, bunları, fiyok, farbela, fırırlar, dantel katmanları, metalik ipek şeritler ile süslemiştir. Ampir kesim elbiselerininin üzerini kürk süslü bol mantolar ile tamamlamıştır. Paquin de Doucet ve Duff-Gordon gibi ipek elbise tasarımlarını kürk ve dantellerle süslemiştir. (Fogg, 2014:198,199).

Kaynak: Fogg, 2014:199-200.

Şekil 2.52. Doucet ve Paquin Tasarımları.

2.4. Birinci Dünya Savaşı'ndan Cumhuriyet'e Kadar Olan Süreçte Kadın Kıyafetleri

Birinci Dünya Savaşı, 1914-1918 yılları arasında devam etmiştir. Savaş Osmanlı'nın da aralarına katıldığı ittifak devletleri ile itilaf devletleri arasında olmuştur. (Doğan, 2011: 99,105).

Savaş yıllarında kadınlar daha fazla sosyal hayata katılmışlardır. Türk kadınları esirgeme derneğiyle, ona bağlı çalışma yerleri, biçki yurtları, kadınlar tarafından idare edilen 'kadınlar eşya pazarları', sosyal hayatta kadınların aktif bir yeri olduğunu göstermektedir. Üyelerinin sadece kadınlardan oluştuğu 'kadınlar eşya pazarları' orduya elbise ve çamaşır temin etmiştir (Taşcıoğlu, 1958: 44). Ayrıca; dikiş, dokuma ve tütün yapım evlerinde işçi olarak kadınlar çalışmaya başlamışlardır. Yine bu dönemde üniversite ve yüksekokullara kız öğrenciler alınmaya başlanmıştır. Fakat dersliklerde perdelerle ayrılmış bölümlerde eğitim görmüşlerdir (Berkes, 2012: 445,446).

1917 yılında Aile Hakları Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile evlenme akdinin meşruluğu devlet otoritesi altına alınarak, kadına boşanma hakkı tanınmış, çok eşlilik sürmekle birlikte, bu kanunla güçleştirici ve kısıtlayıcı koşullar getirilmiştir (Berkes, 2012: 460).

Aile ve eğitim hayatlarında gerçekleşen yeniliklerle birlikte kadının sosyal hayata katılmasının sonucu olarak kadın kıyafetlerinde bazı değişimler başlamıştır. Kadınların çarşaf giymeyi bırakmaya başlamaları bu dönemde gerçekleşir. Meşrutiyet Dönemi'nde etek ve pelerin olarak iki parça olan çarşafın değişimi, pelerinlerin kısılıp, açık çıplak kolların uzun eldivenlerle örtülmesiyle başlamıştır. Daha sonra etekleri daha kısa olan 'tango çarşaf' giyilmiş ve peçeler incelmıştır. Savaş yıllarında tayyör üzerine bir pelerin giyilmiş ve yüzler bir örtü ile örtülmüştür. Daha sonraları pelerinden de vazgeçilerek başlar bir başörtüsü ile örtülmüştür. Kıyafetler de bu şekilde değişimler devam ederken, yurtdışından gelen kıyafetler de

yavaş yavaş yerleşmeye, tayyörler, tuvaletler, manto, şapka ve kesik saçlar kadınlar arasında görülmeğe başlamıştır (Taşçıoğlu, 1958: 53,54).

Kaynak: Anonim, 1997: 58.
Şekil 2.53. 1912 Saç Tuvaletleri.

1912'de Moda olan saç tuvaletleri ile ilgili bir yazı yer almaktadır. Burada kadın başlıklarında, tüy, kürk, mücevher, saç bantı, taç kullanılmıştır.

Kaynak: Anonim, 1997: 66-68.
Şekil 2.54. 1913 ve 1914 Yılı Kadın Kıyafetleri.

Paris Terzi Akademisi'nden diplomalı ve Türk Kadınları Biçki Yurdu Derneği'nin kurucusu ve müdürü Behire Hakkı'nın kız okullarında okutulmak üzere Maarif Nezaretince de onaylanmış ikinci kitabının kapak fotoğrafı ve aynı serinin üçüncü kitabından bir sayfanın fotoğraflarında yer alan giysileri şekil 2.54'de görülmektedir. 1914 yılına ait kitaplardanda dönem giysileri hakkında bilgi edinilmektedir. Şekil 2.54'deki üç kıyafette de etek boylarının uzunluğu dikkat çekmektedir. Çok bol olmayan kıyafetlerde işlemeler kullanılmıştır. Soldaki kıyafet, ayaklara kadar uzun, tam üste oturmayan, düğmeli ve etek uçları işlemelidir. Ortadaki kıyafette, uzun ceketli, dar etekli tayyör modeli görülmektedir. Sağdaki kıyafet, geniş bir kemer bele sarılmıştır, kısa ceketin içinden şeffaf kollar çıkmış, yaka ön kenarlarında işlemeler vardır. Ön ortada işlemeli bir parça ilave olmuştur.

1917'de Rusya'da Bolşeviklerin Çarlık sisteminin yıkılmasıyla Çarlık taraftarı Ruslar ülkelerinden kaçarak dünyaya dağılmışlardır. Türkiye'ye sığınan Ruslara 'Beyaz Ruslar' denmiştir. Rus kadınlarının kıyafetleri, saç stilleri, çalışma hayatları bu dönemde İstanbul kadınına örnek teşkil etmiştir (Özer, 2006: 67,68). Ülkelerinden zor koşullarda kaçarak İstanbul'a gelen beyaz Rus kadınlar, gemilerde zor koşullarda zaman geçirmişler, bu esnada pislik ve sefaletten bitlenmişlerdir. Karaya çıktıktan sonra saçlarını kısa kestirmişler, buldukları ipek kumaş parçalarını, ipek eşarpları başlarına sararak yeni bir stil oluşturmuşlardır. İstanbul'a yerleşen Ruslar çalışma hayatına girmiş, gazino, bar, lokanta, pastane ve dans yerleri açarak buralarda kadınlı erkekli çalışmaya başlamışlardır. Hem giyinişleri hem yaşam tarzlarıyla daha kapalı olan İstanbul kadınları, Rus kadınlarından etkilenmişlerdir. Başlarına buldukları renkli ipek parçaları sararak yaptıkları bağlama stili 'sıkma baş' olarak adlandırılmış ve İstanbul kadınları tarafından da taklit edilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet'e kadar müslüman kadın başı örtüsüz sokağa çıkmamıştır. Bazı hanımların 1920'lerde çarşaf ve peçeleri atarak sıkma baş ve mantolara geçtiği görülmüştür (Karlıklı, 1998: 18,19).

Kaynak: Karlıklı ve Tozan 1998: 19; Baştuğ, 2010:101.
Şekil 2.55. Sıkma Baş Örnekleri.

Kaynak: Baştuğ, 2010:102.
Şekil 2.56. Meşrutiyet Sonrası Kadınlar.

Şekil 2.56'da 1914 yılında çekilmiş bir fotoğraftır, dış giysi olarak çarşafların yanında mantoların da giyilmeye başladığını göstermektedir. Fotoğrafın ortasında yer alan figürün mantosunun yakasında koyu renk garni kumaş kullanılmış, kalıbı dar vücuda oturmaktadır, süslü şapka ile kıyafetini tamamlamıştır. Yine fotoğrafta sağdan ikinci figür, düz renk çarşafların yanında çizgili çarşaf modellerinin de kullanıldığını gösterir. Kürk aksesuarlar da sıklıkla kullanılmıştır.

Yine bu yıllarda, ekonomik güçlükler ve dönemin koşulları sebebiyle modaya sadelik gelmiştir. Kabarık etek modaları kalmamış, savaşın sona ermesi ile yerine oldukça dar olan fiçı etekler moda olmuştur (Özer, 2006: 350,351).

2.4.1. 1918-1920 Yılları Arası Kadın Kıyafetleri

1918-1919 yıllarında şömizye yakalar kullanılmış, gece elbiseleri diz altı boyda giyilmiştir. 1919 yılında biçim değiştirmiş çarşaf (şekil 2.57.) ve peçe modelleri kullanımı mevcuttur. Çarşaflar da farklı renklerden yapılmış garnitürler genellikle yaka ve kemerlerde görülmüştür. Çarşaflar gittikçe şekil değiştirmiş, ceket ve etek olarak ikili tayyör modellerine dönüşmüş, şerit, biye, kurdela ve kürk süslemeleri etek kenarlarında kullanılmıştır. Elbise eteklerinin boyları dizin bir karış altındadır. Ev elbiselerin de robalı kesimler ve önlüklü modeller vardır. Cepli ve takma kollu elbiseler giyilmiştir. Dış giysiler de volanlar büzgüler, kürk, sutaşı ve işlemler ile süslemeler görülmüştür. Gece giysilerinde saten ipek ve tül kullanılmış bunlarda siyah renk genellikle tercih edilmiştir. Üst üste gelen kat kat tunik ve eteklerde tül, şifon ve organzeden şeffaf etekler, işlemler kullanılmış, abiye giysiler de ise dantel, tül, ipek ve saten kullanılmıştır (Şahin, 2006: 196, 197, 198).

Kaynak: Anonim, 1997: 70,72.

Şekil 2.57. 1919 Yılı Çarşaf ve Saç Modelleri.

İskarpin ve botlar, üzeri yağlıboya ile desenlendirilmiş çantalar (Pompardour çanta), kaşbastı, inci kolyeler ve sarkıntılı küpeler aksesuar olarak kullanılmıştır. Kumaşlarda ise; krep döşeyin, tafta, semil, krep dö sua (ipek), sentor ipek (suni), fay, kadife, setatör kadife, şeviyot, kaşmir, gabardin, pötü dera, pötü jera, kareli desenli

yünlü kumaş kullanımları sonraki yıllarda da devam ederek sürmüştür. Renk olarak ise; nil yeşili ve nefti yeşil gibi yeşilin tonları, turuncu, yavruağzı ve toz pembe gibi açık renklerle birlikte lacivert ve taba giysilerde kullanılmıştır (Şahin, 2006: 196, 197, 198).

Kaynak: Anonim, 1997: 84.
Şekil 2.58. Döpiyesli Hanım XX. Yüzyıl Başları.

Kaynak: Anonim, 1997: 76.
Şekil 2.59. Ceket ve Etek Modeli.

Şekil 2.58’de kareli kumaştan yapılmış ceket ve etek takım kıyafet görülmektedir. Eteğin beli oturmuş, etek ucuna doğru genişlemiş, ceketin geniş yakalarına koyu renk kumaştan garni ve biye kullanımı vardır. Önden düğmeli ceketin kolları, çift düğmeli manşetli ve yine biyelidir. XX. yüzyılın başlarında, ilk kadın ressamlarımızdan olan Vildan Gizer, zamanın modasını yansıtan giysileriyle şekil 2.59’da görülmektedir. Ceketin kolları üstten geniş bilekte daralmaktadır. Ceketin boyu kısa ve bedene oturmaktadır. Yakasında açık renk garni kumaş kullanılmıştır. Etek boyu uzun, belde dar aşağı doğru genişlemiştir.

3. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ VE KADIN KIYAFETLERİNDEKİ DEĞİŞİMLER

3.1. Cumhuriyet'in İlanı

Cumhuriyet, devleti yönetenlerin halkın seçimi ile iş başına gelmesidir. Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olması esasına sahiptir.

Amasya genelgesi'nde "millet kendi azim ve kararı ile kendisini kurtaracaktır" denilmiş, daha sonraki kongrelerde de milli iradede bahsedilerek Cumhuriyet fikrine yönelik başlatılmıştır. 24 Nisan 1920'de kabul edilen "TBMM'nin üzerine bir güç yoktur" diyen kanunla aslında Cumhuriyet ilan edilmiş fakat adının konulması için 29 Ekim 1923'e kadar gerekli ortamlar hazırlanması beklenmiştir. 29 Ekim günü Mustafa Kemal Paşa'nın hazırladığı kanun teklifi TBMM'ye sunulmuş, oy birliği ile kabul edilmiş ve böylelikle yeni Türk Devleti'nin yönetim şekli Cumhuriyet olmuştur (Doğan, 2011: 253, 254, 255).

3.1.1. Cumhuriyet Ve Devrimler

Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra, Türk ulusunu yüksek, güçlü ve müreffeh bir yaşam düzeyine kavuşturmak üzere, toplumsal yaşamı düzenleyen yenilikler yapılmıştır. Mustafa Kemal'in önderliğinde yapılan bu yeniliklere "Atatürk Devrimleri" denilmiştir (Nesa, 1998: 177,179).

Yapılan yenilikler tarihsel sırasıyla şunlardır:

"Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin ilanı, Halifeliğin kaldırılması, Öğretimin birleştirilmesi, Şeriye Mahkemelerinin kaldırılması ve Yeni Mahkemeler Örgütünün kurulması yasası, Şapka ve kıyafet devrimi, Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, Uluslararası saat, takvim ve ölçülerin kabulü, Türk Medeni Yasası, Yeni Türk harflerinin kabulü, Belediye seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan yasanın kabulü, Uluslararası ölçülerin kabulü, Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşu, Türk Dil Kurumu'nun Kuruluşu, İstanbul Darülfünunu'nun kapatılmasına, Milli Eğitim Bakanlığı'nca yeni bir üniversite kurulmasına dair yasa, Soyadı yasası, Lakap ve ünvanların kaldırılması, Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair yasa,

Anayasada yapılan değişikle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması, Hafta tatilinin Cuma'dan Pazar'a alınması, I. Ve II. Kalkınma Planları'nın uygulamaya konulması, Aşarın kaldırılması, tarımın desteklenmesi, örnek çiftliklerin kurulması, Sanayi Destek Yasasının çıkarılarak sanayi kuruluşlarının kurulmasıdır (Nesa, 1998: 178).”

3.1.2. Şapka Kanunu ve Kılık Kıyafet Alanında Yapılan Yenilikler

Osmanlı Devletinde farklı kıyafet ve başlıklar giyilmiştir. Halk börk denen bir başlığı kullanmış, devlet memurları ise sarık kullanmışlardır. II. Mahmut Dönemi'nde devlet memurlarına ceket, pantolon ve fes giyme mecburiyeti getirilmiştir. İlim adamları ve medrese erbabı ise sarık ve cübbe giymişlerdir. Avrupa'da veya misyoner okullarında okuyan daha aydın kesim ise Avrupa tarzı giyimi tercih etmişlerdir. (Doğan, 2011: 278).

Her konuda olduğu gibi, Türk milletinin kılık kıyafetinde çağdaş ve medeni ülkeler seviyesine getirmek amacıyla, Mustafa Kemal Atatürk 25 Kasım 1925'te Şapka kanunu getirerek başa giyilen başlıklar konusunda karmaşaya son vermiştir. Bu kanunla birlikte Türkiye'de tektip şapka kullanılacaktır. 2 Eylül 1925 tarihinde alınan bir kararla ise din adamı dışındaki kişilerin cüppe ve sarık giymesi yasaklanmıştır. 3 Aralık 1934'te ise en yüksek din görevlisi hariç, tüm din adamlarının, dini kıyafetlerini sadece dini ibadet yerlerinde giymeleri esası getirilmiştir (Turan ve diğerleri, 2011: 219, 220).

Mustafa Kemal Atatürk tarafından erkek kıyafetlerine getirilen yasal zorunluluklar kadın kılık-kıyafetlerine getirilmemiştir. Büyük şehirlerde eğitimli kadınlar arasında bir süredir benimsenmiş olan çarşafsız gezme, küçük yerlerde o kadar çabuk benimsenememiştir (Yamaner, 1999: 234, 235).

Kılık-kıyafet ve şapka konusunda yapılan inkılaplarla, halkın daha modern ve çağdaş görünüme sahip olması amaçlanmıştır.

3.1.3. Kadın Haklarında Sağlanan Gelişmeler

17 Şubat 1926'da kabul edilen Medeni Kanun ile kadın erkek eşitliği sağlanmış, birden fazla kadınla evlenmek yasaklanarak, boşanmalarda kadına söz hakkı verilmiştir. Miras konusunda ise kız ve erkek çocuklarının eşit pay alması sağlanmıştır. Seçme ve seçilme konusunda ise 3 Nisan 1930'da belediye, 26 Ekim 1933'te köy ihtiyar heyeti ve muhtarlık, 5 Aralık 1934'te de milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir (Turan ve diğerleri, 2011: 224, 225).

3.2. 1920'li Yıllarda Modanın Etkilendiği Sosyal Olaylar

Kadın ve erkeklerin bir arada eğitim aldıkları eğitim kurumlarının sayısı artmıştır. Devlet güzel sanatlar fakültesinde kız ve erkek öğrencilerin yanyana eğitim almaları bunun sonucudur. Sanayi-i Nefise Mektebi ile 1914 yılında kız öğrenciler için kurulan, sadece resim ve heykel bölümlerini kapsayan İnas (Kız) Sanayi-i Nefise Mektebi'nin öğrencileri, ilk defa 1926 yılında, Fındıklı'daki Cemile Sultan Sarayı'nda ki binada birarada eğitime başlamışlardır.

Dönemin önemli sosyal olaylarından Cumhuriyet baloları kadın ve erkeğin birlikte katıldığı danslı bir eğlence türü olmuştur. Bu balolara giderken kadınlar ve erkekler, dönemin moda kıyafetlerini giymişler, aksesuarlarını kullanmışlardır. Şekil 3.2'de dönemin balosuna katılmak üzere hazırlanmış bir kadın görülmektedir.

Kaynak: Akkoyunlu, 2006: 179.
Şekil 3.1. İbrahim Çallı, Balo.

Kaynak: Şahin, 2005: 88.
Şekil 3.2. Balo Kıyafeti.

İbrahim Çallı'nın "Balo" resminde de dönem kadınlarının kıyafetlerinin modern tarzda olduğu görülmektedir. Sarı, açık yeşil, mavi, kırmızı renkli elbiseler giyilmiş, straples elbiselerin üstlerine şallar kullanılmıştır. Elbiselerin boyları diz altındadır, etek uçlarında bant şeklinde garnitürler, göğüs üstlerinde çiçek süsler vardır. Saçlar kısa, a la garçon stili kesilmiştir. Saç süslerinde sıkma baş ve saç bantlarına taktıkları tüyler, boyunlarında ise uzun inci kolyeleri ile kadınlar balolara katılmışlardır.

Deniz hamamları, ona uygun deniz kıyafetleri giymek, güneşlenmek, yüzmek gibi aktiviteler kadınlar tarafından da benimsenmiştir. Tenis, binicilik gibi spor dallarıyla ilgilenmeye başlayan Türk kadınları, bu sporları yaparken, bu sporu yapmaya uygun kıyafetleri ve modalarını da takip etmişlerdir.

1925-28 yılları arası, tüm dünyaya yayılan Çarliston dans ve ona uygun kıyafetlerin moda olduğu yıllar olmuştur (Şahin, 1990: 74).

1927 yılında kurulan Kız Sanat Enstitüleri ve açılan biçki dikiş kurslarında yetişen Türk kadınları, hazır giyimin henüz yaygın olmadığı bu dönemde, kıyafet dikmeyi öğrenmişlerdir. Bu kıyafetler Batılı tarzdadır. Bu enstitüler modanın yaygınlaşmasında önemli rol oynamışlardır. Öğrencilerin bir kısmı devlet burslarıyla

Avrupa'ya öğrenim görmeye gitmişler, geldiklerinde öğrendikleri en son Paris ve Londra modalarını modellere uygulamışlardır (Baydar ve Özkan, 1999: 47-48).

Bu dönemde çıkan kadın dergileri giyim, kuşam, aksesuar, ev dekorasyon ürünleri, eğlence anlayışı gibi pek çok konuda kadınlara öncülük etmiş, yol gösterici olmuştur. Özellikle Paris modasından alınarak uyarlanan kıyafetler bu dergiler aracılığıyla Türk kadınına sunulmuştur (şekil 3.3.).

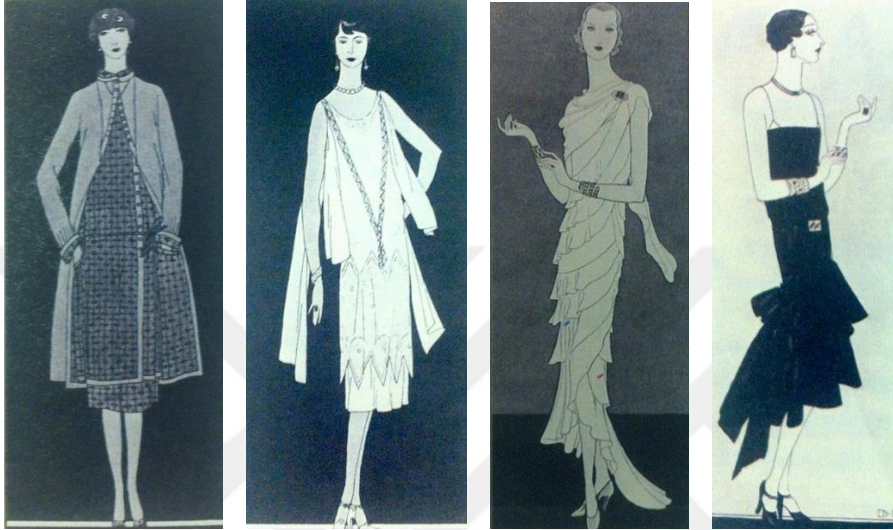
Kaynak: Anonim, 1923: 6.

Şekil 3.3. Paris Modaları.

1919-1923 yılları arası yayınlanan “İnci” dergisi aylık bir dergidir ve edebiyat, oyun, moda, güzellik ve çocuk bakımı gibi konular ile Batılı ve Türk kadınlarının hayat hikayelerini içermektedir. 1920’de “Kadınlar Saltanatı”, 1921 yılında resimli moda haberleriyle öne çıkan dergisi “Hanım”, 1923’te yayınlanan ev hanımları ve ailelerine yönelik kanunların işlendiği “Ev Hocası” bu dergilerdendir. Ayrıca “Süs” (1924) dergisi, edebiyat, güzellik ve moda gibi konuları ele almıştır. “Çalığışu” (1923-1926), “Yıldız” (1924), “Firuze” (1924), “Asar-ı Nisvan” (1925), “Kadın Yolu” (1925), “Kadın Yazıları” (1926), “Yeni Kitap” (1928), “Hanımlar Alemi” (1929), gibi dergiler de yayınlanmıştır. (Pınarcı, b.t.). <http://e-bulten.library.atilim.edu.tr/sayilar/2013-03/images/Kadin-dergileri.pdf>

kıyafetlerine yer verilmiştir. Bu yazıdan 1926 yılında dünya kadının kıyafetleri hakkında bilgi edinilmektedir.

Ayrıca tüm dünyaca tanınmış ünlü modacı Coco Chanel'in tasarımları bu dergilerde sunumlarla yer almıştır (şekil 3.6.).

Kaynak: Karlıkl ve Tozan, 1988: 92,93
Şekil 3.6. Chanel Tasarımlarından Örnekler.

3.3. Kadın Kıyafetlerinde Batı Etkisi

Cumhuriyet rejiminin kabul edildiği yeni Türkiye’de Türk kadınları da çağdaşlaşma anlamında üstüne düşeni yapmıştır. O dönemde henüz kendi modası, modacısı olmayan Türkiye’de kadınlar çağdaş ülkeleri takip ederek giyim-kuşam örneklerini alıp kendi kıyafetlerine uygulamışlardır. Batılılaşma hareketinin başladığı ilk dönemlerden beri Paris modası takip edilmiştir. Ayrıca; 1920’lerde kumaşlar, dikim malzemeleri, çanta, ayakkabı, şapka, takı gibi aksesuarların birçoğu ithal edilerek kullanılmıştır (Şahin, 1990: 69).

1920’ler Türkiye gibi dünyada da büyük değişim hareketlerinin, savaşın karanlık yüzünden sıyrılıp, daha hareketli zamanların başladığı dönemdir. Kadınlar heralanda daha aktif olmaya ve sosyal yaşama karışmaya başlamışlardır. Spor, dans, ata binme gibi çeşitli aktiviteleri yapmaya başlamışlardır. Tüm bunların sonucu

olarak kıyafetlerde de değişimler olmuştur. XIX. yüzyılın simgesi olan uzun etekler, korseler yerini daha modern bir görünüme bırakmıştır. Koyu renk ve işlemlerin hakim olduğu dönem bitmiş rahatlık ön planda olduğu için erkek pantolonlarını bile giymeye başlamışlardır. Daha rahat bir giyim tarzına geçen kadınlar, saçlarını alagarson saç stilinde kestirmiş, etek boylarını kısaltmaya başlamışlardır.

Modanın merkezi Paris olmuştur. Fakat eskinin, Doucet, Doeillet, Poiret ve Drecoll gibi haute-couture mağazalarının yerine daha modern tarzda kıyafetler üreten Gerber, Paquin ve Chanel gibi markalar geçmeye başlamıştır (Söz konusu bilgiyi Karıklı ve Tozan, Peacock'un kitabından aktarmaktadır).

3.4. 1920'li Yıllarda Kadın Kıyafetleri

Çarşafar ve çarşafarın ardından mantolar, ceketler, paltolar, tayyörler, bluzlar, etekler ve elbiseler kadın kıyafetlerinin temelini oluşturmuştur. Elbiselerde sabahlık, öğleden sonra, gece, müsamere elbiseleri gibi değişik amaçla giyilen, buna görede süsü, kumaşı, modelleri farklı olan tarzlar görülmüştür. Batı etkisiyle gelişen oğlanvari görünüm moda olmuştur. Çarşaftan yeni çıkmış Türk kadınının, hatlarını gizleyen, göğüsleri belli etmeyen ve kadınsılık içermeyen yeni moda kıyafetleri benimsemesi kolay olmuştur (Şahin, 2005: 28). Düz ve karesel silüetlerde kıyafetler görülmüştür (Şahin, 1990: 69, 70, 71). Saçlar ve etek boyları kısalmış, korseler kullanılmamıştır. Jartiyerli çoraplar kullanılmış, kısa saçların üzerlerine takılan cloche şapkalarla erkeksi görüntü sağlanmıştır (Özkan ve Baydar, 1999: 49,50).

Tüm kıyafetlerde piliseler, volanlar kullanılmış, süsleme olarak işlemler, inciler, garnitürler, kurdelelerden fiyonk ve çiçekler fazlaca görülmüştür.

Bu yıllar boyunca etek boyları değişmiştir. 1920'de uzun olan etek boyları, 1923'lerden itibaren kısaltmaya başlamış ve kısalmasını 1925'lere kadar sürdürmüştür (Şahin, 1990: 69, 70, 71). 1928'de etek boyları biraz daha kısalmıştır. 1929'da ise Parisin kadın terzileri etekleri ayak bileklerine kadar uzatmışlardır (Özer,

2006: 350). Yakalar genellikle açık, kravatlı yakalar moda olmuştur. Dönem dergileri incelediğinde, kayık yaka, kravatlı yaka, şömiziye yaka, kare yaka, erkek yaka gibi çok çeşitli yaka şekillerinin kullanıldığı görülmektedir. 1922’lerde canlı renklerin kullanımı çok moda olmuştur. Özellikle kırmızı ve parlak renkler sıkça kullanılmıştır (Şahin, 2006: 204,205). 1923 “Süs Dergisi”, teşrin-i sani (kasım) ayı sayısında, “...son zamanlarda pek canlı renkler kullanılmakta olup, yazın en parlak günlerine has koyu yeşil, kadifeden tayyörlerde de görülmektedir. Kışın kısa ve renksiz günlerinde parlak renkli elbiseler bir güneş tesiri yapar. Bunun için bu renklerin ihmal edilmemesi gerekir” denilmektedir (Anonim, 1923:6).

1925-28 yılları arasında moda olan Çarliston kıyafetlerinde, beden, bol ve uzun, bluzan gibi kalçaya oturan bir üst ve bol bir etekle aşağıya inen biçimdedir. Kalçada kemer-bant veya bir fiyonk bulunmaktadır (Şahin, 1990: 73,74). 1925’ler de siyah rengin hakim olduğu, 1928’de ise pembe, kavuniçi, muz renklerle, siyahında kullanıldığı, 1929 yaz modellerinde ise beyaz rengin gözde olduğu, tabi bunun yanında siyah, sarı ve kırmızı gibi renklerin de giysilerde kullanılmış olduğu görülmektedir (Özer, 2006: 359).

1920’lerin sonlarına doğru moda da değişimler meydana gelmiştir. Büyük Fransız terzilerin koleksiyonları gayet basit ve sade tarzda olunca, Türk modası da bundan etkilenmiş gösterişli süslü elbiseler yerini daha sade kıyafetlere bırakmıştır. Elbiseleri sırf süslemek için kullanılan detaylar, süs malzemeleri kullanılmamıştır (Özer, 2006: 361).

Saçlarda 1920’lerin başlarında henüz kesim alışkanlığı gelmemiş, kurdele ve taraklarla süslenmiş saçlar, başta tepesi yüksek topuz gibi tutturulmuş, giysinin rengine uygun sıkma başörtüsü ile kullanılmıştır. 1923’lerden itibaren kısa saç yaygınlaşmaya başlamıştır. 1925 Şapka devrimi ile volanlı şapkalar, çan şapkalar kullanılmış ve çan şapkalara uygun a la garçon saç stili kullanılmıştır. Şapkalara çeşitli süsler, çiçekler, kurdeleler, fiyonklar, inciler, işlemler yapılmıştır (Şahin, 1990: 69, 70, 71). 1926 senesinde maşalanmış kesik saçlar moda olmuştur. Kesik ve dalgalı saç modelleri dergilerde sunularak kadınların bu modaları takip etmeleri

sağlanmıştır (Özer, 2006: 351,368). 1920'lerin sonlarında ise süslemeler kaldırılarak renk uyumu önemsenmiştir (Şahin, 1990: 69, 70, 71).

3.4.1. Model Özellikleri

1920'lerin başlarında; şık ve fantazi bluz modelleri, gümüş rengi danteller ve janjanlı tüllerden yapılmış gece elbiseleri, şifondan yapılmış Türk şalvarları, lame ceketler, deve kuşu tüyleri ile süslü türbanlardan oluşmuş giysiler giyilmiştir. Kolları şifon modeller ve uzun etekler kullanılmıştır. (Altınay ve Yüceer, 1992: 78). Elbiseler de eteklerinin kalçadan pilili ve göğüs kısmının kupa dantelli, garnitürlü kollarının yırtmaçlı ve genellikle de takma Japon kollu olduğu görülmüştür. Tek parça elbiselerden sonra yeni moda çarşafarla benzerlik taşıyan ikili alt üst ayrı giyilen tayyörler moda olmuştur (Şahin, 1990: 69, 70, 71). 1924'te eski geleneksel kıyafetler giyilmemiştir (Şahin, 2006: 227). 1924'te sıra sıra inci boncuklar, kısa japone kollar, bluzan korsajlar ve kloş şapka modelleri moda olmuştur (Komşuoğlu ve diğerleri: 1986: 226).

1920'de çokça görülen pilise, 1923'lerde tekrar moda olmuştur. Pliseler heryer de, kollar da, yakalar da, dirsekler de, göğüs te, beden de hatta tüm vücutta kullanılmış fakat silüeti ince göstermek için pliseler bele kadar çıkarılmış, dizlere bırakılarak giyilmiştir. Pliseler gibi volanlar da hem 1920'lerde hem de 1923'lerde görülmüştür (Şahin, 2006: 209, 215, 216). Kıyafetler bu tarz detaylarla hareketlendirilmiştir.

Kaynak: Anonim, 1924:2.
Şekil 3.7. Tayyör Modelleri.

1924 Süs Dergisi'nde “*yeni tayyörler*” başlığıyla verilmiş yazıda, tayyörlerde pilise kullanımları görülmektedir (şekil 3.7.). Eteğin ön ortasında, yakada, ön kuptlarda ve manşetlerde pilise kullanımları dikkat çekmektedir. Etek boyları uzundur ve erkek yaka çeşitleri kullanılmıştır.

3.4.1.1. Çarşaf

Kaynak: Anonim, 1924: 17-33.
Şekil 3.8. Çarşaf ve Başlık Modelleri.

1920’li yıllarda çarşaf modellerinin günün modasına uyarlandığı görülür. Manto gibi üst giyimi kabul eden kesimin yanında, çarşaftan vazgeçemeyen kadınlar için o günün modasına uydurulmuş çarşaf modelleri giyilmiştir. 1924 yılının Resimli Ay dergisinin “*Çarşaf Sevdalıları*” başlığıyla vermiş olduğu yazıda, düşük bel,

kemerli, pelerin tarzı uzun üstler, şeffaf yüz örtüleri ve fiyonklarla süslenmiş baş tuvaletleri görülmektedir (Şekil 3.8). Pelerin tarzı çarşaf, dar uzun etek ve elbiselerle giyilmiştir.

Kaynak: Anonim, 1924: 21-31.
Şekil 3.9. Parlak Çarşaf ve Başlık Modelleri.

1924 yılında “*Parlak Çarşaf Modelleri*” başlığıyla verilmiş diğer bir dergi yazısında, çarşaf modellerinin yanında, bu modellere uygun başlık modellerinin de resimleri verilmiş, kadınların başlıklarına da dikkat etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca çarşaf, mevsimlere göre biçimlendirilmiştir. Yazlık çarşaf, tül ve saten kumaşlar kullanılmıştır. Krep jorjet kumaşlardan da çarşaf yapılmış, danteller, kırmalar ve altın renkli işlemlerle süslenmiştir.

3.4.1.2. Manto, Pardösü, Kap, Palto

Üst giysi olarak çarşaf, ardından sonra mantolar giymeye başlanmıştır. Manto modellerinde düşük bel çizgileri, ince kalçalar, düz sırtlar ve dar kollar görülmüştür (Şahin, 1990: 69, 70, 71). Dönemin üst giysisi mantolar olmuştur (Komşuoğlu ve diğerleri: 1986: 226). Manto ve tayyörler garnitürlerle ve etek uçları kıvrımlarla süslenmiştir. 1928 yılında yaz mantoları moda olmuştur. Yazlık mantolarda tüy ve işlemler yakalarda kullanılmıştır.

Kaynak: Anonim,1923:3.
Şekil 3.10. Manto Modeli.

1923 Süs dergisinde, her elbise üstüne giyilebilecek bir manto modeli görülmektedir (şekil 3.10.). Kollarında vatka kullanılmıştır. Beden kumaşı goblendendir, kol etek ucu ve yakasına farklı kumaş ile garni yapılmıştır.

Kaynak: Şahin, 2005: 79.
Şekil 3.11. Manto Modeli.

Kaynak: Anonim, 1925: 13.
Şekil 3.12. Manto Modeli.

1925 Çarliston modasının yayıldığı yıllarda çekilmiş fotoğraftaki bu manto modelinde (şekil 3.11.), uzun bedenlerin kalçaya oturtulmuş olduğu ve saçlarının eşarpla sıkıca bağlandığı görülmektedir. Şekil 3.12’de ise elbiseleri ile uyumlu üst giysiler giyilmiştir. Bedenlerinin alt kısımlarında desen kullanılmış ve kol uçları hafifçe genişlemiştir.

Kaynak: Şahin, 2005: 45.

Şekil 3.13. Çankaya'da Ata'ya Çiçek Sunan Genç Kadın.

Şekil 3.13'de 1928 yılının modasına uygun olarak, başa tam oturmuş dar kare siperli şapkasıyla, bol kesimli basenden pileli rob manto giymiş genç bir kadının Mustafa Kemal Atatürk'e çiçek verdiği görülmektedir.

Kaynak: Şahin, 2005: 93.

Şekil 3.14. Pardösülü Kadın

Bir diğer dış giysi örneği olan pardösüler de 1920'li yıllarda tercih edilmiştir. Şekil 3.14'de 1928 yılında giyilmiş pardösü modeli, dönemin erkeksi modasına uyumlu olarak boyu diz altlarındadır. Bedene oturtulmadığı karnın altından

kemerlendiği ve düğme kapaması olduğu görülmektedir. Bol bone tarzı bir başlık kafaya takılmıştır (Şahin, 2005: 93). 1929 yılı pardösülerin daha fazla görülmeye başladığı dönemdir. Dergi yazılarında verilen bilgilerde, dönem pardösülerinin çizgili İngiliz kumaşlarından kullanılması tavsiye edilmiştir (Özer, 2006: 354,355).

Kaynak: Anonim, 1923: 9.
Şekil 3.15. Sonbaharlık En Şık Kaplar.

“Kap”lar dönemin başlıca üst giysileri arasındadır. 1923 “Süs dergisinin, “*Sonbaharlık En Şık Kaplar*” başlığı altında verilen yazısında, kaplarda kürkün garnitür olarak kullanılmış olduğu görülmektedir. Daha çok pelerine benzeyen modeller de işleme ve süslemeler dikkat çekmektedir. “*Kap*”, omuza alınan yarım, kısa veya uzun olan bir üst giysisidir. Kap modası 1926 yılında da devam etmiştir. Bu giysinin özellikle manto yerine kullanıldığı ve çok çeşitli modelleri olduğu için modası uzun soluklu olmuştur (Özer, 2006: 353; Şahin, 2006: 246).

1923’lerde küçük paltolar moda olmuştur. Paltolar da yeni motifler ve Doğu renkleriyle işlenmiş krep maroken (Fas’ta işlenen bir tür yumuşak keçi derisi ya da buna benzetilmek için üzerine benek basılmış bir tür kumaş) gibi kumaşlar kullanılmıştır. Yünlü kumaşlardan yapılmışları ise sutaşlı, ipekli ve yünlü işlemlerle süslenerek plise bir etekle şıklaştırılmıştır (Şahin, 2006: 231).

Kaynak: Anonim, 1923: 3; Anonim,1924:4; Bilgehan, 1996: 9.
Şekil 3.16. Kap ve Kısa Ceket Modelleri.

Şekil 3.16'daki 1923 Süs dergisinin yazısında, ceket modasına örnek olarak verilen bu modelde, ceketin kapaması yandadır. Ortadaki resimde yine 1924 Süs dergisinde, elbise ve ona uyumlu ceket modeli verilmiştir. Elbise modelin de pilise kullanımı, ceket modelin de ise etek, kol ve yaka uçlarında ki süslemeler dikkat çekicidir. Sağdaki modelde ise Mevhibe İnönü'nün elbisesini tamamladığı kısa ve şık ceket, renginin daha koyusuyla kenarlandırılmıştır.

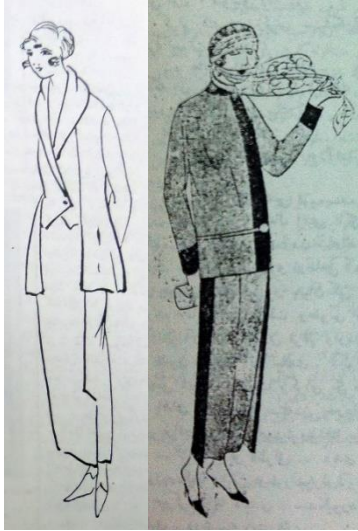
3.4.1.3. Tayyör

Tayyörlerde sade, basit çizgiler görülmüştür. Repis, otuman, fay gibi daha yumuşak kumaşlar ile fantazi yünlüler gibi hafif kalın kumaşlar kullanılmıştır. Renk olarak, koyu renkler, özellikle koyu devetüyü ve sakız, fındık, badem şekeri, kastor (kunduz kürkü rengi) gibi tatlı renkler kullanılmıştır. Tayyör üstüne çizgiler farklı açılarla (verev, dikey, yatay) kullanılarak değişik görüntüler elde edilmiştir. Son moda tayyörler kum rengi çizgili kumaşlardan yapılmış, etek boyları yürümeyi engellemeyecek uzunlukta, dar düz etek ile etek boyuna kadar uzun ceket modellerinden oluşmuştur (Şahin, 2006: 208,209).

Kaynak: Anonim,1923:2.
Şekil 3.17. Sonbaharlık En Şık Kaplar.

Şekil 3.17’de 1923 Süs dergisindeki yazıda, gündüz giyimi için tayyör örneği, üstüne alınabilecek palto, bluz, rob ve dökmeli kap modelleri görülmektedir. “Rob” iyi kumaştan yapılmış tek parça halindeki elbiselere denilmektedir (Şahin, 2006: 246).

Kaynak: Anonim, 1924: 2. Anonim,1923: 1.
Şekil 3.18. Tayyör Modelleri.

Şekil 3.18’de 1924 Resimli Ay dergisinde, “mevsimlik tayyör” modeli ve 1924 Süs dergisinde, “ilkbaharın yeni modası” başlığıyla verilmiş, tayyör modelleri görülmektedir. Ceket ve etek boylarının uzunluğu, koyu renk garni kullanımı gözönündedir.

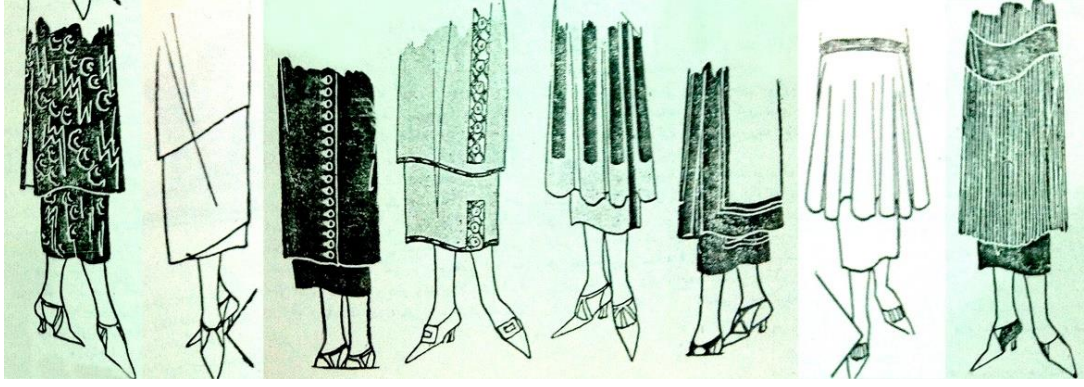

Kaynak: Anonim, 1997: 84.
Şekil 3.19. Ceket Etek Modeli.

Şekil 3.19’da, İstanbullu bir hanımın ceket, etek ve gömlekten oluşan giysisinde, eteğinin yan yırtmaçından çıkan plikaşesi ve gömleğinin şal yakası dönem modasını yansıtmaktadır.

3.4.1.4. Etek

1923’lerin başlarında etek boylarının ayak bileklerine kadar uzun ve düşük bel modasının yaygın olduğu görülmüştür (Komşuoğlu ve diğerleri, 1986: 226). Etek boylarının yerden 30 cm yukarıda olması ve “*direktuvar*” denilen belin çok yükseğe çıkarılması modası gelmiş, fakat bundan hemen önce kemerlerin dizlere kadar indiği görülmüş, bir anda göğüse çıkmasına gözleri alıştırmak adına bellere geniş danteller konulmuştur (Şahin, 2006: 205, 206). Garnitür kullanımı ile kıyafetlere süs yapılmıştır. Özellikle eteklerin alt kısımlarına bant şeklinde garnitürler kullanılmıştır (Şahin, 2006: 210).

Kaynak: Anonim,1923:1.
Şekil 3.20. Tunik Etekler.

22 Mart 1924 Ss dergisinde “*tunik etekler*” başlığı ile verilen yazıda dönemin moda etek modelleri sunulmuştur. Etek boylarının yerden yaklaşık 30 cm kadar yukarıda olduğu, pliselerin, farklı kumaşlardan garnitrlerin, işleme ve düğmelerin ss unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir.

1925 sonbaharında eteklerde, beller yükselmiş, etekler bollaşmış, süslemeler daha çok arkaya kaymış ve yeni renkler kullanılmaya başlanmıştır (zer, 2006: 359).

1928’de giyilen eteklerde pembe, kavuniçi, muz rengi ve siyah kullanılan renkler olmuştur (zer, 2006: 359). 1928 sonu ile 1929 yıllarında eteklerin bollaştığı grlmştir. Etek modelleri kalça üstünde dar, altında ise kloşlarla, godelerle, pililerle genişletilmiştir. Eteklerin bolluğu için arkada diz kapağından aşağı geniş volan ve godeler kullanılmış, etek boyları bu sebeple biraz daha uzun yapılmıştır. “Prenses” denilen yüksek düz bel ve diz kapağından aşağıya genişleyen etekler çok moda olmuştur (zer, 2006: 359,360).

3.4.1.5. Bluz

1923’lerde bluzlar etek içine sokma yerine, bel altında etek üzerine takılan bir bant uygulanarak giyilmiştir (şahin, 2006: 209, 210). Düğme ve fiyonklar kullanarak süslenmiştir. Yaka ve kollarda fırfırlar, tüm bedende pililer

kullanılmıştır. 1925’lerde önü pileli gömlek modelleri moda olmuştur (Özer, 2006: 359, 365).

Kaynak: Anonim, 1923:9.
Şekil 3.21. Bluz Modelleri.

1923’lerde zarif, renkli ve şık modellerde triko bluzlar da vardır (Özer, 2006: 364, 365). Bu kazak modellerinde, fantazi yünlü kumaşlar ve işlenerek süsleme yapılmıştır. Baştan geçme bluz modelleri, tek parça etek üzerine giyilerek kombin edilmiştir. Kalçaları dar olan bluzlar, entari tayyörlerle giyilmiştir. Kumaş olarak Krep dö sövin kullanılmış, sutaşları ile işlenmiştir.

Kaynak: Bilgehan, 1996: 7.
Şekil 3.22. 1920’li Yıllarda Etek Bluz Modeli.

Mevhibe İnönü'nün, 1920'li yıllarda giymiş olduğu bluzlar, gerek işlemleri, gerek kumaşları, gerekse model özellikleri olarak dönemin modasını yansıtmaktadır. Boyunda yapılan fiyonklar, şal gibi atılan yakalar, sağ yanda toplanan belden bantlı modeller, sutaşları ve işlemler bluzların dikkat çekici özellikleridir.

Kaynak: Anonim,1923:4-13
Şekil 3.23. Bluz Modelleri.

1923 ve 1924 yıllarında dergilerde görülen çeşitli bluz modelleri şekil 3.23 ve şekil 3.24'deki gibidir. Yaka şekillerinin farklılıkları dikkat çekerken, etek bitiş kısımlarında da bantlı modellerle birlikte, salık bırakılmış modellerde vardır. Desenli, düğmeli, omuzları açık ve genellikle kalça boyunda çeşitli modeller görülebilmektedir.

Kaynak: Anonim,1923: 5. Anonim,1924: 1-12.
Şekil 3.24. Bluz modelleri.

Kaynak: Süs Dergisi,1923:8.
Şekil 3.25. Kol Modelleri.

1924 yılında moda olan kol modelleri şekil 3.25’de görülmektedir. Pileli, kırmalı, dantelden, fiyonklu değişik süsleme metodları kollarda kullanılmıştır.

Kaynak: Anonim, 1923: 2.
Şekil 3.26. Cepler.

Ayrıca, bluz ve paltolara garnitür olarak üç köşe, dört köşe, yarım daire gibi değişik şekillerde cepler ilave edilmiş, bunlar da işlemler, kurdeleler ve süs taşlarıyla süslenmiştir şekil 3.26’da örnekleri görülmektedir (Şahin, 2006: 215-216).

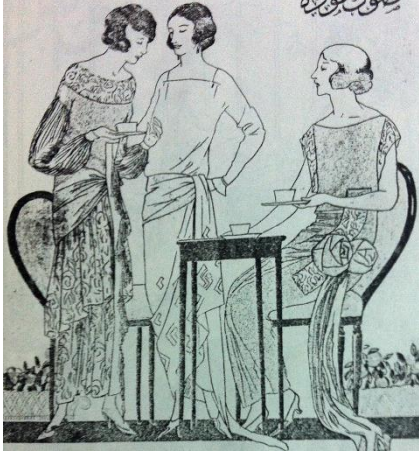
3.4.1.6. Elbise

Elbiselerde, yenilik olarak ipek kaşmir kumaşlar kullanılmıştır. İpek alpaga gibi kumaşlara ajur çekilerek şıklık yaratılmıştır. Renk olarak ise fındık ve ateş kırmızısının yanı sıra kestane, mavi, kurşini ve beyaz renkler gibi renklerin kullanıldığı görülmüştür. Öğleden sonra kıyafetlerinde, kuşaksız elbise modelleri giyilmiş, bu elbiseler, ince işlemeli garnitürler, fiyonklar, volanlar ile süslenmiş, kolları geniş ve alt kısmı geniş bir bant ile işlenmiştir. Müsamere elbiseleri altın veya gümüş kumaşlardan yapılmıştır. Elbiselerin üzerine değerli kürklerden garnitürler yapılarak kullanılmıştır (Şahin, 2006: 204).

Kaynak: Anonim, 1923: 9; Anonim, 1924: 3,4.
Şekil 3.27. Son Moda Müsamere Elbiseleri.

Koyu, parlak renk ya da işlemeli kumaşlar kullanılarak yapılmış elbiselerde, yaka çeşidi olarak, kayık, önden kare veya yuvarlak olan yakalar arkada “V” şeklindedir. Uzun etek boyları ve basene oturtulmuş olmaları gene dönem modası etkileridir.

Kaynak: Anonim, 1924:2.
Şekil 3.28. Elbise Modelleri.

Gece elbiselerinde ise eski Mısır ve Japon tarzlarının etkili olduğu görülmüştür. Saten elbiselerin kuşakları kürk ve kurdela parçalarıyla yapılmıştır (Şahin, 2006: 206).

Günlük elbiselerde, koyu renk elbiselere beyaz yaka ve beyaz kolluklar takılmıştır (Şahin, 2006: 206). Şekil 3.29'da, Süs dergisi görselinde, 1923'lü yıllarda moda olan beyaz yaka ve pilise kullanımı verilmektedir.

Kaynak: Anonim, 1923:2.
Şekil 3.29. Beyaz Yakalı Elbise.

Düşük belli, geniş kemerli elbiseler giyilmiş, garni olarak ise kol ve etek uçlarının yanında, eteğin iki yanına tül kumaşla süsler verilmiştir.

Kaynak: Anonim, 1923: 2-3-9-9.
Şekil 3.30. Elbise Modelleri.

Şekil 3.30'da elbise modellerinin çeşitliliğini gözler önüne sermektedir. Ortak noktaları etek boylarının uzunluğudur.

Kaynak: Bilgehan, 1996: 9.
Şekil 3.31. Elbise.

Cumhuriyetin ilk Başbakanı, ilerki yıllarda da Cumhurbaşkanı olmuş İsmet Paşa'nın eşi, Mevhibe İnönü'nün de, 1920'li yıllar da kıyafetlerinde kullanılmış ön pile detayları, şal yaka ve püsküller, Türk kadınının modayı takipteki titizliğine örnektir.

Elbiselerde de pilise kullanımı önemlidir. 1923 Ss dergisinde Őu ifadelere rastlanır “...bir kaĥ mevsimden beri devam eden pilise bu yaz, yine birĥok elbiselerde kullanılıyor. Resimdeki elbisenin kuŐaĥı krep dŐindendir” yine “bir genĥ kızın elbisesi” baŐlıĥı ile verilen görselde, dönemin modası olan piliseler, bu elbisenin eteĥinde katlar halinde ve kollarında kullanılmıştır. Puan desen ve fyonk süsleri de görülmektedir (Anonim,1923:1).

Kaynak: Anonim, 1923: 9; Anonim, 1924: 1.
Şekil 3.32. Elbise Modelleri.

Kaynak: Anonim, 1923: 2.
Şekil 3.33. Elbise Modeli.

Elbiselerde kullanılan kumaşların nasıl olacağı ve renklerle ilgili bilgiler dergi yazılarında verilmiştir. Şekil 3.33'de 1923 Süs dergisinde, elbiselerin kumaşlarının ipekli, düz, bütün krep kumaşlardan olabileceği gibi şantuk ya da beyaz renkli kadifedende yapılabileceği, düz renk kurdeler ya da galon kurdeler ile süslenebileceği söylenmektedir.

Kaynak: Anonim,1923: 1-13.
Şekil 3.34. Elbise Modelleri

Elbiselerde sutaşlı işlemler, kemerlerinin yanda fiyonk olması bu dönemde oldukça modadır. İşlemler daha çok kol ve etek uçlarındadır. Kayık yuvarlak yakalar, erkek yakalar kullanılmış bedene çok oturmada dökülen modeller vardır.

Kaynak: Anonim,1923:9.
Şekil 3.35. Sonbaharlık En Şık Kaplar.

Rub adıda verilen dönemin elbiselerinde şık detaylar dikkat çekicidir. Kürk garniler, volanlar, garnitürler, fiyonk ve çiçek süslemelerine ilave elbiselerini uzun inci kolyelerle tamamlamışlardır. Krep ve kadife kumaşlar kullanılmıştır.

Kaynak: Bilgehan, 1996: 8.
Şekil 3.36. Elbise Modelleri.

Mevhibe hanımın elbiselerindeki işlemlerin şıklığı, model özellikleri dönemin stiline uygundur.

Kaynak: Anonim, 1924: 1.
Şekil 3.37. Elbise Modelleri.

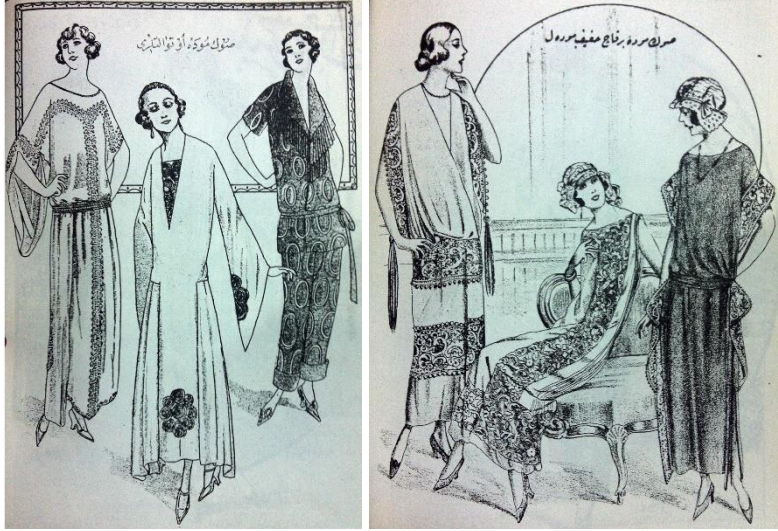

Kaynak: Anonim,1924: 29, 34.
Şekil 3.38. Elbise Modelleri.

1924’lerde elbiseler molton (gevşek dokunmuş tersi kumaşın kalitesine göre az veya çok havlı, yumuşak yünlü veya pamuklu kumaş türü) kumaşlarla dikilmiş, yakalar yekpare (tek parça) olarak yapılmıştır. Mevsimlik elbiselerin yaka ve boy süsleri ipekten işlemeli, açık renk kumaşlı, dar kuşaklı, boyun çevresinin genişlediği görülmüştür. Mevsimine göre kaşmir ve kadife kumaşlar da elbiseler de kullanılmıştır (Özer, 2006: 359,363). Günlük, çay saati, kitap okuma gibi vakitlerini geçirirken giydikleri elbiseler de volanlarla ve fiyonklarla süslenmiştir.

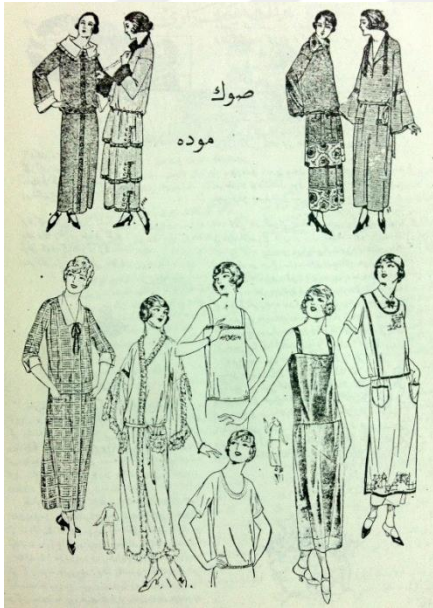

Kaynak: Anonim,1924: 31,9.
Şekil 3.39. Elbise Modelleri.

Kaynak: Anonim,1924: 5.
Şekil 3.40. Elbise Modelleri.

Çeşitli kol boyları ve modelleri elbiselerde kullanılmıştır. Kol boyları uzun, kısa ya da dörtte üç kol boyu şeklindedir. Üst tarafı balon, alt tarafı bilekte daralan kol modelleri de görülmüştür (Şahin, 2006: 206).

Kaynak: Anonim,1924:1.
Şekil 3.41. Elbise Modelleri.

1925’lerde elbiselerde siyah renk hakim olmuştur. Yakası çiçekli kadife elbiseler moda olmuştur (Özer, 2006: 359). 1925’li yıllardan sonra tül ve işlemler, gelinlikler ve gece elbiselerinde sıkça görülmeye başlanmıştır. Gece elbiselerinin

silme boncuk ve payetlerle işlenmiş olanlarına rağbet artmıştır. Asimetrik etek ucu kesimleri, anvelop etekler, yakarlarda kayık ve ön, arka kesimi “V” olan yakalarla, askılı elbiseler sıklıkla kullanılmıştır. Elbiseler ipek ve jarse kumaşlardan yapılmıştır. Eteklerde verev kesimlerin yanında godeli kesimler de görülmüştür. (Şahin, 1990: 73,74). Geometrik kesimli elbiselerde geometrik desenler vardır. Saç boyları da etek boyları da kısalmıştır (Komsuoğlu ve diğerleri, 1986: 226).

Kaynak: Akkoyunlu, 2006: 143.

Şekil 3.42. İbrahim Çallı, Dikiş Diken Kadın (1927).

İbrahim Çallı'nın “Dikiş Diken Kadın” resminde gördüğümüz kolsuz, düşük belli, dizaltı boyda ve yeşil renkteki bu elbise dönemin modasını yansıtmaktadır. Beyaz garni kumaş yakayı hareketlendirmiştir. Saçlar kısalmış ve ayakkabı olarak, beyaz, bantlı iskarpin model giyilmiştir.

1925-28 yılları arası ortaya çıkan ve yayılan çarliston dansı ve buna uygun kıyafetlerde moda olmuştur. Uzun bedenler kalçalara oturtulmuş, kolsuz V yaka jarse elbiseler, uzun inci kolyeler kullanılmıştır. Nervür dikişleri, yaka içinde dantel kullanılmış olması ve ajur işi şekil 3.43'deki kıyafette dikkat çekmektedir (Şahin, 2005: 87). 1928 yılında çekilmiş ikinci fotoğrafta, hatları belli etmeyen, koyu renkte, kadınsılık taşımayan, göğüs hatlarının belli olmadığı, bel kesimsiz bir elbise modeli görülmektedir. Saçları yana taranmış düz modelidir (Şahin, 2005: 81). 1928'lerde hem gece hem gündüz giyilebilen koyu mavi renkli krep kumaşlardan yapılmış elbiseler moda olmuştur. Etek kesimlerinde görülen bollaşma, geniş kloş godelerle veya yandan iki pili ile veya çapraz büzgülerle verilmiştir (Özer, 2006: 359). Üçüncü fotoğrafta, 1928 yılında çizgili müslin kumaştan yapılmış, diz altı boyda, düşük belli

elbise kullanımı görülmektedir. Elbisenin süsü etek ucundaki kesimdedir. Atkılı ayakkabılar ve kısa dalgalı saç bu dönemin modasını aktarmaktadır.

Kaynak: Şahin, 2005: 81-87; Anonim, 1997: 104.
Şekil 3.43. Elbise Modelleri.

1929 yılına gelindiğinde gece elbiseleri arkaya doğru uzamıştır. Moda, elbiselerin arka detaylarındadır. Tül elbiseler omuzlardan boncukla arkaya tutturulmuş, sarı ipekli müslin üzerine kadife ile süslenmiştir. Omuzlarda büzgüler vardır. Fistanların aşağısındaki dilimlerin etrafına kadife geçirilmiştir. “*Fistan elbise*” basma, patiska gibi kumaşlardan yapılan giysidir. Siyah müslin emprimeler de yine vardır. Akşam kıyafetlerinde krep saten dantel ve tüller kullanılmıştır. Tül oldukça çok kullanılmaktadır, garnitür olarak ya omuzda bir çiçek, veya belde eteğin geniş kloş godelerini tutan büyük taş tokalar moda olmuştur (Özer, 2006: 359, 360, 361; Şahin, 2006: 246).

3.4.1.7. Kürk

1920’ler boyunca kürk ve kürk giyecek kadar durumu olmayan kadınları kurtaran kürk garnitürler sıkça kullanılmıştır. Vizon, köstebek, hermin kürkleri Pariste moda olmuştur. Türk kadınlarının da bu tarz kürkleri giymeleri yönünde dergilerde yazılar çıkmıştır. Garnitür olarak gümüş, gül rengi maymun, kaztüyü

(kastur) ve tavşanın her rengi ve şekli kullanılmıştır. Gül rengi maymun kürkü, siyah maymun kürkünün yerini almıştır (Şahin, 2006: 206,207).

1925’lerde kürk süsler, kürk aksesuarlar, kürk mantolar, kürk garnitürlü elbiseler dergi sayfalarını süslemiştir. Kürk garnitürler, manto ve elbise modellerinin yaka, sırt ve kollarda sıkça kullanılmıştır. Sarı sırma renkli parıltılı derilerde kürk garnitürlerinin yanında kullanılmıştır. 1929’larda ise sosyal statüsü yüksek olan kesimlerde kürk modası devam etmiş, siyah, bej, bej roze renklerinde kısa tüylü kürklerden yapılan modeller giyilmiştir (Özer, 2006: 352).

Kaynak: Anonim,1923: 5; Anonim,1923:8.
Şekil 3.44. Kürk Ceket ve Kürk Garniler.

3.4.1.8. Gelinlik

1920’lerde gelinlik modellerinin sade ve gösterişten uzak olduğu görülmektedir. Dönemin moda unsurları gelinlikleride süslemiştir.

Kaynak: Anonim, 1923: 1.
Şekil 3.45. Gelin Damat.

Şekil 3.45’de bıkkın bir gelin figürü mevcuttur, dergide aralarındaki diyaloga yer vermiştir. Modeli incelendiğinde oldukça çağdaş, sade ve şık bir gelinlik modeli görülmektedir, askılı çok kabarık olmayan gelinlik modelinin saç tuvaletinde taç kullanılmıştır. Dergide gelin ve damat arasında geçen diyalog aşağıdaki şekildedir.

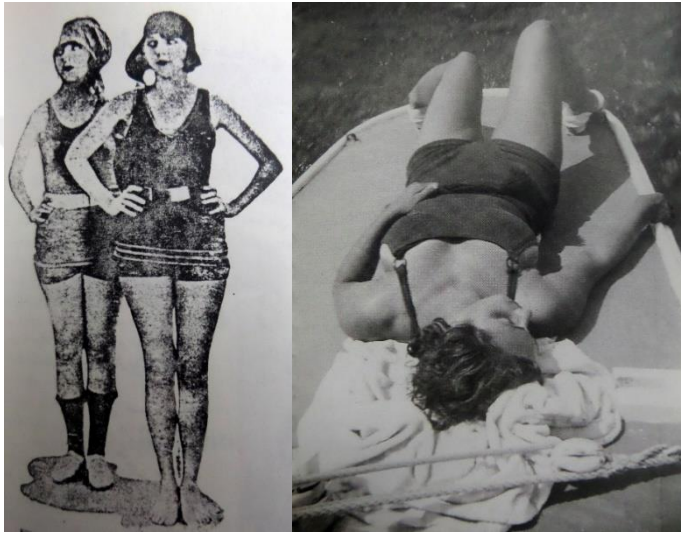
- “Bu düğün külfeti niye, bizim birleşmemiz için değil mi?
- Adet yerini bulsun diye.”(Anonim,1923:1).

3.4.1.9. Deniz Kıyafetleri ve Mayolar

Cumhuriyet Dönemi Türk kadının hayatındaki yeniliklerden biride deniz banyolarıdır. Deniz banyolarında o dönem Avrupada giyilen mayo modelleri Türk kadınları tarafından da giyilmiştir. Paça boyları uzun, V yakalı, üste oturan, koyu renklerle, yeşil ve kırmızı gibi daha parlak renkli mayo modelleri giyilmiştir. İlk başlarda paça boyları uzun ve daha bol olan mayolar sonraki senelerde hafif kısalmış ve bedene biraz daha oturtulmuştur.

Kaynak: Akkoyunlu, 2006:187-189.
Şekil 3.46. İbrahim Çallı, Plaj ve Deniz Hamamı.

Kaynak: Anonim,1923: 2; Anonim, 1997: 96.
Şekil 3.47. Mayo Modelleri.

Kaynak: Anonim,1923:1.
Şekil 3.48. Deniz Kıyafetleri.

Deniz kıyafetleri ateş kırmızısı, açık sarı, koyu yeşil, deniz mavisi gibi renkli jerseyler, şayaklardan (ince, sık, tersi yüzüyle aynı olarak dokunmuş iki yüzüde ince damarlı kumaş), taftalardan yapılmış üzerine rengine göre siyah, kurşuni veya beyaz süsler yapılarak giyilmiştir. Deniz kenarında, kumda giymek için özel elbiseler yapılmış, geniş kurdelalar, volanlar, pliseler ile süslenmiş, en çok ipek ve keten kumaşlar kullanılmıştır (Şahin, 2006: 214).

Kaynak: Anonim,1926:1.
Şekil 3.49. Denizci Modelleri.

Kadınların spor ve denizle ilgilenmesiyle, denizcilikle ilgili, şimdilerde marin dediğimiz temaya uygun kıyafetleri ve detayları kullandıkları görülmüştür. Şekil 3.49 dergi resmindeki kıyafetlerde bluz modelleri, yaka şekilleri, fiyonk kullanımı, şapka modelleri dikkat çekmektedir.

1921'lerden itibaren binici kıyafetleride kadınlar tarafından giyilmiştir. Tenis, kayak gibi sporlarla ilgilenmeye başlayan Türk kadını bu sporlara uygun kıyafetleri, senenin modasına uygun olarak temin etmiş ve kullanmışlardır.

3.4.1.10. İç Çamaşır

Kaynak: Anonim, 1923: 3.

Şekil 3.50. İç Çamaşır Modelleri

Şekil 3.50'deki sayfada dönemde giyilen ve moda olarak giyilmesi önerilen iç çamaşırları hakkında bilgiler edinilmektedir. İç çamaşırını takımı diye verilen başlık altında, sarmaşık motifinin, gömlek, gecelik, kombinezon, kaşkorse, pantolon, üç etek kombinezonu, lizöz, başlık ve mendiller de kullanıldığı ve nasıl kullanıldığına dair örnekleri görülmektedir. Gündüz kıyafetlerinde modayı takip eden Türk kadını iç çamaşırlarında da yeni modaları takip etmiştir.

3.4.1.11. Pijama

Kaynak: Anonim, 1923: 1; Anonim, 1924: 9.
Şekil 3.51. Pijama Modelleri.

Dönemin pijama modellerinin bluz ve elbise kesimleriyle benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Şekil 3.51’de 1923 ve 1924 yılında kadınların giymesi için önerilen modellerdir. 1924 yılına ait pijama modellerinin verildiği yazının içeriği ise “...resimlerimizde bu soğuk havalar için pek kabul olan pijamalar vardır. Hanımlarımıza bunları tavsiye ederiz.”şeklindedir.

Kaynak: Anonim, 1923:1.
Şekil 3.52. Önlük Modelleri.

Şekil 3.52’de kadın önlük modelleri “iki şık hanım önlüğü” denilerek dergide yerini almıştır.

3.4.2. Kullanılan Aksesuarlar ve Detaylar

Çanta, ayakkabı, şal, eşarp, takı (baş ve bedene takılan) ve şemsiyeler kıyafetleri tamamlayıcı aksesuarlar olarak kullanılmıştır.

Çantaların kadife, ipek ve deri gibi malzemelerden yapılmış, inci işlemeli, oyma, zarf, torba ve genellikle küçük oldukları görülmüştür. Çantaların içlerinde pudra kokusu kutusu, ayna, dudak boyası gibi süslenme malzemeleri taşımışlardır.

Kaynak: Anonim,1923: 4.
Şekil 3.53. Aksesuarlar.

Şekil 3.53’de, 1923 Süs dergisindeki bu yazıda “*masrafsız şıklık nasıl olur*” başlığı altında aksesuar kullanımı anlatılmıştır.

Farklı alanlarda kullanılmak için çeşitli eşarp modelleri vardır, Şık gece kıyafetleri ile kullanılmak için düz uzun olanları, boyunları süslemek için ise pliseden yapılmış olanları, püsküllü olanları, renkli olanları, işlemeli olanları kullanılmıştır. Kemer eşarbi denilen ponponlu, işlemeli bele sarılan ve fiyonk ile tutturulan ya da omuzdan dolaştırılıp kolun üzerinden sarkıtılarak belin arkasından dolandırılarak kullanılmış çeşitleri de vardır (Şahin, 2006: 220). 1924’lerde eskiden

de kullanılan şallar yeniden görülmüştür. Özellikle o dönemin modası olan kaplar yeni moda ya uygun şallarla tamamlanmıştır (Özer, 2006: 353).

Boyunlara çeşitli atkılar kullanmış, ellerine ise çeşitli boy ve süslemelerde eldivenler takmışlardır.

İpek mendiller, bilezik ya da eldiven iliklerine takılarak, kuşak olarak boyuna, dört köşede birbirine takıp çanta gibi ya da daha büyükleri başa örtü olarak kullanılmıştır. Ceket ceplerinde süs mendilleri koymuşlardır (Şahin, 2006: 220).

Kaynak: Anonim, 1923:8; Anonim, 1924:2.
Şekil 3.54. Dantel ve Renkli Mendiller.

Uzun eteklerden sonra kısaltmaya başlayan etek boylarıyla ayakkabılar önem kazanmıştır. Şık iskarpinler giyilmiştir. Kumaş kaplama ayakkabılar görülmüştür. Kısa eteklerle birlikte yüksek botinler giyilmiş etek boyları uzadıkça kundurular kısaltılmıştır. Atkılı iskarpinler, botlar ve sandallar da giyilmiştir. Kadife, hareli, ipekli, işlemeli iskarpinlere çiçek süsleri, pırlantalar, hatta saatler bile konulmuştur. Atkılı iskarpinler daha çok 1923'lerde moda olmuştur. Düz atkı, çapraz atkı, tek atkı, çift atkı, renkli atkılı siyah atkılıları giyilmiş, ökçe boyların da uzun veya kısa (Lev'i tarzı denilen uzun ökçeler, sıradan alçak ökçeler Amerika ökçesi denilen orantılı ökçeler), renklerde ise parlak ya da sönük renklerin hepsi kullanılmıştır.

Kaynak: Anonim, 1923:4; Anonim, 1924:1.
Şekil 3.55. Ayakkabılar.

Şekil 3.55’de 1923 ve 1924 Süs dergilerindeki yazıda, ayakkabı ve eskarpin modelleri verilmektedir. Düz ve çapraz atkılar, orta ve daha uzun topuk boyları görülmektedir.

İpek çoraplarda, şampanya ve gül rengi gibi renkler kullanılmıştır. Bu renkler, her renk elbiseyle daha rahat kombinlenebileceği için tercih edilmiştir.

Kaynak: Anonim, 1923: 4.
Şekil 3.56. İpek Çorap.

Şemsiyelerin çok çeşitli şekillerde süslenerek orta büyüklükte yuvarlak formda kullanıldıkları görülmüştür. Sapları oymalı, ipekten fiyonku, çiçekli, işlemeli, burgulu, dantelli, meyve resimli, kurdeleli çeşitleri görülmüştür.

Kaynak: Anonim,1923: 3.
Şekil 3.57. Yeni Model Şemsiyeler.

Çarşaf pelerinlerini iliştiirmek için iğneler kullanılmış bunlar, durumu iyi olanlarda zümrüt gibi değerli taşlarla yapılan iğneler olmuştur. Pırlanta taşı broşlar (dal), inci kolyeler de dönemde kadınları süslemiştir (Şahin, 1990: 71-74).

Kuşaklar, tül, tüy, kadife, deri, incili, işlemeli, boncuklu, örme, bükme gibi türlü biçimler ve renkler kullanılarak şıklaştırılmıştır (Şahin, 2006: 215).

Kaynak: Anonim,1924:8.
Şekil 3.58. Bel Kuşakları.

Dönem dergilerinde kıyafetleri tamamlayıcı unsur olan aksesuarlar ve bunların ne şekilde ne ile giyilebileceğine dair bilgiler verilmiştir. Şekil 3.58’de “Yeni Bel Kuşakları” verilmiştir. Bellerin büyük fiyonklar, çiçekler, işlemlerle süslenmiş oldukları görülmektedir. Kurdelelerle süs çiçekleri veya fiyonklar, işleme cepler, çeşitli aplike, inci, boncuk işlemleriyle kıyafetler süslenmiştir. Şekil 3.60’da çiçek süslerin nerelerde ne şekilde kullanabildiklerine dair bilgidir. Krep döşeyin ve fay kurdeleler de garnitür olarak kullanılmıştır (Şahin, 2006: 215).

Kaynak: Anonim,1924:9.
Şekil 3.59. Aksesuarlar.

Kaynak: Anonim,1924: 3-4.
Şekil 3.60. Çiçek Süslemeler, Kurdele Oyunları.

Kaynak: Anonim, 1924: 17.
Şekil 3.63. Başlık Modelleri

Kaynak: Şahin, 2005: 80
Şekil 3.64. Şapka Modelleri.

1920'li yıllarda ilk şapka modellerinde, erkeklerin giydiği fötr şapkalardan esinlenerek, çerçeveleri genişletilmiş daha kadınsı bir görüntü verilmiş şapkalar (şekil 3.64) kullanılmıştır (Şahin, 2005: 80).

1925 Şapka Devrimi kadınlar için yapılmamış dahi olsa kadınlar tarafından hemen benimsenip uygulanmıştır. Kadınlar geniş volanlı şapkaları daha çok sayfiye yerlerinde güneşten korunmak amaçlı kullanmışlardır. “*A la garçon (oğlan biçimi)*” saç stili yani daha kısa saçlarla birlikte ise “*cloche*” denen (çan) şapkalar kullanılmıştır (Şahin, 1990: 73-74).

Kaynak: <http://image.glamourdaze.com/2012/08/1920s-Cloche-Hat-Fashion-Photos.jpg>; Fogg, 2014: 226.
Şekil 3.65. Alagarson Saç Modeli ve Cloche Şapka Örnekleri.

1928 şapkalarında kulakların görünmemesi ve çiçek süslemeler önemlidir. 1929 yaz şapkalarında kulak üzeri hasır ve fötr modeller kullanılmıştır. Kenarlı şapkalar yerine takke gibi başa geçen ve başta katmerli gül gibi açılmış modeller geçmiştir. Daha çok kırmızı ve pembe renklerin kullanıldığı şapkaların kenarına geniş ve kolalı sert kurdeleler konulmuştur. 1920'lerin sonunda giyimde görülen sadeleşme şapka modelleri ve süslemelerinde de görülmüştür. Şapkalar süslemeler yerine kıyafetle renk uyumu göz önüne alınarak takılmıştır (Özer, 2006: 363).

3.4.3. Kumaş ve Desen Özellikleri

1920'li yıllarda damaskos, markizet (iri çiçek desenli kumaş), sadakor, keten, ipek, saf yün, mongol (ipekli), şarmuz, kıvırcık buklet, amarosa (ipekli), krepon, ipek jarse, ipek kadife, karyagdı kadife, jorjet, krepdö şin, krepdö birman, krep sua (ipek), krep damor kumaşlar kullanılmıştır. Renklerde ise beyaz, nefli yeşil, mavi, kavuniçi, kayısı rengi ve lacivert tercih edilmiştir (Şahin, 1990: 69). 1927 yılına damgasını vuran moda hem elbise hem ayakkabılarda beneklerin (puanların) kullanılmasıdır. 1929 yılında krep saten, dantel ve tüller vardır (Özer, 2006: 362-363).

4. BÖLÜM

1930-1950 YILLARI ARASI KADIN KIYAFETLERİ

4.1. 1930'lu Yıllarda Modanın Etkilendiği Sosyal Olaylar

1929 yılında tüm dünyada ekonomik krizin etkileri yaşanmıştır. Krizin sonuçları hem dünyada hem de Türk modasında farklılaşma meydana getirmiştir. Türkiye’de krize rağmen yeni yaşam biçiminin devamı olarak tüketim artmış, yabancı mallara yönelik talep fazlaşmıştır. Bunun üzerine Cumhuriyet yönetimi bu durumun yol açacağı olumsuzluklara karşı “yerli malı kullan” kampanyaları başlatmış, kendi mallarını üretmek, nitelikli iş gücü yaratmak için gerekli düzenlemeleri yapmıştır. 1933 yılında Sümerbank fabrikası ve yerli mallar pazarları kurulmuştur. Giyim, kuşam, dokuma alanında yapılan bu tarz yeniliklerle, halkın bu ürünleri kullanmasına teşvik edilmiştir. Ismarlama terzi ürünleri yerlerini hazır giyime doğru bırakmaya başlamıştır (Baydar ve Özkan, 1999: 50-51).

1930’lu yılların dergileri, dönemin modasıyla ilgili bize kaynak olmaktadır. Bu dergiler yayımlandıkları senelerde kadınlarca ilgiyle izlenmiş, moda kıyafetleri, saç şekillerini, aksesuarları kendilerine uygulamışlardır. Bu yıllarda çıkartılan başlıca kadın dergileri, 1930’da “Elişi”, 1931’de “El Emekleri” ve “Aile Dostu”, 1934’de “Salon” ve “Cumhuriyet Kadın Dergisi”, 1936’da “Moda Albümü”, 1937’de “Model Dergisi” “Ev-iş Dergisi (1957’ye kadar devam çıkarılmıştır)” ve, “Okul Kızı”, 1938’de ise “Ana”dır (Pınarcı, b.t.). <http://e-bulten.library.atilim.edu.tr/sayilar/2013-03/images/Kadin-dergileri.pdf>

“Moda Albümü” dergisindeki yazı, “*Moda yalnız Pariste çıkar ve Paristen dünyanın dört bir tarafına yayılır. Başka hiçbir memlekette moda çıkmaz. Moda Pariste iki defa çıkar. Şubat ayında (İlkbahar ve yaz); Ağustos ayında (Sonbahar ve Kış). Bu tarihlerde Pariste moda icat eden kumaşçılar, terziler, şapkacılar sergiler açarlar. İşte bu sergilerde görülen şeylerin hepsi modadır. (MODA ALBÜMÜ) memleketimizde ilk defa olarak büyük fedakarlıklarla bu sergilerde muhabir bulduran birinci mecmuadır. Paris muhabirimiz Matmazel Pomeri, moda mevsimi dolayısıyla açılan bu sergilerde gördüğü yeni modanın hakaiki çizgilerini, renklerini, garnitürlerini bize her mevsim yollayacaktır. Birinci mektubu aşağıya dercediyoruz. MODA ALBÜMÜ’nde çıkan yazı ve resimler ne bir Avrupa gazetesinden alınmış ve ne de kopya edilmiş değildir. Bütün modeller münhasıran gazetemiz için hususi*

surette getirilmiş ve İstanbulda eşi olmayan modeller olduğundan tabı ve teksir edenler hakkında takibatı kanuniyeye tevessül olunacağını burada tekrar etmeği lüzumlu gördük. MODA ALBÜMÜ”, şeklindedir (Anonim; 1936: 2).

Moda yalnız Pariste çıkar ve Paristen dünyanın dört bir tarafına yayılır. Başka hiçbir memleketinde moda çıkmaz. Moda Pariste iki defa çıkar. Şubat ayında (İlkbahar ve yaz); Ağustos ayında (Sonbahar ve Kış). Bu tarihlerde Pariste moda icat eden kumaşçılar, terziler, şapkaçılar sergiler açarlar. İşte bu sergilerde görülen şeylerin hepsi modadır. (MODA ALBÜMÜ) memleketimizde ilk defa olarak büyük fedakârlıklarla bu sergilerde muhabir bulunduran birinci mecmuadır. Paris muhabirimiz Matmazel Pomeri, moda mevsimi dolayısıyla açılan bu sergilerde gördüğü yeni modanın hakiki çizgilerini, renklerini, garnitürlerini bize her mevsim yollayacaktır. Birinci mektubu aşağıya dercediyoruz. (MODA ALBÜMÜ) nde çıkan yazı ve resimler ne bir Avrupa gazetesinden alınmış ve ne de kopya edilmiş değildir. Bütün modeller münhasıran gazetemiz için hususi surette getirilmiş ve İstanbulda eşi olmayan modeller olduğundan tabı ve teksir edenler hakkında takibatı kanuniyeye tevessül olunacağını burada tekrar etmeği lüzumlu gördük.

MODA ALBÜMÜ

Kaynak: Anonim; 1936: 2.

Şekil 4. 1. Moda Albümü Yazısı.

Türk modasının Paris etkisinde olduğu dönem dergilerinin bu tarz yazılarından anlaşılmaktadır. Paris modasında neler olduğu nasıl kullanıldığına dair resimli örnekler dergilerde yer almaktadır. Bu dergileri takip eden Türk kadınlarının kıyafetleri bu doğrultuda değişmektedir. Şimdilerde sezon dediğimiz olgunun varlığını görmekteyiz. Şubat ayında ilkbahar yaz, ağustos ayında sonbahar kış sezonunun kıyafetleri sergilenmiştir.

“Mevsim yeni başlıyor. Parisin büyük terzileri on gündenberi modellerini sergi yapmaya başladılar. Moda simsarları Parise dünyanın dört bucağından gelen ecnebi terzilerin otellerine model taşımakla meşgul. Öyle ya bugün bu sergilerde gördüklerimiz yarın bir radyo dalgası gibi dünyanın her tarafındaki merkezlere dağılacak. Berlinden Peruya, Nevyork’tan Hindistana kadar uzanacak, oralarda da bizim burada giydiğimiz gibi aynı kıyafeti bütün medeni insanlar taşıyacak. Worth ve Lanvin bu sene sergilerini erken açtılar. Chanel, Meggy Rouff, Alix, Lucien, Lelong Molineux henüz işe başlamış bulunuyorlar. Zengin ve seçkin bir kalabalık binbir tebessüm, binbir hareket ile dolaşan mankenleri görmek için boyunlarını uzattıyor. Her mankenin taşıdığı bize hiç olmazsa ufak bir yenilik gösteriyor. Herşey güzel. 1936 ilkbahar ve yaz modası bütün ihtişamı ile sergilerde ilan edilirken bizden uzak diyarlarda olanlar bu yeni mevsimin ne yenilikler getireceğini dört gözle bekliyorlar. Hakları da var.”(Anonim, 1936: 2).

1936 yılında “Moda Albümü” dergisindeki bu yazıdan, Paris modasının öncü olduğu, dünyanın her tarafından takip edildiği, kısaca modanın Paris’teki ünlü markalardan dünyaya yayıldığı görülmektedir. Haber, Worth, Lanvin, Chanel, Meggy Rouff, Alix, Lucien, Lelong Molineux gibi markaları Parisin ünlü ve öncü markaları olarak saymaktadır.

Kaynak: Anonim,1936: 11.
Şekil 4. 2. Chanel ve Alix’in Tasarımları.

Şekil 4.2’deki Moda Albümü dergisi’nde yer alan modellerde, soldaki resimde Chanel’in iki şık tayyörüne yer verilmiştir. pilise etek üzerine siyah sutaşlarıyla süslenmiş leylak renginde kısa ceketli tayyör görülmektedir. Yakasında siyah üzerine beyaz noktali eşarbi vardır. Soldaki model açık bej rengindedir. Yakası ve kemei koyu mavi kumaştan yapılmış, üzerine siyah sutaşı işlenmiştir. Siyah ve koyu mavi fiyonkları vardır. Kollarının içi koyu mavi renk astarla, astarlanmıştır. Sağdaki resimde, Alix’in rob ve bir manto modeli vardır. Lacivert yünlü kumaştan yapılmış öğleden sonra elbisesinin kolları Şark mavisi, yünlü kumaştandır. Siyah parlak kemerinin ortasında beyaz maden bulunmaktadır. Aynı elbisenin farklı renginin üzerine manto giyilmiş olduğu görülmektedir. Şark mavisi rengindeki elbisenin üzerindeki manto yünlü kumaştan olup koyu lacivert renktedir. Mantonun içi ve kol kapakları elbisenin renginde astarlanmıştır. Her iki modelinde yakasında parlak deri kullanılmıştır.

Kaynak: Anonim,1936:8.
Şekil 4.3. Paris Modelleri.

Moda dergisinde Paris'ten gelen en yeni modellerin çizimleri yer almaktadır (şekil 4.3.). Dergi "Gazetemiz namına 14 Haziran tarihinde Paris'ten gelen bu modeller mevsimin en yeni çizimleridir" diye belirterek bu süsleri vermektedir. Bu tarz haberlerle dönemin çizgilerinin Paris'ten geldiği, Türk kadınına dergiler aracılığıyla iletildiği görülmektedir. İlerici ve modayı yakından takip eden Türk kadınları tarafından, dergi modelleri, dönemin terzilerinde yine dergilerde verilen kumaş ve aksesuar bilgileri göz önünde tutularak diktirilmiş ve giyilmiştir. Yine şekil 4.4'de Chanel terzihanesinin en güzel ve en seçme 6 modeli başlığı ile dönemin paris modası Türk kadınlarına aktarılmıştır.

Kaynak: Anonim,1936: 15-16.
Şekil 4.4. Chanel'in Modelleri.

ERGUN TERZİHANESİ

BAYAN ERGUN VE TÜRKÂN KARDEŞLER

Pariste terzilik ve şapkacılık tahsil ederek muvaffakiyetle diplomasını alan ve bu kerre şehrimize avdet ederek büyük bir terzihane açan bayan Ergun ve Türkân kardeşleri okurlarımıza takdim ediyoruz. Kısa bir müddet zarfında moda muhitinde kendilerini sevdiren ve tanıtan bu iki hemşireler memleketimize hakiki sanat diplomalı dören ilk kızlar-mızdır. İstanbulda Amerikan kollejinde tahsillerini bitiren bu sevimli hemşirelerden bayan Ergun, Pariste (Akademi dö kup dö Pari) ve bayan Türkân (Akademi dö Mod dö Pari) Biçki ve moda mekteplerinde 3 senelik bir tahsil devresinden sonra diplomasını almışlar ve Parisin büyük terzileri yanında stajlarını ikmal ettikten sonra yurdlarına dönmüşlerdir. Fransız dikişinin ve Fransız giyim sanatının inceliklerini ve derinliklerini memleketimize getiren bu sanatkarlarımıza muvaffakiyetler dileriz.

Kaynak: Anonim,1936: 3.

Şekil 4.5. Ergun Terzihanesi Hakkında.

Kaynak: Anonim,1936: 3.

Şekil 4.6. Moda Olan Modeller.

Kadınların giyiminde en önemli unsurlardan biri kadın dergileri olmuştur. Türk kadınına bilgilendiren bu dergi yazısında da belirtildiği gibi, hangi kıyafetler hangileriyle giyilecek, günün hangi saatinde hangi kıyafetleri giymek daha uygundur gibi bilgiler içermektedir. Yazıda “işte size bir tayyör ceketi. Bilgili ve zarif giyinmesini bilen bayanlarımız bakınız bu ceketten nasıl istifade ediyorlar. Siyah yünlüden olan bu tayyöre gündüz gezmeleri için beyaz linondan ve spor için satrançlı ince yünlüden birer bluz yapıyorlar. Öğleden sonra kıyafeti için beyaz krep

satenden bir bluz onların bu ihtiyaçlarını da temin ediyor. Bu tayyörden bir takım elbise meydana getirmek için altına bir rob yapmak ve beyaz linon bir bluzla giymek lazımdır. Bu tayyörün ceketinin yakası, göğsü ve ve cepleri siyah astragandandır. Birer fermejüp ile kapanan yakası açıldığı zaman büsbütün yeni ve güzel bir model daha elde edilmektedir. Alttaki manto siyah dradan olup iri yuvarlak deri düğmelerle süslüdür. Satrançlı yünlüden bir rob ve siyah yünlü bir etek krep romenden bir bluz bu manto ile güzel bir takım meydana getirmektedir.” denilmektedir (Anonim,1936: 39).

4.2. 1930’lu Yıllarda Kadın Kıyafetlerinin Genel Özellikleri

1930’larda ekonomik kriz giyimde sadeliği getirmiştir. Daha kadınsı hatlar gelirken, kadınların daha olgun ve ölçülü olduğu görülmüştür. Etek boylarındaki kısalma 1960’lara kadar ortadan kalkmıştır. Uzun saçlı olmayı engeleyen cloche şapkaların modası geçmiş saç boyları uzamıştır (Baydar ve Özkan, 1999: 53).

1930’ların en önemli değişikliği dekolterlerin sırta kaymış olmasıdır. Özellikle gece kıyafetlerinde dekolterler sırttan bele kadar inmiştir. İnce askılı elbiseler sıklıkla kullanılmaya başlamıştır. (Şahin, 1990: 73,74) Yeni elbise modellerinin özelliği omuz, kalça ve göğüsleri kadınsı hatları ortaya çıkması olmuştur (Baydar ve Özkan, 1999: 53). Sırtlar açılıp askılar inceltir korunmak ve gösterişlerini artırmak amacıyla kürk mantolar ve omuzlara atılan ‘renard argente’ (tilki kürkü) moda olmuştur. Şıklıklarını tamamlamak amacıyla ise siyah kadife şapkalar, eldivenler, süet çantalar, ipek kunduralar kullanmışlardır (Şahin, 1990: 73,74).

1930-38 göz alan yıllardır, daha kadınsı silüetler görülmektedir. Uzun gece elbiseleri, sırt dekolterleri, omuzlara alınan bolerolar ve kürkler dönemin en önemli özellikleridir. Kadın silüetleri daha kadınsıdır. Zayıf olmak uzun bacaklı görünmek önemli olmuştur. Bel çizgileri belirginleşmiş, omuzlara vurgu yapan giysiler sıklıkla görülmüştür (Şahin, 1990: 74). Uzun boylu görünmek için tüm terzilik hileleri kullanılmıştır (Baydar ve Özkan, 1999: 53).

1936’larda pliseler her tür kıyafette, özellikle elbiseler de, tayyörler de, mantolar da, gece elbiselerin de fazlaca görülmüştür (Anonim, 1936: 2).

1936 senesinin en yeni modası Çin modasının etkisidir. Herşeyde bir çinlilik vardır. Çin biçiminde dokunmuş kumaşlar, çin biçiminde emprimeler, çin biçimindeki tunikler hemen hemen her tarzda görülmüştür. Dönemin ünlü Paris moda markalarından Lanven’in siyah dar saten etek üzerine, açık mavi emprimeden dizlere kadar uzun tunik takımı, belinde gayet geniş siyah bir kemerlerle kombin edilmiştir (Anonim, 1936: 8).

Kaynak: Anonim 1936:8.
Şekil 4.7. Baskılı Bluz ve Eteği.

1936 yılında “Moda Albümü” dergisi yazısında moda olan renkler, “...lacivert, gece mavisi, Blö Pastel, menekşe mavisi, bahar yeşili, su yeşili, çam yeşili, acı yeşil, gelincik, kahve, şokola, Bua dö roz, pembe, li döven (şarap kaymağı), leylak, kehribar sarısı, yumurta sarısı, siyah, beyaz...” şeklinde verilmiştir (Anonim, 1936: 12).

Kaynak: Anonim,1936: 6.

Şekil 4.8. Yeni Yakalar ve Yeni Kollar.

1930'lu yıllarda moda olan kol ve yaka modelleri şekil 4.8'deki moda dergisinin yazısında görülmektedir. Yakalarda dıştan önlük yaka gibi takılmış piliseli, büzgülü, fiyonklu, düğmeli ve genellikle bedene göre değişik renk kumaşla yapılmış örnekler görülmektedir. Kollarda büzgü, pilise, fiyonk, fırfır kullanılmıştır.

4.2.1. Model Özellikleri

Etekler ve korsajlar dardır, gode ve akardeon pliseli modelleri giyilmiştir. Dar ve sıkı kollar yanında uzun ve geniş kollar da görülmektedir. Mantolar, bolerolar, tayyörler, etek ve ekose bluzlar giyilmiştir.

4.2.1.1. Manto

Truvakar veya uzun mantolar ve bolerolar üst giysi olarak giyilmiştir. Yünlü veya keten kumaşlardan, mevsime uygun olarak dikilmiştir. Dönemin modası pikür dikişlerle süslenmiştir. Kapamalarda, metal düğme kullanımları görülmektedir. Bellerinde deri kemer kullanılmış, piliselerle modeller süslenmiştir.

Kaynak: Anonim,1936:9-14.
Şekil 4.9. Manto Modelleri.

1936 “Moda Albümü’nün” nisan sayısından edindiğimiz bilgilere göre, yünlü ve çuha kumaşla dikilmiş spor manto modellerin de bej ve beyaz renkler kullanılmıştır. Kahverengi ya da kırmızı düğme, deri cepler, kemer, pikür dikişleri ve geniş pililerle süslenmiştir. Haziran sayısında ise, keten ve ince yünlü kumaşlarda beyaz, kurşuni gibi düz renkler, ekose ve puan desenleri görülmektedir. Yine pikür dikişler, piko ve yelpaze pileler vardır.

Kaynak: Moda Albümü, 1936: 11-13
Şekil 4.10. Spor Manto Modelleri.

1936 sonbaharında, spor manto modellerinde yünlü, satranç ve çizgi desenli, bej, yeşil, kahve düz renkli kumaşlardan yapılmıştır. Yaka, cep ve omuzlarında nervürler, kendi kumaşından kemer kullanımının yanında deri kemer de takılmıştır. Üstten takma cepler görülmektedir.

Kaynak: Anonim, 1936:14. ;Anonim, 1997: 138.
Şekil 4.11. Ekoseli Manto Modelleri.

Dergi yazılarında satranç deseni olarak verilen ekose kumaş bu senelerde manto kumaşlarında sıklıkla görülmektedir. Truvakar boy mantoların yanında uzun ve bolero tarzı daha kısa ceket boyuda vardır.

Kaynak: Anonim,1936:5.
Şekil 4.12. Manto Modelleri.

Yeşil, mavi, bordo, duman rengi gibi farklı renk mantolarda, kloke (kabarcıklı) yünlü kumaş ve astragan kürkler garni olarak kullanılmıştır. Astragan kürkler, siyah, gri gibi beden rengine uyumlu renklere sahiptir.

Kaynak: Anonim,1936:3.
Şekil 4.13. Kış Mantoları.

1936 Eylül ayının “Moda Albümü” dergisinde, 1937 yılında moda olacak mantoların modelleri görülmektedir. Yazı “Sağda omuzları ve kolları kürkle tezyin edilmiş (Rema) yünlü kumaştan güzel bir takım. Koyu bordo rengine olan bu paltonun robu şarap rengine olup kemeri ve yakasındaki fiyongosu yeşildir. Solda görülen mantoların birincisi pas rengi yünlüden olup yakasını bir Rönar arjente süslemektedir. Önden tek düğme ile kapanmaktadır. Diğeri çikolata rengi (Novi) yünlüsünden yapılmış yaka ve kollarında siyah pulen vardır. Bu mantonun arkası diğerinin olduğu gibi dikişsizdir.” şeklindedir (Anonim, 1936:3).

Kaynak: Anonim,1936: 13.

Şekil 4.14. Klâsik ve Sade Mantolar.

Kaynak: Anonim,1937:7.

Şekil 4.15. Manto Modelleri.

Klasik ve sade başlığıyla verilmiş manto modelleri görülmektedir (şekil 4.14). Daha önceki manto modellerinden farklı olarak daha fantezi kumaşlar kullanılmıştır. Kadife garni, deri düğmeler kürklerle süslenmiştir. Model özelliklerinde truvakar kapama, geniş yaka dikkat çekicidir. Şekil 4.15'den 1937 yılına ait manto modellerinde kaplan derisi deseni, modellerin hem iç astarında hemde dışındadır. Redingot tarzı mantolar dönemde sıklıkla vardır.

Kaynak: Anonim,1937:1-7.

Şekil 4.16. Yeni Manto Modelleri.

İnce ynl kumaştan yapılmış baharlık mantolar penslerle bedene oturtulmuştur. Puanlı kumaş ve ekose kumaşlar tüm bedende ana kumaş olarak kullanılabilirdiği gibi garni olarak yaka ve beden kenarlarında kullanılmıştır. Cep kenarlarında koyu düz renk garni Şekil 4.16’da görülmektedir.

4.2.1.2. Ceket, Bolero, Kap

Kaynak: Anonim, 1937: 14
Şekil 4.17. Kısa ve Dalgalı Ceket.

“*Kısa ve dalgalı ceket*” diye adlandırılan dönemde moda olmuş ceket modeli Şekil 4.17’de görülmektedir. 1936’larda moda olmuş bol ceketlere, dalgalı ceket denilmiştir. Koyu kahverengi kumaştan yapılmış bu modeldeki tayyrn n tarafı bel hizasında kesilmiştir. Yakası sarı pike çiçeklerle süslenmiştir. Sarı pike bir bluz ve sarı deri bir kemerle kombinlenmiştir.

Dar ve sıkı ceketler yanında sak biçimi bol ceketler de giyilmiş, bolerolar, piliseli kaplar moda olmuştur (Anonim,1936:8). Bolero ve bolero tarzı kısa ceketler hem sokakta hemde gece için için elbise üzerine alınmıştır. Bolerolar kısa bir etekle giyildikleri zaman Şehir elbisesi, uzun bir etekle ise yemek ve gece elbisesi olarak kullanılmıştır (Anonim,1936:7).

Kaynak: Anonim,1936:7.
Şekil 4.18. Ceket Modelleri.

Kaynak: Anonim, 1936: 16.
Şekil 4.19. Kısa Ceket modelleri.

Dönem dergilerinin kıyafetleri kombinleme konusunda da yönlendirme yaptıklarını görmekteyiz. Dergiler hangi ceket, hangi tarz etekle giysek, sokakta giyilecek, gündüz kıyafeti ya da yemek ve geceye uygun olacağı konusunda bilgiler içermektedir. Örneğin; “Sağdaki modelde önü işlemeli yeşil kenarlı kısa ceketin altına giyilen yeşil kısa bir etek, onu gündüz ve sokak elbisesi yaptığı gibi sol tarafta görülen modeldeki gibi uzun beyaz etekle giyildiği zaman bir gece elbisesi olmaktadır. Ortadaki bolero, kalın ketenden iki renk yapılmıştır. Kısa yünlü koyu bir renk etekle gündüz elbisesi ve ketenden uzun bir etekle yaz geceleri için çok orjinal bir elbise olmaktadır” (Anonim,1936:7).

Akşam tuvaletleri ve yemek elbiseleri üzerlerine alınan kısa ceketlerle birlikte giderek tayyör şekline dönüşmüştür (şekil 4.19). Sağdaki modelde, siyah üzerine ağaçlar, yazılar ve balıklarla yeşil ve kırmızı renkte basılmış emprimeden yemek elbisesi görülmektedir. Soldaki modelde ise maroken (üzerine benekler basılarak, Fas'ta işlenen bir tür keçi derisine benzetilmiş) emprimeden yapılmış gece tayyörü görülmektedir.

4.2.1.3. Tayyör

Günün her saatinde taşınacak kısa ve uzun ceketli tayyörler moda olmuştur. Genellikle kısa olan ceketlerin yanında truvakar uzunluğunda diz kapaklarına kadar uzun ceketler de görülmektedir. Genellikle yakasız ve röversiz tayyör modellerinin kumaşların da, fay, tafta ve emprimeler kullanılmıştır. Gri siyah ve beyaz emprimeli ceketler siyah eteklerle giyilmektedir. Kloke kumaş türünden, genellikle siyah ve beyaz renk yapılmış, gece tayyörleri giyilmiştir (Anonim,1936:8).

Kaynak: Anonim, 1936:1.
Şekil 4.20. Pikür Modası.

Şekil 4.20’de dönemin mantolarında, tayyör elbiselerinde süs unsuru olarak fazlaca kullanılmış pikür dikişi görülmektedir. Kullanım yerleri renk ve detay örnekleriyle verilmektedir. *“Pikür modası, bu sene gerek paltolarda gerekse tayyörlerle elbiselerde pikür modası vardır. El ile kaba kaba işlenen pikürlere İngiliz pikürü tabir olunur. Elbiseye ince bir zarafet veren bu pikürler renkli olarak işlenmektedir. Solda bordo rengindeki tayyör ceketinin yakası ve kemeri beyaz pikürle işlenmiştir. Ortadaki mantonun hemen her tarafında aynı pikürler görülmektedir. Sarı yünlüden olan bu mantonun pikürleri kahverengindedir. Yanındaki kısa ceketli kırmızı ceketin pikürleri platin rengindedir. Sağda görülen lacivert elbisenin arkası ve önü çok güzel bir şekilde beyaz pikürlerle süslenmiştir.”* (Anonim,1936:1).

Paris'ten Robert Piguet terzihanesinin üç modeli, "Moda Albümü" dergisi tarafından özel olarak getirilmiştir ve dergide renkleri model özellikleri ile sunulmuştur (şekil4.22). Yazıda "...Sağdaki model siyah noktalı beyaz keten kumaştan yapılmış ve siyah lake düğmelerle süslenmiş şık bir seyahat tayyörüdür. Şapkası, eşarp ve çantası menekşe rengindedir. Ortadaki model, yaz mevsimi için ince yünlü kumaştan yapılmış ve üç parçadan oluşmuş yolculuk tayyörüdür. Eteği düz siyah, ceketi ise beyaz üzerine verev çizgili ince yünlüdür. Kemerinin tokası ve ceplerinin üstündeki düğmeleri siyah glase deri ve bluzu gelincik rengi ketendendir. Soldaki modelde, beyaz üzerine siyah, kırmızı ve menekşe rengi satranç çizgili emprime keten kumaştan yapılmış bir takım elbise görülmektedir. Uzun bol ceketinin cepleri ve yakası, siyah ketenden yapılmış olan bluzunun kumaşındandır. Düğmeleri ise glase deridendir." denilmektedir (Anonim, 1936: 11).

Kaynak: Anonim, 1936: 13.
Şekil 4.23. Takım Elbiseler.

Takım elbiseler de nervür süs dikişi kullanılmıştır. Kol ve yakalarda süs unsuru olarak dilimler vardır. Şekil 4.23'de görülmekte olan ipekli dökümlü lacivert renk kumaş ve tafta siyah renk kumaşla yapılmış her iki modelde nervür süs dikişleri görülmektedir. Kalın kemer beli sarmaktadır.

Kaynak: Anonim, 1937:9
Şekil 4.24. İlkbaharlık Takım Elbiseler.

İlkbahar mevsimine uygun takım elbiseler (elbise ve üstü) şekil 4.24'de görülmektedir. Öne çıkan özellikleri, nervür süslerinin çapraz şekilde de kullanılmasıdır. Yaka kollarda parlak deri şeritler vardır.

Kaynak: Akkoyunlu, 2006: 44.
Şekil 4.25. Şeref Akdik, Ayna Önünde Köpekli Kadın(1930).

Yaka ve kol kenarlarındaki açık renk dantel kullanımı, uzun ceket boyu, pileli eteği, beyaz eldiveni ve ona uyumlu lacivert kurdela ile sarılmış şapkası ile şekil 4.25'de, 1930 yılı Türk kadınının dönemin tüm moda unsurlarını üstünde taşıdığı görülmektedir.

4.2.1.4. Etek, Bluz

Kaynak: Anonim, 1937: 10.
Şekil 4.26. Bluz Modelleri.

1937 yılına ait bu dergide moda olan bluz modellerinde pikür, nervür kullanımı, geniş omuzlar, kabarık kollar, saten ve ipek kumaşlar, fisto işlemler ve büzgüler dikkat çekmektedir. Saten ve ipekli kumaşlardan yapılmış bu tarz bluzların renkleri lacivert, yavruağzı olarak belirtilmiştir.

Kaynak: Anonim, 1936: 15.
Şekil 4.27. Bluz Örnekleri.

1936 yılı Moda Albümü dergisinde bu yıllarda moda olan “Çin stili” diye isimlendirilen bir tarzdan bahsetmektedir. Şekil 4.27’de buna örnek modeller görülmektedir. Bluz modeli ipekli emprimeden yapılmış, ceketinin üzerine emprimelerin şekilleri aplikasyonla işlenmiştir. Takım elbise modelinde, kırmızı ipekli kumaş ve garnisi için kırmızı üzerine beyaz ve mavi puanlı ipek kullanılmıştır. Ceketini aynı renk kumaşla astarlanmıştır.

Kaynak: Anonim, 1936: 15.
Şekil 4.28. Bluz Modeli.

Sabah ve öğleden sonra tayyörleri ile giyilmek üzere satrançlı veya ekoseli bluzlar yapılmıştır. Bluzun yakası ve kolları boru şeklinde toplanarak aynı kumaştan pilise yapılmış parçalarla altından büzülmüştür (şekil 4.28). Mevhibe hanımın 1930’lu yıllarda giydiği etek bluzunda, eteğinin pilisesi yaka ve kollarında kullandığı kırık beyaz danteller dikkat çekmektedir (şekil 4.29).

Kaynak: Bilgehan, 1996: 13.
Şekil 4.29. Mevhibe Hanım’ın Etek Bluzu.

4.2.1.5. Elbise

Hem dar hem bol elbise modelleri bu dönemde görülmüştür. Elbiselerin yaka ve bellerinde elişî ile işlenmiş broderi motifler veya bazende çiğ renklerle işlenmiş bu motifler yerine boncuk ve cam işlemler de yapılmıştır. Koyu renkli elbiselere parlak renklerde biyelerle hareketlendirilmiştir. Mesela siyah elbisenin kenarına kırmızı ve sarı renkli emprime ile kenar kullanılmıştır. Gece için eski Yunan elbiselerini andıran bol etekli, dar belli elbiseler giyilmiş, bellerine altın veya gümüş kemerler takılmıştır. Dantel, tül ve emprimelerden göğüsleri az dekolteli elbise modelleri ve papaz cübbesine benzetilmiş, geniş ve uzun kollu apremidi elbiseler moda olmuştur (Anonim, 1936:8).

Kaynak: Anonim, 1936:5.
Şekil 4.30. Desenli Elbiseler.

Kaynak: Anonim, 1997: 122
Şekil 4.31. Elbise Modeli.

Desenli elbise modelleri şekil 4.30'da görülmektedir. Elbiselerde dikkat çekici model özellikleri, yan eteklerdeki büzgüler, yaka ve kol detaylarında kullanılan volanlardır. Eldiven ve baskı renkleriyle uyumlu kemerlerle elbiseler tamamlanmıştır. Şekil 4.31'de dönemin ilk kadın hukukçularından Süreyya Ağaoğlu'nun elbisesinde koyu renk yaka, kemer, düğme kullanılmış, etek boyu diz altında bitirilmiştir. Elbisesi koyu renktir ve şapka, eldiven gibi aksesuarlar takmıştır.

Kaynak: Anonim, 1936:9.
Şekil 4.32. 1936 Elbise Modelleri.

Kaynak: Anonim, 1936:1.
Şekil 4.33. Yazlık Elbisler.

Plise ve nervür kullanımı diğer kıyafet modellerinde görüldüğü gibi 1930'lar boyunca elbise modellerini de süslemiştir. Şekil 4.32'deki yaz elbiselerinin ceplerinde, kollarında, ön parçalarında, fiyonklarında, bu pliseler ve nervürler görülmektedir. Şantung ve keten kumaşlar yaz elbiselerinde, düz ve satranç desenli olmuştur. Parlak deri kemerler takılmıştır. Yaz mevsimi için giyilebilecek baskılı emprimeden elbise modelleri yapılmıştır. Şekil 4.33'de mavi, beyaz, kırmızı renk ağırlıklı küçük desen kullanımıyla hazırlanmış bu elbise modelleri görülmektedir. Üstüne giydikleri kısa ve kabarık veya düz kollu ceketler ile elbiselerini tamamlamışlardır. Şekil 4.34'de görülen elbiselerde kol, yaka ve ceplerde kürk garniler, brode işlemler, kravatlı yakalar, karpuz kollar kullanılmıştır.

Kaynak: Anonim, 1936:3.
Şekil 4.34. Yazlık Elbisler.

Kaynak: Anonim,1937: 12.
Şekil 4.35. Balo Elbiseleri.

Kaynak: Anonim,1936:7.
Şekil 4.36. Elbise Modelleri.

Balo elbiseleri daha çok siyah, gri, mavi, menekşe renklerinde, saten ya da kadife kumaşlardan yapılmıştır. Prenses, kruvaze kapamalı kimono, arkadan düğmeli modelleri, ajurlar, lame kenarlar, süslemiştir.

Eski Yunan tarzında elbiselerde moda olmuştur. Şekil 4.36'da, beyaz mat ipekli kumaştan yapılmış ve belinde sarı madenden kemeri bulunan elbise yunan biçimine örnektir. Bu tarz yemek kıyafetlerinin üzerine almak için kenarına kahverengi kürk geçirilmiş sarı renkli bir kap modeli de resimde elbise modelinin yanında verilmektedir. Kabarık karpuz kollar ve üstlerine aldıkları giysilerde görülen kürk süslemeler dikkat çekmektedir.

Kaynak: Anonim,1937: 12.
Şekil 4.37. Elbise Modelleri.

Şekil 4.37’de pastel rengi elbiselerle giyilmesi tavsiye edilmiş, siyah yünlü kumaştan yapılmış gece mantosunun yakası, beyaz kadife garni ve sim brode ile süslenmiştir. Beyaz ve sarı lameden yapılmış gece elbiselerinin dikkat çeken özelliği bedeni ve eteğindeki drapedir. Yaka kısmına altın zincir takılmıştır. İlkbahar gecelerine uygun olarak verilmiş elbise modelinde ise, siyah yünlü üzerine siyah dantel ile enkrüstasyon yapılmıştır. Bazı elbise modellerinde parlak pul işlemler de vardır. Şekil 4.38’de düğüne giderken giyilecek şık gece elbise modelleri verilmektedir.

Kaynak: Anonim,1937:4-5.
Şekil 4.38. Şık Elbiseler.

Kaynak: Bilgehan, 1996: 13.
Şekil 4.39. Mevhibe İnönü'nün Gece Elbiseleri.

Mevhibe Hanım'ın 1930'larda resmi davetlerde giydiği şekil 4.39'daki elbise modellerinin önemli özellikleri, sırt dekoltesi ve yandan açılan yırtmaç içinden çıkan farklı renk garnisidir.

Kaynak: Akkoyunlu, 2006: 163.
Şekil 4.40. Nazmi Ziya Güran, Taksim Meydanı (1935).

Nazmi Ziya Güran'ın Taksim meydanındaki kadınları resmetmiş olduğu 1935 yılına ait tablosu, elbise desen ve renkleri açısından bize bilgi vericidir. Mavi, sarı, pembe tonlarda ve desenlerdeki elbiselerini kadınlar dönemin moda olan tarzlarında şapka, çanta ve ayakkabılar ile tamamlamışlardır.

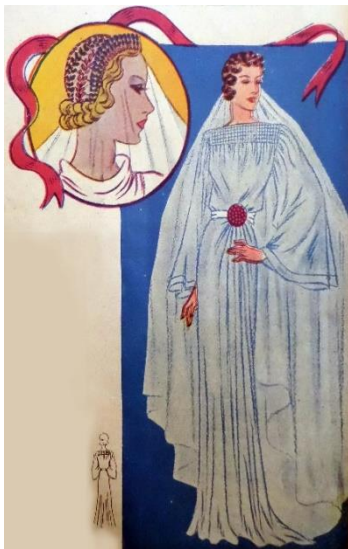
4.2.1.6. Kürk

Kadınlar, 1930'lu yıllar boyunca da kürk modellerini üstlerinde taşımışlardır. Şekil 4.41'de Keriman Halis Ece'nin 1932'de dünya güzellik kraliçesi seçildiği yıllarda çekilmiş bir fotoğrafında omuzlarına aldığı kürkü çok şatafatlıdır. Mevhibe İnönü'nün, 1930'lu yıllar boyunca giymiş olduğu kürk paltosunun, açık renkli ve boyunun çok uzun olmadığı görülmektedir.

Kaynak: Anonim, 1997: 126; Bilgehan, 1996: 12.
Şekil 4.41. Kürk Modelleri.

4.2.1.7. Gelinlik Elbiseleri

Kaynak: Anonim, 1937:1.
Şekil 4.42. Gelinlik Elbiseleri.

Şekil 4.42’de 1937 yılının mart ayına ait dergide verilen gelin elbisesi modelinde, beyaz krep satenden yapılmış bol bedeninin, arı yuvası yapılmış göğsünün üzerine büzgülerle takıldığı anlatılmaktadır. Drapelerden meydana gelmiş olan eteğinin önündeki bolluk belinde lal taşı bir tokanın altında toplanmıştır. Geniş ve bol kolları büzgülerle omuza takılmış ve bileklerde yassı bir volanla ağırlaştırılmıştır. Başında taçsız olarak tül den duvağı vardır. Gelin başlığı, renkli çiçeklerle yapılmış ve duvağın üstünde taşınmaktadır. Dergide aynı başlık modelinin beyaz renkle de yapılabileceğinden bahsedilmektedir.

Kaynak: Anonim, 1937:2.
Şekil 4.43. Gelinlik Modeli.

Kaynak: Anonim, 1937:3.
Şekil 4.44. Gelinlik Modelleri.

Şekil 4.43’de “1937 yılının en kibar ve en yeni gelin elbiselerinden biri” başlığı ile verilen gelinlik modeli, Parisin en ünlü modaevlerinden biri olan Worth imzalıdır. Kontes Jacqueline Dupuy’un nikahında giydiği gelin elbise modeli, yenilikler hakkında bilgi vermektedir. Beyaz ve kalın parlak satenden yapılmış elbise uzun kuyrukludur. Kısa ve şişkin kollarının üzeri beyaz ipekle işlenmiştir. Tacı sadece çiçeklerle süslenmiştir ve tülü oldukça uzundur. Şekil 4.44’te bu yıllardaki gelinlik modellerinin kabarık ve çok şatafatlı olmadığı görülmektedir. Kabarık eteklerin yerine, düz ve dar etekler uçlara doğru hafifçe açılmaktadır. Gelinler başlarını taşlar ve taşlardan devam eden omuzlara kadar ya da yerlere kadar uzanan duvaklar ile süslemişlerdir.

4.2.1.8. Deniz Kıyafetleri

Kaynak: Anonim, 1936: 16.
Şekil 4.45. Deniz ve Plaj.

1930’lu yıllarda giyilmiş, deniz kenarı kıyafeti ve mayo modeli ne örnek şekil 4.45’de görülmektedir. Bu deniz kenarı kıyafeti, sarı üzerine kırmızı çapa baskılı, kırmızı askılı üst ve altına aynı renkte bol paçalı bir pantolonla tamamlanmıştır. Mayo modeli kısa şort şeklinde ve askılıdır.

Kaynak: Anonim, 1936:3.
Şekil 4.46. Plaj Elbisesi.

Jersey kumaşlar kullanılarak yapılan bu tarz plaj elbiseleri, mavi ve gelincik rengi gibi yazı uygun sıcak ve parlak renklidir. Mavi renkli bu kıyafetin askılarında, kabında, düğme ve düğme iliklerinde gelincik rengi kullanılmıştır.

Kaynak: Anonim, 1936:9.
Şekil 4.47. Mayo Modelleri.

“Mevsim başlangıcında Avrupanın meşhur plajlarında görülen bu mayo ve pijamaların modellerini Lion mağazası bu hafta zarfında İstanbul’a getirmeye muvaffak oldu. Ressamımız tarafından aynen renkleri ile kopyaları çekilen bu modellerin biçimindeki yenilik ve renklerindeki sadelik göze çarpmaktadır. Bunların dokunma şekilleri kadın vücudunun ahenk ve estetik esaslarına göre biçilmiş olmaları ve tamamen yeni mevadı iptidaiye ile dokunan yünlerinin fazla elastikiyeti vücadebir korse vazifesi görmektedir” şeklinde verilen yazıyla birlikte dönem mayo ve plaj giysileri şekil 4.47’de görülmektedir. Marin (denizci) tarzında kıyafetlerin, lacivert zemin rengine, beyaz çizgi ve puantiyelerle kullanıldığı, çapa baskıları, denizci yakalar, kırmızı şapka ve sandaletlerle giyildiği görülmektedir (Anonim, 1936:9).

4.2.1.9. İç Çamaşır

Kaynak: Anonim, 1936: 16.
Şekil 4.48. Çamaşır Modelleri.

“Yeni çamaşırlar aplikasyon ve dantel başlığı” ile verilen “Moda Albümü” dergisinin yazısında 1930’lu yıllarda giyilen çamaşır modelleri görülmektedir. İpek kumaşlı, pembe ve havai mavi renkli iki model görülmektedir. Soldakinin göğüs kısmı tamamen dantel ile süslenmiş olup ince bir dantel ile eteğinin uçları da çevrilmiştir. Sağdakinin göğsündeki büyük çiçekler içi mavi renkte saten ile aplikasyon yapılmıştır. Göğsünün etrafındaki güller, yapraklar ve sapsarı kordone ile işlenmiştir. Önü verev olarak biçilmiştir (Anonim, 1936: 16).

4.2.2. Kullanılan Aksesuarlar ve Detaylar

Siyah kadife şapkalar, geniş kenarlı büyük şapkalar, eldivenler, süet çantalar, ipek kundurular ve tilki kürkleri aksesuar olarak bu yıllarda kullanılmıştır (Şahin, 1990: 74).

Kaynak: Kaynak: Anonim, 1997: 118.
Şekil 4.49. 1930'lu Yıllarda Şapka Modelleri.

Şapkalar fantaziliklerini 1930'lu yıllar boyunca devam ettirmiş, 1936 yazına doğru sadeleşmeye başlamıştır. Şapkalar 1936 ilkbaharında çarpıcı renklerde rubi, portakal, mavi, yeşil kadifeden drapeli modellerde yapılmıştır. Şapkalar genellikle zıt renk elbiselerle taşınmıştır. Denizci şapkaları ve yaz için beyaz deriden yapılmış şapkalar takılmıştır. Hasır şapkalar çiçeklerin yanın da, renkli cam ve tüy gibi malzemelerle süslenmiştir (Anonim, 1936: 8).

Kaynak: Anonim, 1936:1,8.
Şekil 4.50. Şapka Modelleri.

Şekil 4.50'deki şapka modellerinde, drape ve kırmızı kurdela kullanılmıştır. Sağdaki model ince sarı renkli hasırdandır ve jokey kasketini andırmaktadır. Ayrıca sağda ki model için dergi “...bu güzel model Paris şapkacılarından ve moda

mucitlerinden Marsel Roz'un yaz için yaptığı en iyi modellerden biridir..."
demektedir (Anonim, 1936: 8).

Kaynak: Anonim, 1936:1.
Şekil 4.51. Fötr Şapka Modeli.

Bayan Emilia Griscti Rose Valois'nin 1936 ilkbaharı için yapılmış şapkasıyla görülmektedir. Bej rengi fötr şaka modelinde kahverengi kurdeleden garnisi vardır.

Kaynak: Anonim, 1936:8; Anonim, 1937:1.
Şekil 4.52. Şapka Modelleri.

Danteller, güller, kurdeleler, fiyonklar ve büyük tafta çiçeklerle süslenmiş şapka modellerinde panama hasır, bengal hasır gibi malzemeler kullanılmıştır.

Kıyafetlere kapama unsuru olarak kullanılan düğmeler, madenden yapılmış ve renkli taşlarla süslenmiştir.

Kıyafetlerin bellerini süsleyen kemerler, kışın parlak deri, yaz için ise rafyadan yapılmıştır.

Yazlık şemsiyelerin sapları kamıştan yapılmış, 1930'ların sonlarına doğru sap boyları uzamıştır. Şemsiyelerin üstleri, emprime kumaşlarla kaplanmıştır.

Kaynak: Anonim, 1937:6.
Şekil 4.53. Kunda Modası.

Ayakkabılarda 1936 senesinde sabah giyilen ve spor modellerin de burunların dört köşe olduğu görülmüştür. (Anonim, 1936: 8). Bordo, toprak rengi, kırmızı, ot yeşili, lacivert, koyu kahve beyaz ve siyah gibi deri renkleri ayakkabılarda vardır. Spor modeller için lezar ve krokodil derilerinin tüm renklerinin yanında süet ve podösüet derilerde kullanılabilmiştir. Beyaz iskarpinler, beyaz lezar, beyaz süet, beyaz glaselerden yapılmıştır. Elbise renklerinde görülen frapanlık ayakkabı renklerinde de yansımıştır. Özellikle spor iskarpinler canlı renklidir. Dört köşe burunlar 1937'de hala giyilmiş, fakat modası giderek azalmıştır. Kapalı dekolteli ve yüksek iskarpinlerin kupları oldukça hafif olmuştur. Sandal modelleri 1937 yılında giyilmeye devam edilmiş, dekupajlı olanları moda olmuştur.

4.2.3. Kumaş ve Desen Özellikleri

Keten kumaş, manto, plaj elbisesi, tayyör ve çeşitli elbiseler de sıklıkla kullanılmıştır. Kloke, yani kabarcıklı kumaşlar bu yıllarda çok moda olmuştur. Klokedan yapılmış siyah ve beyaz gece tayyörleri giyilmiştir. Elişi taklidi kumaşlar ile Acem ve Çin kumaşları da sıklıkla görülmüştür.

İpekli kumaşlarda çin baskıları, acem şalı taklidi fular ve marokenler, göz alıcı renklerle basılarak kullanılmıştır. Seyrek anahtar baskıları, nota baskıları, sık sık ve ters yüz basılmış matbaa harfleri kumaşları süslemiştir. Büyük ve araları açık çiçek baskıları görülmüştür.

Hangi kumaş çeşitleri giyileceği, hangi desen ve renklerin tercih edileceği dönem dergilerinden “Moda Albümü” dergisinde sunulmuştur. Dergide “...Çiğ renklerle örülmüş ve düğümlenmiş Arapkir keçesini andıran yünlü bir kumaşta, mavi, yeşil, kırmızı, sarı ve siyah renkleri bir arada görüyoruz. Fakat keçe gibi sert değil, adeta bir yaprak gibi ince, pamuk gibi yumuşak gevşek ve örülmüş. Tavşan tüyleri tabir olunan tatlı renklerde gayet elastiki kumaşlar 1936 modası için çok uygun...” denilmişken, düz renkli kumaşlar için ise “...Bunların düz olmalarına rağmen hepsinde kendinden kabarcıklarla yapılmış resimler ve şekiller var. Gayet yumuşak fakat çok sık örülmüş kumlu ve granitli gibi parıldayanları olduğu gibi...” denilmiştir. Gevşek ve seyrek dokunmuş kumaşlar, kabarcıklı düğümlü diye tabir ettiği dokulu kumaşlar ve yumuşak yünler, ipekli emprimeler, özellikle Acem taklidi ve Çin tenziyatlı diye tabir edilen kumaşlar dönemin kumaş modasını oluşturmuştur (Anonim, 1936: 12).

Dönemin önemli mağazalarından Lion mağazası, moda olan kumaş numunelerini ve bunlardan yapılmış model örneklerini sunmaktadır. Yaprak, dal ve atlı süvari baskılı kumaşların zemin renkleri lacivert ağırlıklıdır. Baskı renkleri, beyaz, kırık beyaz, sarı, yavruağzı gibi renklerdir.

Kaynak: Anonim, 1936:2.

Şekil 4.54. Lion Mağazası Kumaşları.

Sağda, lacivert üzerine beyaz suvari resimleri baskılı emprime kumaş örneği görülmektedir. “Şövalye” ismi verilmiş bu kumaştan yapılmış tayyör, dönemin en moda çizgilerinden olmuştur. Ortada Lion mağazasının en yeni kumaş örneği olarak sunduğu “Lake” isimli kumaştan yapılmış tayyör modeli görülmektedir. Lake kumaşlar daha çok monğol ve maroken (Fas’ta işlenen yumuşak bir tür keçi derisi) gibi daha ağır kumaşlardan yapılmıştır. Lake boyaları kumaşların üstüne kabartma olarak basılmıştır. Bu kumaşların tersleri düzdür. Solda “matlase” denilen kabarcıklı ve kıvrıkcıklı parlak kumaştan yapılmış çok kibar bir öğleden sonra elbisesi modeli görülmektedir. Yakası beyaz pikedendir. Göğüs kısmı sarı yapraklarla süslenmiştir (Anonim,1936: 2).

Kaynak: Anonim, 1936:1.
Şekil 4.55. Kürk Kumaşla Yapılmış Modeller.

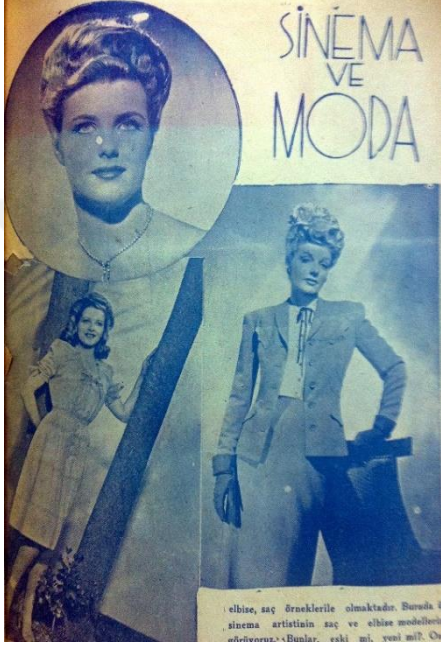
Kürk ve kürk garniler 1930'lu yıllarda da kullanılmıştır. Şekil 4.55'de "Elbise ve tayyörlerde kürk günün modasıdır" başlığı ile kürkün kullanım yerleri verilmektedir. Daha çok tavşan, astrakan ve karakül kürkleri, garni olarak yaka ve cep kenarlarında ince ve kalın garniler olmuştur. Kahve, bordo ve siyah gibi renkleri vardır.

4.3. 1940'lı Yıllarda Modanın Etkilendiği Sosyal Olaylar

1 Eylül 1939 yılında başlayıp 2 Eylül 1945 yılına kadar devam eden İkinci Dünya savaşı giyim kuşam, yaşam tarzı gibi birçok alanda etkili olmuştur. 1940 yılında Paris Alman kuşatması altına girmiştir. Her anlamda moda devi olan Paris savaş yıllarında moda üretememiştir. Savaşın bitmesinden sonra 1947 yılında Christian Dior, New Look koleksiyonuyla Paris'in adını moda anlamında tekrar dünyaya duyurmuştur (Karıklı ve Tozan, 1998: 146-147).

Savaş yılları boyunca Amerika özellikle de Hollywood moda merkezi olmuştur. Marilyn Monroe ve Susan Hayward gibi Amerika yıldızlarının haberleri, hayatları giyimleri Türk dergilerini süslemiştir. Amerikan filmlerinde görülen

kıyafetler örnek alınmıştır. Şekil 4.56’da Ev Kadın dergisinde ki yazıda Amerikan modasının dünyaya hızla yayılmasının sebebinin film artistlerinin perdedeki son model elbise ve saç örneklerinden olduğu anlatılmaktadır. Bu haberde üç sinema artistinin saç ve elbise modellerini veren dergi yazısı, “...*bunlar eski mi, yeni mi? Onu tercih görüşü, sevgili bayan okuyucularımıza aittir ve tabii onu tatbik de yine kendi dileklerine tabidir.*” demektedir (Anonim, 1945:3).

Kaynak: Anonim,1945:3.

Şekil 4.56. Sinemanın Modaya Etkileri.

1947 yılında evlenmiş Prenses Elizabeth’in gelinliği dönemin modalarını etkilemiştir. Ev-iş dergisi gelinlik ve ayrıntılarıyla ilgili okuyucularına bilgi vermiştir.

1940’lı yılların kadın modaları hakkında ise bu dergiler aracılığıyla çeşitli bilgilere sahip olmaktadır. 1940’li yıllarda yayınlanan kadın dergilerinin başlıcaları, 1940’ta “Sesimiz”, “Kadın Dünyası” ve “Kadınlar Alemi” ,1943’te “Ev-Kadın”, 1944’te “Asrın Kadını” ve “Türk Kadını”, 1945’te “Ev Kadını”, 1947’de “Aile” ve “Hanımeli” 1948’de “Yeni Moda”, “Yeni Holivud Magazin” ve “Hanımeli”, 1949’da “Büyük Moda Mecmuası”, “Familya” ve “Dişi Kuş”,1951-1952 yılları arası “Resimli Romans” olmuştur(Pınarcı, b.t.).<http://e-bulten.library.atilim.edu.tr/sayilar/2013-03/images/Kadin-dergileri.pdf> .

4.4. 1940'lı Yıllarda Kadın Kıyafetlerinin Genel Özellikleri

1940'lar da vücut hatlarını ön plana çıkaran kalça yerine bele oturan kıyafetler, zarif silüetler, ince beller, ceketli takımlar giyilmiştir (Karıklı ve Tozan, 1998:146, 147).

1940'lar İkinci Dünya savaşı yıllarıdır. Avrupa ve Amerika'da da olduğu gibi Türkiye'de de yoksulluk ve darlık yılları olmuştur. Her türlü israfa özellikle de giyim kuşama yapılan harcamalar konusunda önemli kısıtlamaların olduğu yıllardır. Avrupa ve Amerika giyim sanayileri savaştan etkilenmiş, bununla birlikte Paris de Almanların işgalinde olduğu için uzun süredir modanın merkezi olması özelliğini kaybetmiştir. Bu sebeplerden dolayı moda, 1930'lu yıllarda görülen giyim çeşitlendirmeleri 1940'lı yıllarda da devam etmiştir. Eskileri yeni yapma ve ucuz kumaşlardan elbiseler dikilmiştir. İngiliz ve Amerikan hükümetleri en az kumaş ve malzeme kullanarak sade ve gösterişsiz giysiler yaptırmak üzere modacıları görevlendirmiştir. Bu çalışmalar sonucu ortaya çıkan giysiler dönemin moda silüetini oluşturmuştur. Askeri üniformalara benzer tarzda köşegen vatkalı omuzlar, kalçaya ve bele hafifçe oturan düz kesimli ceket ve mantolar giyilmiştir. Ekonomik güçlükler modaya sadeleşme getirmiş, tüm gereksiz süs detayları, abartılar kıyafetlerden kaldırılmıştır. Ev kadınları birer terzi gibi eski kıyafetleri elden geçirerek kullanılmıştır. Onarımlar ve gizli yamalar yapılmış, ters yüz edilip tekrar dikilen kıyafetler giyilmiştir. Şekil 4.57'de Hanımeli dergisinde verilen yazıda eski kıyafetlerin yeni modağa nasıl uyarlanacağına dair bilgiler görülmektedir (Anonim, 1948: 13).

Elde örme kazaklar tercih edilmiştir. Perdelik kumaşlardan, çarşaflardan, Amerikan bezlerinden spor tarzda ceketler ve şortlar yapılmıştır. Eski elbise, çanta ve şapkalar kurdele, rafya, ipek erkek mendilleri, kağıt gibi malzemelerle süslenmiştir. Ucuz ve kolay yoldan farklı gözükme amacıyla aksesuarlar kullanılmıştır. İpek çoraplar, pamuk ve yünlü çoraplara yerini bırakmaya başlamıştır. Savaş döneminde kadınlar bacaklarını boyayarak sanki ipek çorap varmış gibi göstermişler, ayak bileklerin üzerine kıvrılarak giyilen şoset çorapları kullanmışlar, pantolonları daha

çok giymeye başlamışlardır ve daha sonraları naylon çorabın çıkmasıyla çorap konusu çözüme ulaşmıştır (Baydar ve Özkan, 1999: 53).

Kaynak: Anonim, 1948: 13.
Şekil 4.57. Yeni Modaya Uyum.

1940’larda savaşın getirmiş olduğu karamsarlığa, umutsuzluğa karşı toplumun genel beğenisine uymayan aykırı kıyafetler giyerek gençler tepki göstermiştir. Özellikle 1943-1944 arası asi çılgın gençliğin giydiği kıyafet biçimine “*bobstil*” denilmiştir. Kadınlar, bluzlarının üstüne erkek vari ceketler giymiş, uzun saçlarını ağlar içine koymuşlar, şapka yerine külah tarzı veya simitçilerin kullandığı halka yastıkçıkları şapka gibi kullanmışlardır. Dizden yukarıda mini etekler giyilmiş, çok ince çoraplarla bacaklar ortaya çıkarılmıştır. Ayaklara yüksek tabanlı iskarpinler giymiş mercan rengi oje sürmüşlerdir. El tırnaklarını da uzatmış, mercan rengine boyamış, kırmızı rujlar sürmüşlerdir. Şatafatlı iri küpeler, iri yüzükler, kalın bilezikler takılmış, uzun kayışlı çantalar kullanılmıştır. Gene 1943-1945 yılları arası boyuna kırmızı mendil bağlama moda olmuştur. Dönemin yazarları bunu gizli bir anarşizm hareketi olarak görmüşlerdir. Genç kız ve erkekler düz kırmızı renk mendilleri boyunlara bağlamıştır (Karıklı ve Tozan, 1998: 161, 162).

Dünyada savaşın bitmesiyle moda anlayışının o koşullar da bile bitmemiş olduğu aksine hızlı üniforma yapma gereklilikleri sebebiyle hızlı bir hazır giyim sanayine sahip oldukları görülmüştür. Amerika çok hızlı bir hazır giyim kapasitesine sahip olmuştur. Amerika ve İngiltere moda anlamında önem kazanmaya başlasa da, Paris savaş yılları boyunca modanın merkezi olmaktan uzaklaşmış olsa da 1947’lerde Fransız modacı Christian Dior, “*New Look*” (*Yeni Görünüm*) adını alan ilk kolleksiyonuyla Paris’e moda anlamında tekrar eski önemini kazandırmıştır. 1947 yılından sonra etkilerinin yayıldığı Paris modası kadın giyimine radikal bir değişiklik getirmiştir. Tüm köşeli keskin hatlar yuvarlanmıştır. Göğüsleri vurgulayan, yumuşak, yuvarlak hatlı omuzlar ve pensler yapılmış kıyafetler, korse ile inceltilen beller, ayak bileklerine kadar inebilen geniş etekler giyilmiştir. Geniş eteklerin altına firfir volanlı kat kat iç etekler giyilmiştir (Baydar ve Özkan, 1999: 53). Hanımeli dergisindeki yazıda, Amerika’nın Paris’in yerini dolduramadığı , “...Amerika son senelerde bilhassa harp senelerinde moda, yaymak hususunda birinci plana geçer gibi olmuştur. Kalın dikişli, erkek biçimlerine yakın kıyafetler subay üniformalarına benzeyen giyimler birkaç zaman kadın alemini oyaladı fakat bu kısa devre bir devamlılık temin edemediği gibi... Dünya kadınlarına ince zevki, ince sanati, Paris modasını özletmek için büyük bir fırsat oldu.” şeklinde anlatılmaktadır. (Anonim, 1948: 12,13). İkinci Dünya Savaşı’nın bitimiyle süslemelere dönüş yapılmış, etek, ceket ve bluzlar gözde olmuş, eteklerde pililer, firfırlar kullanılmış, japone kollar tüm giysilerde görülmüş, bolero modası gelmiştir.

Savaşın görüldüğü, etkilerinin devam ettiği ilk yıllarda, askeri üniformalardan etkilenilmiş, renk olarak yeşil ve yeşilin her tonu kullanılmıştır. 1945 yılında açık pembe, açık başak sarısı, mavinin tüm tonları, 1947’de yeşilin her tonu, 1948’de her ton sarı, yeşil, mor, erguvan ve kırmızı tonları, 1949’da siyah, kırmızı, devetüyü renklerinin kullanımı öne çıkmışken, sarı, saman sarı, devetüyü, tütün rengi, bej, mavi, beyaz, yeşil, açık yeşil, kırmızı, nar rengi gibi renkler de 1940’lı yıllarda kullanılmıştır.

4.4.1. Model Özellikleri

4.4.1.1. Palto, Manto, Ceket, Bolero

İngiliz biçiminde ki, erkek paltoları tarzı yapılmış ve kışın kenarları kürkle süslenmiş mantoların astarları, içine giydiği elbisenin ipeğinden kullanılmıştır. Kadınlar başlarına giydikleri şapka rengini de mantolarıyla aynı tutarak şıklık yaratmışlardır. Yaz mevsiminde giymek üzere açık renk mantolar yapılmıştır. Manto içlerine rengine uygun, emprimeden elbiselerle kıyafetlerini tamamlamışlardır. Paltolar da kollar aşağı doğru bollaşmış ve yakalar genişlemiştir. (Karıklı ve Tozan, 1998: 146,147). Trenchcoat denilen, erkek tarzına uygun pardösüler giyilmiştir. 1941 yılında ise manto kumaşları büyük desenli ekoselerden yapılmış ve beller iyice oturtulmuştur.

Kaynak: Anonim,1946:1;
Şekil 4.58. Manto Modelleri.

Kaynak: Bilgehan, 1996: 19,23.
Şekil 4.59. Mevhibe İnönü'nün Pardesüsü ve Krep Mantosu.

Mevhibe İnönü'nün 1940'lı yıllarda resmi gezilerde giydiği üç parçalı tayyör ve pardösü ile şık siyah krep mantosu dönemin modalarını yansıtmaktadır.

Kaynak: Anonim, 1948:2,3.
Şekil 4.60. Yeni Mantolar.

1948 yılının manto modellerinde en dikkat çekici özellik canlı renklerde olmasıdır. Sarı, mavi, yeşil, fıstık yeşili, kırmızı renklerinde görülen mantoların yakalarında, kürk garnilerin kullanılmıştır. Bele oturan modellerin yanında, bol pelerin tarzlarında vardır.

Kaynak: Anonim, 1948: 13.
Şekil 4.61. Mantolar.

1948 manto modellerinde de dikkat çeken özellikler, uzun ve kloş etekler, dar beller, uzun kollardır. Bellere geniş veya dar, deri veya kendi kumaşından yapılmış kemerler takılmış, eteklerinin hafif kısalığı ise kışın çamurdan korunmak amaçlıdır. Manto modellerininde üzerinde kürk pelerinler kullanılabiliştir. Bu pelerinler daha iyi havalarda çıkarılabilmeleri amacıyla mantolardan ayrı olarak yapılmıştır. 1949 yılının mantolarında ise godeler kalkmış, geniş düz yakalarla, spor ve şal yakalar, kapaklı kollar kullanılmıştır. 1949 yılının kış aylarına gelindiğinde uzun ceketler moda olmuştur. Uzun ceketlerin mantolardan farkı, arkaları godeli ve aşağı doğru genişlemiştir.

Kaynak: Anonim, 1945: 30.
Şekil 4.62. Palto Modeli.

Kaynak: Anonim, 1948: 14.
Şekil 4.63. Palto Modelleri.

1948 palto modellerinde, bol reglan kollu modeller ve dar kollu ince belli modeller dikkat çekmiştir. Kumaşları düz renk ve tüylüdür. Kürk garni kullanımı sonbahar aylarında görülmektedir. Paltoların etekleri uzun ve kloştur. Düz kumaşların yanında nadiren de olsa iskoçlu ve satrançlı çizgili kumaşlar görülmüştür. Bol modellerde, omuzlar reglan ve kollar çok geniştir. Kol kapakları devrik veya genişken, yakalarda da hem dik yakalar hem de devrik yakalar vardır. Etekler uzun ve boldur. Düğmeler az ve basittir. Dar belli modellerde, beller dar, düğmeler tek sıralı, omuzlar pelerinli, kollar dardan bola kadar değişirken kol kapakları küçüktür. Kürk garnitür yakalarda ve kol ağızlarındadır. Pelerinleri kürkten yapılabilmektedir (Anonim, 1948: 14).

Kaynak: Anonim, 1949:19.
Şekil 4.64. İlk Bahar Pardesösi.

4.4.1.3. Tayyörler ve Döpiyesler

1940-1945 yılları arası modada yokluktan kaynaklı görülen sadelik tüm kıyafetlerde etkisini göstermiştir. Döpiyelerden vazgeçilmemiştir. Sadelik tek renk kullanımı ile vurgulanmış biye ve yapay çiçekler kullanılmıştır. (Karıklı ve Tozan, 1998: 146, 147).

1941 yılında uzun ceketler yaz mevsiminde moda olmuştur. Emprime taftadan veya ipekli jarse kumaşlardan yapılmış uzun ceketli tayyörler giyilmiştir. Ceketleri bol ve klasik tarzdadır. Ekose etek üstüne düz renk ceketlidir. Tayyörlerin belleri oturmuştur.

Kaynak: Anonim, 1945: 18; Bilgehan, 1996: 18.
Şekil 4.66. Tayyör Modelleri.

Mevhibe Hanım'ın bu yıllarda giydiği tayyörleri dönemin pileli modelleriyle örtüşmektedir. Lacivert krep kumştan yapılmış takımının işlemeleri ve şıklığı dikkat çekicidir.

Kaynak: Anonim, 1945: 11,29.
Şekil 4.67. Tayyör Modelleri.

Kaynak: Anonim, 1946: 20; Anonim, 1947:4.
Şekil 4.68. Bahar Tayyör Modelleri.

Bahar tayyör modellerinde, düz kumaşlarla birlikte desenli kumaşlarda vardır. Şekil 4.68'deki çapraz çizgili etek kumaşı, ceketin astarında da kullanılmış ve uyum sağlanmıştır.

Kaynak: Anonim, 1948:2,3.
Şekil 4.69. Döpiyeler.

1948 yılında yağmurlu ve soğuk havalardan korunmak için kalın kumaşlardan döpiyeler giyilmiştir. Şekil 4.69'daki gibi reglan kollar, yuvarlak ve erkek yakalar, kruvaze ve düz kapamalar kullanılmıştır. 1948 yılının tayyörlerinde de bellerin dar, üst parçaların eteklerinin, daha önceki senelere göre daha kısa olduğu dikkat çekmektedir. Ceketler, yaka ve cep kenarlarına etek kumaşından kullanılmış garnilerle tamamlanmıştır. Ceketlerin etek uçları köşeli ya da yuvarlaktır. Reglan kollar, kürk garniler, kruvaze ya da tek sıra düğmeli kapamalar kullanılmıştır (Anonim, 1948:2,3).

Kaynak: Anonim, 1948: 15.
Şekil 4.70. Tayyörler.

1948 yılının tayyörlerinin etekleri pilili, büzgüllü ve kloştur. Sadelik rüzgarı tayyörleri de vurmuştur. Düz renk ve hafif tüylü kumaşlar tercih edilmiş, küçük göze batmayacak düğmeler kullanılmış, yakalar kapalı tutulmuş ve kolların dar olduğu görülmüştür (Anonim, 1948: 15). 1949 yılında daha çok sade ve klasik tayyörler giyilmiştir.

4.4.1.4. Etek

1940'tan 1945'e kadar kısalan etek boyları, savaşın bitmesiyle tekrar uzamaya başlamıştır (Karıklı ve Tozan, 1998: 146-147). 1945'ten sonra vücuda oturan etekler moda olmuştur. 1946 yılında etekler kısa ve boldur. Bolluklar ya kalçadan veya belden başlamıştır. Beli yüksek, yassı pili veya piliseli etekler giyilmiştir. Eteklerin alt kısımlarında volanlarla süslenmiştir. İç eteklik giyilmesi o dönemin yeniliğidir, fakat hemen benimsenmiştir. 1947 yılında kloş ve bol etekler (savaş dönemindeki yokluktan dolayı olamamış), 1946 yılından 10 cm daha uzamış etek boyları, kalça üzerinde volan ve drapler çok moda olmuştur. 1947 yılında Christian Dior etkisiyle uzun etekler giyilmiştir (Karıklı ve Tozan, 1998: 146-147). 1948 yılında etekler hafif kısalmış, beller daralmıştır. 1948 ilkbaharın da, alt tarafları daracık etekler, pileli, kloş gibi çeşitli tarzlarda etekler giyilmiştir. Tüm bu etek

çeşitlerinde istenilen bellerin ince ve kalçaların dolgun gözükmektedir. Süsler bel bölgesine ilave edilmiştir. Düz uzun kloş etekler, koyu renk ipek veya suni ipekli kumaşlardan yapılmıştır. Yırtmaçlar yarım dır (Anonim, 1948:3). 1949'da da uzun olan etekler, önceki senelere göre biraz daha kısalmıştır. Dar ve pileli etekler giyilmiş, süsleri ise genellikle belden aşağı kullanılmıştır (Karıklı ve Tozan, 1998: 146-147).

4.4.1.5. Bluz

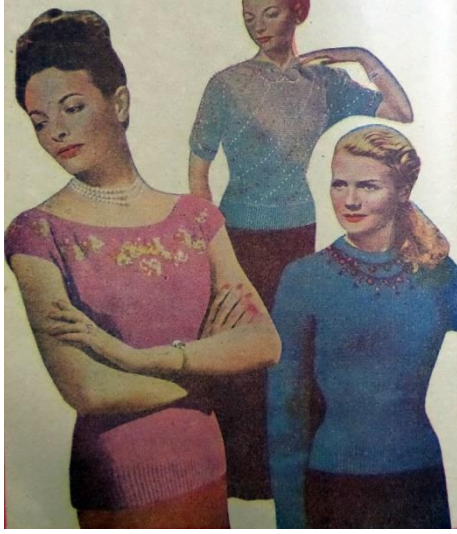
1945'ten sonra vücuda oturan eteklerle giyilmiş dar bluzlar çok moda olmuştur. 1946 yılında beyaz işli bluzlar kadınlar arasında tercih edilmiştir. Kısa veya uzun kollar, omuzda geniş bilekte darlaşmıştır. Bluzlar kapalı yakalı, süslü bilekli, beyaz garnitürlerle ve jabolarla zenginleştirilmiştir.

Kaynak: Akkoyunlu, 2006:109.

Şekil 4.71. Şeref Akdik, Kitap Okuyanlar(1946).

1948 ilkbaharında omuzlara doğru açık, omuz kenarlarında ince firfırlı bluzların kolları genellikle kısa kullanılmıştır (Anonim, 1948:3). 1948 yazında, ince ipekli uzun kollu ve yakaları hafif açık bluzlarda, fıstıklı veya kayısı renkleri tercih edilmiştir. Yakasına dantel ilave edilebilmiş veya eteğinin renginde kurdeleler kullanılabilmıştır (Anonim, 1948:3).

Kaynak: Anonim, 1949: 31.
Şekil 4.72. Triko Bluz Örnekleri.

1940'lı yılların modasına uygun, bel hatlarındaki inceliğe uygun darlıkta, vücuda oturmuş, kısa ya da uzun kol boylarında, yaka kenarlarında işlemleri olan triko bluzlar da giyilmiştir.

4.4.1.6. Elbise

1940'lı yıllarda akşam elbiseleri kolsuzdur. Tek parça elbiseler ceketsiz giyilmiş, ufak çiçeklerle renklendirilmiştir. 1941 yılında giyilmiş elbiselerin bedenleri genellikle bluzludur. 1945-1950 arası tek parça elbiseler giyilmiştir. Dekolteler beşgen yakalarla veya geniş havuz yakalarla süslenmiştir.

Kaynak: Anonim, 1945: 2,4.
Şekil 4.73. Elbise Modelleri.

1945 yılının dergilerindeki modellerde en dikkat çeken diz boylarıdır. Pileler genellikle ön kısımda ve az miktarda kullanılmıştır. Beller bedene oturtulmuş etek kısımlarına geniş fırırlar ilave edilebilmiştir. Çiçekli basma kumaşlardanda elbiselerin yapıldığı şekil 4.73’de görülmektedir.

Kaynak: Anonim, 1945: 6.
Şekil 4.74. 1946 Yılıın Elbise Modelleri.

1946 yılında jile tarzı elbiseler moda olmuştur. 1947 yılının gündüz elbiselerinin yakaları yüksek ve kapalıdır. Elbiselerin önlerinden çok arkalarına önem verilmiştir. Önler düzken, arkalarda büzgüler, drapeler vardır. Düz renkli elbiseler, büyük düğmelerle süslenmiştir. İnce silüetlerin moda olduğu bu dönemde, önü baştan aşağı veya bele kadar düğmeli bu elbiseler bedeni uzun gösterdiği için giyilmiştir. 1947 yılının gece elbiselerinde hem uzun hem kısa boylar görülmüş, tafta, muare, fay ve kadife kumaşlar kullanılmıştır. Omuzları açık ve ince askılı, tamamen pilise tül veya şifon gece elbiseleri vardır. Her ton yeşil renk, elbiselerde görülmüştür. Keten ve basma gibi daha ucuz kumaşlardan yapılmış tuvaletler de bile dekolterler açılmıştır.

Kaynak: Anonim, 1946:29,30.

Şekil 4.75. Şık ve Şehir Elbiseleri.

1948 yılında çok kısa, şort gibi elbiseler moda olmuştur. 1948 yılı ayrıca çok çiçekli elbiselerin yerini düz renkli elbiselerin aldığı sene olmuştur. Hatta eski elbiseleri hidro sülfür ile beyazlatıp düz renge boyamaları önerilmiştir. Senenin yazına doğru moda akımları, omuzları açıkta bırakan elbiseleri kabul ettirmek yoluna gitmişlerdir (Anonim, 1948:3).

Kaynak: Bilgehan, 1996:15,17.
Şekil 4.76. Mevhibe Hanım'ın Elbiseleri.

Mevhibe İnönü'nün 1940'tan vefatına kadar davetlerde giydiği beyaz tuvaleti ve davetlerde giydiği elbisesi 40'lı yılların modasını yansıtmaktadır. Şık, sade ve uzundur. Kuyruklu ve bol etekli model elbisesinin benzerleri, gece şık elbise modeli olarak dönemin dergilerinde de görülmektedir.

Kaynak: Anonim, 1948: 10,11.
Şekil 4.77. Şık Roblar.

Kaynak: Anonim,1949: 16.
Şekil 4.78. Kış Sonu Elbise Modası.

Kaynak: Bilgehan, 1996:7.25.
Şekil 4.79. Mevhibe Hanımın Elbisesi.

1949 yılının elbise modelleri bir önceki seneye benzer devam etmiştir. Ya bedene tamamen oturtulmuş ya da çok bol yapılmıştır. Düz kahverengi kumaştan yapılmış elbise üzerine yünle sırma karıştırılarak işlenmiş, Şekil 4.78'deki gibi elbise üzerinde şekiller meydana getirilmiştir. Şeritler, bedende içiçe kareler meydana getirirken, etek ve kolda verev kullanılmıştır. Bu işlemler için değişik kumaşlardan bantlar kesilerekte kullanılabilmiştir. Elbiselerin bellerine kemerler takılabilmiş şekildeki gibi kemerin ucundan madalyon sarkıtılmıştır. Yakasız elbise modelleri boyunlarına takılan şık eşarplarla tamamlanmıştır (Anonim, 1949: 16). 1949 yılının günlük sade elbiselerinde yünlü kumaşlar kullanılmış, öğleden sonra kıyafetlerinde parlak kumaşlar, aynı renk işleme ve pullarla süslenmiştir. Seneye hakim olan romantik hava tüm elbiselerde de görülmüştür. Kadife kumaş kullanımı elbiselerde çok moda olmuştur. Şekil 4.79'da Mevhibe İnönü'nün 1940' lı yıllarda giydiği kadife elbisesi görülmektedir. Kol boyları dirseğe çıkmıştır. (Karıklı ve Tozan, 1998: 146-147).

Kaynak: Anonim,1949:10,11.
Şekil 4.80. Yazlık Elbiseler.

1949 yazında elbiseler renklenmiş, kırmızı ve mavi, beyazlarla kombin edilmiş, beli dar, kemerli, dizaltı boylarda, kloş elbiseler giyilmiştir.

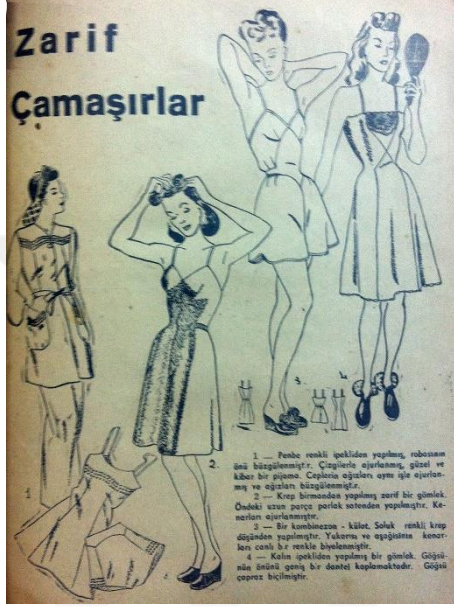
4.4.1.7. Gelinlik

Kaynak: Anonim,1945: 15.
Şekil 4.81. Gelinlik Elbiseleri.

4.4.1.9. İç Giyim

İç giyimde broderi ve biyelerle süslü kombinezonlar, nervürlerle süslü şömiz külotlar, ipek gecelikler, ipek tisörden pijamalar giyilmiştir. İç giysiler, göğüs kırmaları ve mader brodeleri ile süslenmiştir.

Kaynak: Anonim,1945: 31.
Şekil 4.84. Zarif İç Çamaşırlar.

4.4.1.10. Spor Giysileri

Kaynak: Bilgehan, 1996: 21.22.
Şekil 4.85. Kayak Ve Binici Giysisi.

Mevhibe İnönü'nün 1940'lı yıllarda giydiği kayak binici giysisi dönemin kadınlarının spora ve moda ile ilgisini göstermektedir. Sporla ilgilenen Türk kadını dönemin modasına uyarak yaptığı spora uygunda giyinmiştir.

4.4.2. Kullanılan Aksesuarlar ve Detaylar

1940'lı yılların başlarında, şapkalar eskiye göre önemini yitirmiş bu dönem için fazla sık kalmıştır. Türban biçiminde eşarplar kafalara sarılmış ya da eski şapkalarla ne tarz ucuz malzeme buluna biliyorsa onlarla süsleme yapılarak kullanılmıştır. El yapımı çiçekler meyve ve kurdeleden süslemeler revaçta olmuştur (Baydar ve Özkan, 1999: 53). 1941 yaz şapkaları, bingal ya da baku gibi ince hasırlarla imal edilmiştir. Şapkaların üstleri meyveler, çiçekler ve renkli kurdelelerle süslenmiştir. Pembe, gök mavi, siyah, turkuaz rengi şapkalar başlarda sıklıkla görülmüştür. Tepeleri yüksek, geniş kenarlı kaplin şapkalar kısa ve düzdür, ince valler takılarak süslenmiştir.

Kaynak: Anonim,1945:5.
Şekil 4.86. Şapka Modelleri.

1947 yılında şapkalar yana veya alına doğru itilerek takılmıştır. Kış aylarında, kadife bereler moda olmuştur. 1948 yılında da şapkalar, bereler kullanılmış, kısa fes olarak kürk kullanılmıştır. Şapkalarda kışın başlamış çiçek garnitürler ve kurdeleler modasına baharda tül takılması ilave olmuştur (Anonim, 1948: 3).

1940'lı yıllarda kıyafete uygun şapkalarla birlikte, eldivenler de giyilmiştir. Hatta misafirlige gidildiğinde ev içinde eldivenlerin çıkarılmaması önerilmiştir (Anonim, 1948: 3).

1940'lı yıllarda ayakkabılarla ilgili kadın dergilerindeki yazılarda, üç veya dört çift ayakkabıların olması, bunların değiştirerek giyilmesi sonucu bu fazlalığın israf değil, gereklilik olduğundan bahsedilmiştir. Bu seçilen dört ayakkabının değişik kıyafet tarzlarına uygun da seçilmesi gerekliliğinden bahsederek bunlarla ilgili şekil 4.87'deki gibi yazılı anlatımla önerilerde bulunulmuştur. Modelleri incelediğimizde dönemde, uzun topuklu, topuğu açık elbiselerle giyilebilecek tarzda ayakkabılar, önü kapalı, iskarpin tarzı, yarım topuklu, kış mevsimine uygun, mantolarla giyilebilecek ayakkabılar, düztabanlı daha spor, genç kızların düz hafif elbiselerle giyilebileceği

tarzda ayakkabılar, tuvaletlerle giyilmek üzere uzun topuklu balo ayakkabılarının giyildiği görülmektedir (Anonim,1948: 30)

Kaynak: Anonim,1948: 30.
Şekil 4.87. Ayakkabı Modelleri.

Kadınlarda tozluk kullanımı görülmüş. Ayakların ön kısmını örtmüş bilek üstüne kadar uzanmıştır.

1940'lı yıllarda da kürk yine moda olmuştur. Kadın modasının değişmeyen arkadaşı olarak 1948 yılının dergi yazılarında kürk ve kürk garni kullanımlarının yazıları bulunmaktadır. Az miktarda garni olarak kullanmak şartıyla ucuz ince kürkler yaka, bel ve kollarda kullanılmıştır. 1948 senesindeki yenilik daha önce yakalarda kullanılmış kürk garnilerin bellerde de görülmesidir. Tayyörlerde yakaya konulamadığı durumlarda, kollara kürk kapak olarak konulmuştur. Kürklü ve kapaklı kolların boyları kısa bırakılmıştır. Kürk pelerinler elbise ve mantolardan ayrı olarak dikilmiş ve omuzlara alınmıştır (Anonim,1948: 7).

1939 İkinci Dünya Savaşı'na dek ipek çorap kullanmış kadınlar savaş ekonomisi ve savaş sanayi nedeniyle ipek çorap bulmakta zorlanmışlardır. İpek savaş sanayinde paraşüt yapımında kullanılmaya başlanmıştır. 1938 yılında Amerikan Du Pont şirketi 1935 yılından beri sürdürmüş olduğu tekstilde kullanılmak üzere kuvvetli ve esnek bir sentetik madde arayışını, 16 Şubat 1937'de "nylon"u üreterek çözmüştür. 15 Aralık 1939'da ilk nylon iplik üretilmiş çorap yapımında kullanılmıştır. Üretilen nylon çoraplar 1939 New York Dünya Fuarı'nda sergilenmiştir. İlk defa 15 Mayıs 1940 günü ABD'de satışa çıkarılan nylon çorap dört günde dört milyon adet satılmıştır. Nylon iplik İngiltere'ye ihraç edilmeye başlanmıştır. Savaş yıllarınca çorap Avrupa'da karaborsada satılmıştır. Du Pont, ilk nylon çorabı dikişsiz olarak tasarlamış fakat olmayınca arkadan dikişli olarak üretmiştir. Savaş yılları boyunca çorap bulamayan kadınlar, bacaklarını kömürle, kalemle boyayarak bacaklarının arkasına uzun çizgi çekerek çorap görünümü vermişlerdir (Kürkçüoğlu, 2014: 150, 151).

Türk moda dergilerinde nylon çorapla ilgili, 1948 yılında, "...Çoraplar kalkıyor ve soketlerin yerine nylon bir çeşit çorap modası çıkıyor. Doğal renklerin yanında mavi, mor gibi değişik renkler de var." denilmektedir (Anonim, 1948: 3).

4.4.3. Kumaş ve Desen Özellikleri

Savaş sebebiyle oluşan ekonomik zorluklar yüzünden, ipek gibi pahalı kumaşlar yerine, viskoz, rayon (suni ipek) gibi kumaşlara geçilmiştir. Selülozik bazlı, yünlü ya da pamuklu kumaşlar ise buruştukları ve fazla çekebildikleri için fazla tercih edilmemiştir. Kanvas kumaş yıkanabilme ve dayanıklı olma özelliğiyle elbise, etek, ceket ve pantolonlarda giyilmeye başlanmıştır. Kumaş desenlerinde kesimde kayba uğramamak adına küçük ve tekrarlı motifler kullanılmıştır (Baydar ve Özkan, 1999: 53).

Savaş yıllarında istedikleri kumaşlara ulaşamayan kadınlar savaş bitince istedikleri kumaşlara ulaşmışlardır. Keten, jorjet, krep saten, vistra emprime, kalın ipekli basma markizet, organze, kürk ve kürk garnitürler kullanılmıştır. Bluzlar da ipek, krep döşin ve yünlü kumaşlar, elbiseler de krep döşin, jorjet, gece elbiselerinin kumaşlarında, tafta, fay, kadife, tül ve şifon kumaşlar kullanılmıştır. 1940'lı yıllar boyunca kadife en moda kumaş olmuştur.

5. BÖLÜM

SONUÇ

5.1. Özet

Türk kadının kıyafetleri ve sosyal yaşamı, bugünkü çağdaş görünüm ve yaşantısına gelene kadar geçirdiği aşamaları çeşitlidir. Osmanlı Dönemi'nde önceleri feraceler giyilirken Doğu etkileri ve dönemin Batı moda kriterlerine uyma çabasıyla Doğu-Batı sentezi çarşaflar çıkmış, özellikle Meşrutiyet Dönemi'nde pelerinli dar etekli ince çarşaflar giyilmiştir. Birinci Dünya Savaşı Dönemi'nde, savaş sebebiyle Türk kadının sosyal yaşamı da değişime başlamıştır. Erkeklerin savaşa katılmasıyla kadınların çalışma hayatları başlamıştır. Ev dışına çıkmaya başlayan kadınların kıyafetleri de değişime uğramaya devam etmiştir. Türk kadınına Cumhuriyet ile tanınan haklar ile birlikte, iş hayatında ve sosyal yaşam içindeki rollerinin de artmasıyla, devam eden kıyafet değişimi hızlanmıştır.

Kıyafetlerdeki çağdaşlaşma ve gelişim aşamaları incelendiğinde, Tanzimat sonrası Meşrutiyet ile başlayan kıyafetteki modernleşmenin, Cumhuriyet'in ilanı ile hızla geliştiği gözlenmektedir. Dergi yazıları ile moda (Batı modası) kadınların takibine sunulmuştur. Dergilerdeki modeller elden geldiğince birebir uygulanmaya çalışılmıştır. 1923'lü yıllarda, çarşaftan yeni çıkan Türk kadının giyiminde bedenlerini saklama ve çarşafın etkileri vardır. Etek boyları değişkenliklerini sürdürmüştür. 1930'lar da ise belirgin bir şekilde sırt dekolterileri çoğalmış, süslemelerle kıyafetler zenginleştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı zamanı ise tüm ülkeleri etkileyen yokluk ve zorluklar modada duraklamaya neden olduysa da, kadınlar ellerindeki imkanlarıyla modayı takip etmeye çalışmıştır. Bu dönemin en önemli özelliği kıyafetlerin, özellikle şapkaların, kurutulmuş çiçek, meyva ve boncuklarla süslenmeleridir. Renk konusunda sosyal olaylardan etkilenilmiş, özellikle savaş dönemlerinde askeri uniformaların renkleri olan yeşil ve haki tonları kıyafetler giyilmiştir. Yaz aylarında daha sıcak tonlar, özellikle plaj kıyafetlerinde canlı renkler, kış aylarında ise daha koyu renk kullanımları olmuştur.

Her dönemde kadın modayı takip etmiş, kendi çağdaşlaşma ve gelişimini kıyafetlerine de yansıtmıştır. Türk kadını da Atatürk Türkiye'si'nde, Cumhuriyet'in ilanıyla ona verilen haklardan faydalanmış, kendini geliştirirken çağdaş medeniyetleri takip ederek kıyafetlerini de değiştirmiştir.

5.2. Çalışmanın Literatüre Katkısı

Araştırma boyunca Osmanlıca dergi yazılarından moda ile ilgili bilgiler tercüme ettirilerek teze aktarılmıştır. Bu bağlamda tez incelendiğinde geniş çaplı bir araştırma sonucu olarak dönemseller kıyafet incelemelerinde ve model araştırmalarında oldukça faydalı olacaktır.

5.3. Araştırma Kısıtları

Araştırmanın konusu; Tanzimat Dönemi 1839 ile başlatılmış, Cumhuriyet'in ilanından sonra, 1949 yılına kadar olan dönem, sosyal yaşamdaki değişimler, kadın kıyafetleri, Batı dünyasının, savaşların kıyafetlere etkisi, giysi modalarındaki değişimler ve bu olgular arasındaki etkileşim ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma kapsamında 1839 ve 1949 tarihleri arasında Türk kadınının modernleşmesi ve kıyafetlerindeki değişim incelenmiştir. Cumhuriyet'in ilanı ve Atatürk ilke ve inkılapları ile kadının toplumdaki yeri, sosyal yaşama katılması, çalışma hayatının başlaması gibi kavramlar ele alınmıştır. Cumhuriyet öncesinde, Tanzimat ve Meşrutiyet, Cumhuriyet sonrasında ise 1920-1930-1940 yılları olarak, bölümlere ayrılarak dönem modaları araştırılmıştır.

5.4. Geleceğe Yönelik Çalışma Alanları

Bu çalışma Türk kostüm tarihi için zemin oluşturmaktadır. İleriye yönelik çalışma alanlarında, görsel kaynaklarının zenginliği göz önüne alınırsa, model özellikleri, detaylar, şekiller üzerinden incelenerek koleksiyon oluşturulmasında esin kaynağı olabilecektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akkoyunlu, B. (Ed.).(2006). *Kadınlar Resimler Öyküleri*. 9.Baskı. İstanbul: Pera Müzesi Yayını.

Akşin, S. Kunt, M. (1995). *Türkiye Tarihi 3 Osmanlı Devleti 1600-1908*. 4.Baskı. İstanbul: Cem Yayınevi.

Aktaş, C. (1991). *Tanzimattan Günümüze Kılık Kıyafet ve İktidar*. 2.Baskı. İstanbul: Nehir Yayınları.

Altınay, H. Ve H. Yüceer (1992). *Moda Tarihi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Anlağan, Ç. ve diğerleri(hzl.). (1995). *Sadberk Hanım Müzesi*. İstanbul: Me-Pa Medya Pazarlama San. ve Tic. A.Ş.

Anonim (1997). *Osmanlıdan Cumhuriyete Kadın, Kadın Eserleri Kütüphanesi'97*, Yayın sayısı:12. İstanbul: Kadın Eserleri ve Bilgi Merkezi Vakfı.

Başkan, S. (1997). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de Resim*. 1.Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Baştuğ, İ. (Ed.).(2011). *Fotoğraf ve Kartpostallarla Osmanlı'da Kadın*. İstanbul: Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.

Baydar, O. ve D. Özkan (Ed.). (1999). *75 Yılda Değişen İnsan Cumhuriyet Modaları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Berkes, N. (2012). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. 18. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bilgehan, G. (hzl.). (1996). *Örnek Bir Cumhuriyet Kadını Mevhibe İnönü*. 9. Sayı. T.C. Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü.

Bilgi, H. , Zambak, İ.(2012). *El Emeği Göz Nuru*. 1.Baskı. İstanbul: Mas Matbaacılık A.Ş.

Caporal, B. (1999). *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*. E Eyüboğlu (çev.).Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Doğan, O. (2011). *Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi*. 3. Baskı. Ankara: Okutman Yayıncılık.

Fogg, M. (Ed). (2014). *Modanın Tüm Öyküsü*. Çin: Hayalperest Yayınevi.

Germenar, S. , İnankur, Z. (2002). *Oryantalistlerin İstanbulu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Görgünay, N. (2008). *Geleneksel Türk Giyim Tarihi*. İzmir: Grafmat Basım San. Ltd. Şti.

Görünür, L. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönem Kadın Giysileri*. 2.Baskı. İstanbul: Mas Matbaacılık A.Ş.

Görünür, L. 2016. *Pabuç Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonundan*. 2.Baskı. İstanbul: Mas Matbaacılık A.Ş.

Gürak, H. (hızl.). (1998). *Mustafa Kemal Atatürk*. Basım Yeri: Nesa Basın Yayın Organizasyon ve Ticaret A.Ş.

Hamdi Bey, O ve Launay, Marie De.(1999). *Halk Giysileri Elbise-i Osmaniyye*. Üyepazarcı, E (çev.), İstanbul: Aksoy Matbaacılık A.Ş.(orijinal baskı tarihi 1873)

Işın, E. (1995). *İstanbul'da Gündelik Hayat*. 1.Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

İnalçık, H. ve M. Seyitdanlıoğlu. (Ed.). (2008). *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Karıklı, Ş. , Tozan. D. (1998). *Cumhuriyet Kıyafetleri*. 1. Baskı. İstanbul: Camev Yayıncılık.

Komşuoğlu, Ş. İmer, A. Seçkinöz, M. Alpaslan, S.Etike, S.(1986). *Resim 2 Moda Resmi ve Giyim Tarihi*. 1. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kurnaz, Ş. (2011). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839 – 1923*. 1. Baskı. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.ş.

Lynton, N. (1982). *Modern Sanatın Öyküsü*. C. Çapan ve S. Öziş (çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları (orijinal baskı tarihi 1980).

Nişantaşı Müzayede Kataloğu. (2015). *Nişantaşı Müzayede*. Mart. İstanbul: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.

Öndeş, S. , Makzume, E. (2003). *Osmanlı Saray Ressamı Fausto Zonaro*. 1. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özer, İ. (2006). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yaşam ve Moda*. 1. Baskı. İstanbul: Truva Yayınları.

Peacock, J.(1991). *The Chronicle Of Western Costume*. kitabından Karıklı, Ş. , Tozan. D. (1998). *Cumhuriyet Kıyafetleri*. 1. Baskı. İstanbul: Camev Yayıncılık. S.90-91 (Söz konusu bilgiyi Karıklı ve Tozan, Peacock'un kitabından aktarmaktadır.)

Sevim, M. (hzl.). (2002). *Gravürlerle Türkiye Giysiler Portreler-1*. 2. Baskı. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Sevin, N. (1990). *On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış*. 1.Baskı. Ankara: Sevinç Matbaası

Şahin, Y. (1990). *Cumhuriyet'i Aydınlatan Kadınlar*. 1.Baskı. İstanbul: İyi Matbaa (manapazarlama iletişim danışmanlığı).

Şahin, Y. (2006). *1920-1930 Yılları Arasında Türkiye'de Kadın Silüetinde Moda Anlayışı ve Değişimler*. 1.Baskı. İzmir: DEÜ Rektörlük Matbaası.

Taşçıoğlu, M. (1958). *Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri*. 5. Sayı. Ankara: Akın Matbaası.

Tez, Z. (2009). *Tekstil ve Giyim Kuşam Sanatının Kültürel Tarihi*. 1. Baskı. İstanbul: Doruk Yayıncılık.

Turan, R. Safran, M. Hayta, N.Çakmak, A.Dönmez, C. Şahin, M. (2011). *Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi*. 18. Baskı. Ankara: Okutman Yayıncılık.

Yalçın, E. (Ed.).(2011). *Osmanlı Kostümleri*. 1.Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

DERGİLER

Anonim. (1926). Muhtelif Milletlerde Kıyafetler. *Çalılık Dergisi*. No: 4, S: 3.

Anonim. (1926). Deniz Modelleri. *Çalılık Dergisi*. No: 7, S: 1.

Anonim. (1945). Son Moda Elbiseler, Sinema ve Moda. *Ev Kadın Dergisi*. No:2, S:2,3.

Anonim. (1945). Basmadan Elbiseler. *Ev Kadın Dergisi*. No:6, S:4.

Anonim. (1945). Pariste Şapka Modelleri,1946'nın Şık Modelleri, Gelinlik Elbiseleri, Kadınların En İyi Arkadaşı. *Ev Kadın Dergisi*. No:9, S:5,6,15,18.

Anonim. (1945). 1946 Palto Modelleri, Zarif Bir Palto Modeli, Zarif İç Çamaşırlar. *Ev Kadın Dergisi*. Cumhuriyet Özel Sayısı, S:11, 29, 30, 31.

Anonim. (1946). 1946'nın En Şık Modelleri. *Ev Kadın Dergisi*. No:10, S:8.

Anonim. (1946). Plaj Kıyafetleri. *Ev Kadın Dergisi*. No:17, S:2,3.

Anonim. (1946). İlkbahar Modelleri. *Ev Kadın Dergisi*. No: İlkbahar Özel Sayısı, S:210.

Anonim. (1947). Bahar Tayyörleri. *Ev Kadın Dergisi*. No:25, S:24.

Anonim. (1948). Yeni Kreasyonlar. *Ev Kadın Dergisi*. No:18, S:2,3.

Anonim. (1948). Şık Roblar. *Ev Kadın Dergisi*. No:49, S:10,11.

Anonim. (1949). Yeni Yazlık Roblar. *Ev Kadın Dergisi*. No:36, S:10,11.

Anonim. (1946). Şık Elbiseler, Şehir Elbiseleri. *Hanımeli*. No: Özel sayı, S:29,30.

Anonim. (1948). Modanın Anahtarı, Yeni Modaya Uyum, Ayakkabılarında Bir Modası Vardır. *Hanımeli*. No:1, S:7, 13, 30.

Anonim. (1948). Modeller, Paris Mektubu, Mantolar. *Hanımeli*. No:3, S:2, 3, 12, 13.

Anonim. (1948). Eski Yeni Kavgası, Mantolar. *Hanımeli*. No:4, S:3.

Anonim. (1948). Yazı Karşılarken, Mantolar. *Hanımeli*. No:5, S:3.

Anonim. (1948). Kadın ve Deniz, Mantolar. *Hanımeli*. No:7, S:3.

Anonim. (1948). Bayram ve Ziyaret Kıyafetleri, Mantolar. *Hanımeli*. No:8, S:3.

Anonim. (1948). Paltolar, Tayyörler, Mantolar. *Hanımeli*. No:10, S:14,15.

Anonim. (1949). Kanaviçe Markalar, Triko Bluzlar. *Hanımeli*. No:13, S:30,31.

Anonim. (1949). Kış Sonu Elbise Modası, Deri Yelek, İlkbahar Pardösüleri. *Hanımeli*. No:14, S:16, 17, 19.

Anonim. (1925). Nasıl Giyinmeliyiz. *Kadın Yolu Dergisi*. No: 1, S: 13.

Anonim. (1936). Günün Modası, İlk Bahar İçin, Manto Modelleri. *Moda Albümü Dergisi*. No:1, S:2, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.

Anonim. (1936).Ceket Modaları, Manto Modelleri, Mevsim Tayyörleri, Yaz Geceleri, Deniz Ve Plaj. *Moda Albümü Dergisi*. No:3,S:7, 8, 9, 14, 15, 16.

Anonim. (1936). Lion Magazası Takdim Eder, Ergun Terzihanesi, Mevsim Magazası, Desenli Elbisler, Yeni Yakalar Yeni Kollar, Paris'ten Gelen Yeni Modeller, Yeni Mayo ve Pijamalar. *Moda Albümü Dergisi*. No:4,S:1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9.

Anonim. (1936).Elbise Modelleri, Seyahat Kıyafetlerimiz, Manto Modelleri, Yeni Çamaşırlar Aplikasyon ve Danteller. *Moda Albümü Dergisi*. No:5,1-S:11, 13, 16.

Anonim. (1936). Üç Güzel Mevsim Elbisesi, Yeni Mevsimin Yeni Karakterleri, Genç Güzel Şirin Hatlar, 1937 Kış Mantoları. *Moda Albümü Dergisi*. No:6,S:3, 5, 7, 8.

Anonim. (1936). Pikür Modası, Nasıl Giyinelim. *Moda Albümü Dergisi*. No:7,S:1, 8.

Anonim. (1936). Kürk Modelleri, Manto Modelleri, Klasik ve Sade Manto Modelleri, Chanel Terzihanesinin En Güzel ve En Seçme 6 Modeli. *Moda Albümü Dergisi*. No:8, S:1, 3, 13, 15, 16.

Anonim. (1937). Manto Modelleri, Balo Mevsiminin Süksesı. *Moda Albümü Dergisi*. No:11,S:7,12.

Anonim. (1937). Gelin Elbiseleri,Büyük Gün İçin,Düğüne Giderken Giydiklerinizi Begendiriniz. *Moda Albümü Dergisi*. No:12, S:1, 2, 3, 4, 5.

Anonim. (1937).Baharın İki Yeni Çizgisi, Kundura Modelleri, Yeni Mevsim, İlkbahar Takım Elbiseleri, İşte Size 6 güzel Bluz Örneği, Gece Elbiselerinize Yünlü Kumaşlar. *Moda Albümü Dergisi*. No:13, S:1, 6, 7, 9, 10, 12.

Anonim. (1924). Başlık Modelleri, Çarşaf Modelleri. *Resimli Ay*. No: 1, S: 21, 33, 34.

Anonim. (1924). Çarşaf, Başlık ve Elbise Modelleri. *Resimli Ay*. No: 2, S: 29, 31, 32.

Anonim. (1924). Mevsimlik Tayyör, Çarşaf ve Başlık Modelleri. *Resimli Ay*. No: 3, S: 2,17.

Anonim. (1924). Parlak Çarşaf Modelleri. *Resimli Ay*. No: 4, S: 31.

Anonim. (1924). Deniz Kıyafetleri, İpek Çorap. *Resimli Ay*. No: 6, S: 2,4.

Anonim. (1924). İki Siyah Çarşaf Modeli. *Resimli Ay*. No: 8 S:1.

Anonim. (1924). Sonbahar Modelleri. *Resimli Ay*. No: 11, S: 21.

Anonim. (1923). Çok Moda Yaka, Yeni Model Şemsiyeler. *Süs Dergisi*. No: 2, S:2,3.

Anonim. (1923). Paris Modası, Ceket Modeli. *Süs Dergisi*. No: 3, S:2,3.

Anonim. (1923). Yeni Moda. *Süs Dergisi*. No: 4, S:5,9.

Anonim. (1923). Yeni Moda Deniz Kıyafetleri. *Süs Dergisi*. No: 5, S:5.

Anonim. (1923). Müsamere Elbisesi, Bluz Modelleri. *Süs Dergisi*. No: 6, S:2,9.

Anonim. (1923). Gelin Damat. *Süs Dergisi*. No: 8,S:1.

Anonim. (1923). Baş Süsleri, İ Çamaşır Takımı, İki Şık Bluz Modeli. *Ss Dergisi*. No: 10, S:1, 3, 4, 9.

Anonim. (1923).Cepler, Paris Tuvaletlerinden (Yeni Moda). *Ss Dergisi*. No: 11,S: 2, 5, 6.

Anonim. (1923). Pijama Modelleri. *Ss Dergisi*. No: 12, S:1.

Anonim. (1923). Paris Tuvaletlerinden. *Ss Dergisi*. No: 13, S:3,4.

Anonim. (1923). Son Moda. *Ss Dergisi*. No: 14,S: 1.

Anonim. (1923). Bu Masrafsız Şıklık Nasıl Olur, Paris Tuvaletlerinden. *Ss Dergisi*. No: 15, S:4,13.

Anonim. (1923).Sonbaharlık En Şık Kaplar. *Ss Dergisi*. No: 16, S:9.

Anonim. (1923). Paris Modaları. *Ss Dergisi*. No: 18, S:5,6.

Anonim. (1923). İki Bluz, Muhteşem Bir Kürklü Ceket. *Ss Dergisi*. No: 22, S: 5.

Anonim. (1923). Kürk Garnitürler. *Ss Dergisi*. No: 23, S:8.

Anonim. (1923). Bir Genç Kızın Elbisesi. *Ss Dergisi*. No: 24, S:5, 6, 9.

Anonim. (1923). Son Moda Yeni Korseler. *Ss Dergisi*. No: 25,S: 9.

Anonim. (1924). Son Moda. *Ss Dergisi*. No: 30,S: 1.

Anonim. (1924). Son Moda. *Ss Dergisi*. No: 32, S: 1.

- Anonim. (1924). Son Moda İlk Bahar Modelleri. *Süs Dergisi*. No: 33, S: 9.
- Anonim. (1924). Yeni Bel Kuşakları, Son Moda. *Süs Dergisi*. No: 35, S: 8, 9.
- Anonim. (1924).Yeni Tayyörler, Yeni Elbiseler. *Süs Dergisi*. No: 36, S: 1, 2.
- Anonim. (1924). İlkbaharın Yeni Modası. *Süs Dergisi*. No: 37, S: 1.
- Anonim. (1924). Kurdele Oyunları. *Süs Dergisi*. No: 38, S: 3.
- Anonim. (1924). Çiçek Süslemeler. *Süs Dergisi*. No: 40, S: 4.
- Anonim. (1924). Tunik Etekler. *Süs Dergisi*. No: 41, S: 1.
- Anonim. (1924). En Son Moda Müsamere Tuvaletleri. *Süs Dergisi*. No: 42, S: 4.
- Anonim. (1924). Kol Modelleri, Bluz Modelleri. *Süs Dergisi*. No: 43, S: 8,12.
- Anonim. (1924). Yeni Moda, Film Afişi, Cumartesi. *Süs Dergisi*. No: 44, S: 2, 4, 5, 9.
- Anonim. (1924). Son Moda Müsamere Elbiseleri. *Süs Dergisi*. No: 45, S: 3-5.
- Anonim. (1924). Son Moda, Renkli Mendiller. *Süs Dergisi*. No: 47, S: 1,2.
- Bulut, R. (2001). İstanbul Kadınlarının Kıyafetleri ve 2. Abdülhamid'in Çarşafı Yasaklaması. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*. No:48, S:33,35.
- Kürkçüoğlu, F. (2014). Güzel Bacak İnce Çorap İster. *Atlas Tarih Dergisi*. No:31, S:150-151.

TEZLER

Özdemir, K. (2007). Cumhuriyet Dönemi'nde Şapka Devrimi Ve Tepkiler. *Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi SBE.

İNTERNET KAYNAKLARI

Alpkaya, G. (1990). Tanzimatın 'Daha Az Eşit' Unsurları: Kadınlar Ve Köleler. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. 1: 001 - 010. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1150/13493.pdf> (5 Ocak 2016).

Arıç, A. (2006). Türklerdeki Kıyafetin Kısa Tarihi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. XXII. 64 – 65 – 66. <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-64-65-66/turklerdeki-kiyafetin-kisa-tarihi> (5 Ocak 2016).

Kadın Dergileri.(t.y.) <http://e-bulten.library.atilim.edu.tr/sayilar/2013-03/images/Kadin-dergileri.pdf> (03 Mayıs 2016).

Osman Hamdi Bey Gezintide Kadınlar Tablosu. (t.y.). https://tr.wikipedia.org/wiki/Gezintide_Kad%C4%B1nlar#/media/File:Osman_Hamdi_Bey_002.jpg .(05 Ocak 2017).

Osman Hamdi Bey Haremnden Tablosu. (t.y.). <http://www.museumsyndicate.com/images/3/26005.jpg> (05 Ocak 2017).

Osman Hamdi Bey Leylak Toplayan Kız Tablosu. (t.y.). [https://tr.wikipedia.org/wiki/Leylak_Toplayan_K%C4%B1z_\(tablo\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Leylak_Toplayan_K%C4%B1z_(tablo)) .(05 Ocak 2017).

Osman Hamdi Bey İstanbul Hanımefendisi Tablosu. (t.y.). https://tr.wikipedia.org/wiki/Osman_Hamdi_Bey#/media/File:A_Lady_of_Constantinople_-_Osman_Hamdi_Bey.jpg .(05 Ocak 2017)

Özdemir, U. (t.y.).*Türkiyede Kadın Kıyafetinde Modernleşme Süreci ve Medyanın Etkisi*. <http://www.enfal.de/tes17.htm> (5 Ocak 2016).

Tanzimat Dönemi. (t.y.) <http://www.frmtr.com/turk-dili-ve-edebiyati/891556-tanzimat-donemi.html> (5 Ocak 2016).

The cloche hat.(t.y.). <http://image.glamourdaze.com/2012/08/1920s-Cloche-Hat-Fashion-Photos.jpg> . (05 Ocak 2017).

1920'li Yillarda Moda. (2011).
<https://modakanali.wordpress.com/2011/11/10/1920li-yillar-modasi-ve-flapper-kizlari/> (5 Ocak 2016).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI: FATMA KESER

DOĞUM YERİ VE TARİHİ: ÜSKÜDAR 22.04.1978

MEDENİ HALİ: BEKAR

E-MAIL: fat_keser@hotmail.com

ADRES (EV): HÜRRİYET M. GEZEĞEN S.NO:3/9 BÜYÜKÇEKMECE-İSTANBUL

ADRES (İŞ): MECİDİYEKÖY

TELEFON (EV/CEP): 0533 614 61 19

EĞİTİM DURUMU

2015 -... AREL ÜNİVERSİTESİ MODA VE TEKSTİL TASARIMI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

1999 – 2003 MARMARA ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ TEKSTİL BÖLÜMÜ

1992 – 1995 SELİMPAŞA LİSESİ

YABANCI DİL

İNGİLİZCE

İŞ TECRÜBESİ

ÇOLPAN İLHAN MODA OKULU-BİLGİSAYARLI STİLİSTLİK EĞİTMENİ (DEVAM EDİYOR)

ÖZAK İŞKUR- MODA TASARIMI EĞİTMENLİĞİ (2013)

SUNSET İŞKUR-MODA TASARIMI EĞİTMENLİĞİ (2012-2013)

FG TEKSTİL-MODA TASARIMCISI(2010-2011)

ÇAK TEKSTİL(LTB)-MODA TASARIMCISI(2004-2010)